

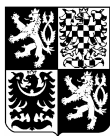
Úřad vlády České republiky

Rada vlády pro národnostní menšiny

Zpráva o situaci národnostních menšin
v České republice
za rok 2002

Praha, srpen 2003

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 6. srpna 2003 č. 822

ke Zprávě o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2002

V l á d a

I. b e r e n a v ě d o m í Zprávu o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2002, obsaženou v části III materiálu č. j. 769/03 (dále jen „Zpráva“);

II. m ě n í

1. usnesení vlády z 12. března 2003 č. 243, k Informaci o plnění usnesení vlády, týkajících se integrace romských komunit a aktivního postupu státní správy při uskutečnění opatření přijatých těmito usneseními k 31. prosinci 2002, tak, že se

a) zrušuje bod IV/4 uvedeného usnesení,

b) v uvedeném usnesení označuje dosavadní bod IV/5 jako IV/4, dosavadní bod IV/6 jako IV/5, dosavadní bod IV/7 jako IV/6 a dosavadní bod IV/8 jako IV/7,

2. usnesení vlády z 12. června 2002 č. 600, ke Zprávě o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2001, tak, že se

a) zrušuje bod II/2 uvedeného usnesení,

b) v uvedeném usnesení označuje dosavadní bod II/3 jako II/2;

III. u k l á d á

1. ministru kultury ve spolupráci s místopředsedou vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje

a) zpracovat a vládě do 30. září 2003 předložit návrh zákona o zřízení Muzea romské kultury v Brně jako státní příspěvkové organizace,

b) zpracovat do návrhu zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2004, rozpočtové kapitoly Ministerstva kultury, položku ve výši 8 000 tis. Kč, která bude poskytnuta

jako investiční dotace určená městu Brnu na realizaci stálé expozice Muzea romské kultury v Brně, a to ve skladbě uvedené v příloze č. 5 Zprávy,

c) zpracovat a vládě do 31. května 2005 předložit v návaznosti na nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, zprávu o využití finančních prostředků ze státního rozpočtu České republiky v roce 2004 - investiční dotace určené městu Brnu na realizaci stálé expozice Muzea romské kultury v Brně,

2. ministru kultury zpracovat ve spolupráci s místopředsedou vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a ministrem financí do návrhu státního rozpočtu České republiky na rok 2004, rozpočtové kapitoly Ministerstva kultury, specifický závazný ukazatel ve výši 7 500 tis. Kč na činnost Muzea romské kultury v Brně jako státní příspěvkové organizace,

3. ministryni školství, mládeže a tělovýchovy zpracovat ve spolupráci s místopředsedou vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a vládě do 31. prosince 2003 předložit návrh opatření ve věci vzdělávání příslušníků národnostních menšin v jejich mateřských jazycích v souvislosti s reformou veřejné správy,

4. místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje zpracovat ve spolupráci s 1. místopředsedou vlády a ministrem vnitra, ministry spravedlnosti a práce a sociálních věcí, ministryni školství, mládeže a tělovýchovy a předsedou Legislativní rady vlády a vládě do 31. října 2003 předložit návrh opatření směřujících k řešení problémů uvedených v části 1.2. Zprávy, jež vyplývají z podání Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a z podání Sdružení občanů chorvatské národnosti, která byla zaslána ústavním orgánům České republiky v roce 2002,

5. místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje

a) zpracovat rozbor podpory projektů zaměřených na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity z veřejných financí a jeho vyhodnocení předložit vládě do 31. května 2004 v rámci Zprávy o situaci národnostních menšin za rok 2003,

b) zajistit zveřejnění tohoto usnesení ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí;

IV. p o v ě ř u j e předsedu vlády předložit Zprávu předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedovi Senátu Parlamentu České republiky pro informaci příslušných výborů Parlamentu České republiky;

V. d o p o r u č u j e hejtmanům, primátorům statutárních měst, starostům obcí s pověřenými obecními úřady a obcí, v nichž byl zřízen Výbor pro národnostní menšiny, zajistit ve smyslu nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, z veřejných financí systémové poskytování účelových dotací na

aktivitu příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity.

Provedou:

předseda vlády,
I. místopředseda vlády a ministr vnitra,
ministr spravedlnosti,
místopředseda vlády pro výzkum a vývoj,
lidská práva a lidské zdroje a předseda
Rady vlády pro národnostní menšiny,
ministři financí, kultury, práce a sociálních věcí,
ministryně školství, mládeže a tělovýchovy,
předseda Legislativní rady vlády

Na vědomí:

hejtmani,
primátoři statutárních měst

Předseda vlády
PhDr. Vladimír Š p i d l a, v. r.

Obsah

	Str.
1. Legislativní úpravy ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin	1
1.1. Národnostně menšinová politika ČR v mezinárodních souvislostech	1
1.2. Legislativní úpravy ČR s ohledem na práva národnostních menšin	2
1.2.1. Transformace veřejné správy	2
1.2.2. Vzdělávání	3
1.2.3. Kulturní aktivity	4
1.2.4. Trestněprávní ochrana	5
1.2.5. Ochrana před diskriminací	5
1.2.6. K otázce zmírnění křivd týkajících se příslušníků německé a chorvatské národnostní menšiny	6
1.2.7. Dotační politika státu	7
2. Vzdělávání příslušníků národnostních menšin	7
2.1. Vzdělávání příslušníků národnostních menšin v jejich mateřském jazyce v systému státního školství	7
2.2. Vzdělávání příslušníků německé menšiny v mateřském jazyce	8
2.3. K problematice uchování základních a středních škol s polským vyučovacím jazykem	9
2.4. Vzdělávání žáků příslušníků romské národnostní menšiny	10
2.5. Výchova k lidským právům (multikulturalita, extremismus, právní gramotnost)	12
2.6. Vzdělávání učitelů	12
3. Uchování a rozvoj kultury národnostních menšin	14
3.1. Nejvýznamnější kulturní aktivity jednotlivých národnostních menšin, podporované resortem kultury	14
4. Finanční podpora aktivit příslušníků národnostních menšin	18
4.1. Podpora prostřednictvím rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa	19
4.2. Financování vzdělávacích činností	19
4.3. Podpora uchování a rozvoje kultury	20
4.3.1. Muzeum romské kultury v Brně	21
4.4. Podpora integrace příslušníků romské komunity	27
4.5. Dotace ze státního rozpočtu na vydávání periodického tisku národnostních menšin	27
4.5.1. Bulharská menšina	27
4.5.2. Maďarská menšina	27
4.5.3. Německá menšina	28
4.5.4. Polská menšina	29
4.5.5. Romská menšina	30

4.5.6. Ruská menšina	31
4.5.7. Slovenská menšina	32
4.5.8. Ukrajinská menšina	33
5. Účast příslušníků národnostních menšin na řešení věcí jich se týkajících	36
5.1. Instituce státní správy	36
5.1.1. Rada vlády pro národnostní menšiny a její výbory	37
5.1.2. Resortní grémia pro národnostní menšiny	38
5.2. Orgány samosprávy	38
5.2.1. Krajská zastupitelstva	39
5.2.2. Zastupitelstva statutárních měst/magistrátů	43
5.2.3. Zastupitelstva obcí	46
6. Národnostní menšiny ve vlastním pohledu	57
6.1. Bulharská menšina	57
6.2. Chorvatská menšina	61
6.3. Maďarská menšina	62
6.4. Německá menšina	63
6.5. Polská menšina	65
6.6. Romská menšina	72
6.7. Rusínská menšina	78
6.8. Ruská menšina	82
6.9. Řecká menšina	85
6.10. Slovenská menšina	87
6.11. Ukrajinská menšina	87

Přílohy

1. Přehled o přidělených dotacích MŠMT v roce 2002 - oblast národnostních menšin a multi-kulturní výchovy
2. Přehled o přidělených dotacích občanským sdružením v Programu podpory MŠMT ve vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2003
3. Konkurs MK 2002 - Kulturní aktivity národnostních menšin
4. Grantový program odboru umění a knihoven MK „Knihovna 21. století“ a podpora prostřednictvím Státního fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie a prostřednictvím Státního fondu kultury ČR
5. Přehled o finančních prostředcích Muzea romské kultury v Brně (rok 1997 - 2002)
6. Dotace z kapitoly státního rozpočtu 313 MPSV na problematiku národnostních (etnických) menšin v roce 2002
7. Definitivní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001 - obyvatelstvo podle národnosti k 1. březnu 2001

1. Legislativní úpravy ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

1.1. Národnostně menšinová politika ČR v mezinárodních souvislostech

I když problematika národnostních menšin není v rámci smluvní základny OSN samostatně specificky upravena, je předmětem diskuse zejména v souvislosti s projednáváním periodických zpráv o plnění závazků vyplývajících z jednotlivých mezinárodních úmluv, které obsahují příslušná ustanovení garantující také práva příslušníků národnostních menšin. Jde o *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*, *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*, *Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace*, *Úmluvu o právech dítěte* atd. Konkrétně ve dnech 30. dubna až 1. května 2002 byla v Ženevě projednávána *Úvodní periodická zpráva ČR o plnění závazků plynoucích z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* a 24. ledna 2003 pak *Druhá periodická zpráva ČR o plnění Úmluvy o právech dítěte*. Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva ve svých závěrečných doporučeních poukazoval na diskriminaci romské menšiny v ČR v oblasti zaměstnání, bydlení a především pak vzdělávání. Výbor pro práva dítěte sice kritizoval trvající nepoměrné zastoupení romských dětí ve zvláštních školách, ale současně ocenil programy a strategie zaměřené na zlepšování přístupu romských dětí ke vzdělání.

Z kontrolního mechanismu plnění zásad stanovených *Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin* (ETS 157; Česká republika je tímto dokumentem vázána od roku 1998),¹ v roce 2002 nevyplývala povinnost souhrnného hodnocení.

Pokud jde o další mezinárodně-právní závazky, vyplývající z dokumentů Rady Evropy, ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin, Česká republika doposud neuzavřela ratifikační proces *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* (ETS 148).² Kroky směřující k ratifikaci jsou v tomto případě podmíněny zejména přijetím nového školského zákona a zákona o správním řízení (správní řád), které jsou ze všech předpisů závazky v Chartě obsaženými dotčeny nejvíce. Proto v roce 2002 připravil sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny (dále jen „Rada“) ve spolupráci s orgány samosprávy na úrovni obcí a krajů rozbor situace, reflektující legislativní proces v příslušných oblastech. Toto úsilí směřuje k vymezení reálných podmínek pro převzetí těch závazků Charty, kterým je Česká republika již v současnosti schopna dostát. Vyhodnocení rozboru bude ukončeno během roku 2003. Poté by Česká republika měla přikročit k ratifikaci Charty.

Právní rámec podpory zajišťování podmínek pro naplňování práv příslušníků národnostních menšin se rozšířil o bilaterální mezivládní dohodu s Chorvatskou republikou. *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Chorvatské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy*,³ konkrétně ve vztahu k příslušníkům chorvatské národnostní menšiny, stanoví

¹ Uveřejněna pod č. 96/1998 Sb., Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.

² Česká republika Chartu podepsala dne 9. listopadu 2000 s výhradou ratifikace, tj. doposud jí není vázána. Charta byla otevřena k podpisu dne 5. listopadu 1992 a vstoupila v platnost po ratifikaci pěti členských států Rady Evropy 1. března 1998. V současnosti ze 45 členských států Rady Evropy podepsalo tento dokument celkem 29 států, ratifikaci provedlo celkem 17 států.

³ Uveřejněna pod č. 47/2002 Sb., o podepsání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Chorvatské republiky o spolupráci v oblasti kultury a vědy. Dohoda vstoupila v platnost dnem podpisu 18. října 2001.

v článku 8 závazek zajišťovat podmínky pro uchování jejich kulturního a historického dědictví, rozvíjení kultury a jejich různých aspektů.

Aktuálně o postavení národnostních menšin v České republice a její národnostně menšinové politice v mezinárodních souvislostech vypovídá *Pravidelná zpráva Evropské komise o České republice za rok 2001* (vydána v roce 2002), *Pravidelná zpráva o pokroku České republiky v přistoupení do EU* (ze dne 9. října 2002) a monitorovací program vstupu do EU pořádaný *Open Society Institute*.⁴ Z těchto dokumentů vyplývá, že situace národnostních menšin v ČR je celkově uspokojivá, s výjimkou Romů. Kritické hodnocení postavení romských komunit se týká nízké úrovně vzdělávání romských dětí, nezaměstnanosti, bydlení, široké škály sociálních problémů a diskriminačních postojů vůči Romům.

Z mezinárodních aktivit zvláště ve vztahu k postavení Romů přísluší uvést tzv. *Finskou iniciativu* v rámci Rady Evropy. Na 811. zasedání Výboru delegátů ministrů RE dne 10. října 2002 prezentovalo Finsko iniciativu prezidentky Tarji Halonenové, směřující ke zřízení Evropského romského fóra. K této iniciativě se vyjádřil již náměstek ministra zahraničních věcí na 110. zasedání Výboru ministrů RE ve Vilniusu v květnu 2002, když podmínil podporu zřízení tohoto orgánu tím, že reprezentace romské komunity v něm bude zajištěna demokratickým způsobem a že bude jasně určena jeho náplň práce a pravomoci. Stejnou pozici zaujala Česká republika i na 111. zasedání Výboru ministrů RE v listopadu 2002.

V působnosti Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) patří problematika národnostních a etnických menšin ke klíčovým aktivitám v rámci lidské dimenze OBSE. Česká republika spolupracuje s vysokým komisařem OBSE pro národnostní menšiny a podílí se na aktivitách tzv. kontaktního místa pro záležitosti Romů a Sinti, jehož činnost v roce 2002 podpořila i finančním příspěvkem (10 tis. USD). Kromě finančního příspěvku se resort zahraničí podílel na činnosti tohoto kontaktního centra i personálně, a to tak, že od června roku 2001 až do června 2002 zde pracoval jeho zástupce, který se podílel na vytvoření akčního plánu na řešení romské problematiky.

Další aktivitou OBSE ve vztahu k problematice národnostních menšin je každoroční zářijové *Implementační zasedání lidské dimenze OBSE* ve Varšavě. Aktuálním otázkám národnostně menšinové problematiky je zde pravidelně vyčleněn samostatný diskusní blok, přičemž podstatnou část diskuse v něm zaujímá romská problematika. Pro toto zasedání se v posledních letech stala příznačnou kritika postavení romské menšiny v některých evropských státech, včetně ČR. V roce 2002 se situace poněkud změnila a postavení romské menšiny v ČR nebylo předmětem kritiky ze strany zúčastněných států ani nevládních organizací.

1.2. Legislativní úpravy ČR s ohledem na práva národnostních menšin

1.2.1. Transformace veřejné správy

Prostřednictvím zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, byl v rámci legislativního zabezpečení druhé fáze reformy územní veřejné správy doplněn zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů (dále jen „menšinový zákon“). S ohledem na řešení problematiky romských komunit byly v § 6 „Právo účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny“ doplněny dva nové odstavce: odst. 7 stanoví, že krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky

⁴ Ochrana menšin v České republice. In: Monitorování procesu vstupu do EU: Ochrana menšin. Díl I. Vyhodnocení vybraných koncepčních opatření v kandidátských zemích. Praha 2002, s. 55-103.

napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti; odst. 8 ukládá obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plnit úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a jejich integraci do společnosti. V menšinovém zákoně byl doplněn rovněž nový § 13a, který stanoví, že působnosti stanovené krajskému úřadu nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti. V této souvislosti koncem roku 2002 a na začátku roku 2003 uzavřelo více než deset měst veřejnoprávní smlouvy, s cílem zajištění výkonu přenesené působnosti v oblasti práv příslušníků národnostních menšin. Tyto smlouvy mají zajistit výkon veřejné správy, konkrétně - i když to explicitně nestanoví - fungování agendy romských koordinátorů na úrovni kraje a jejich spolupráce s poradci pro romské záležitosti v příslušných obcích a městech. Uzavírání těchto smluv podléhá souhlasu Ministerstva vnitra, které tak činí po vyjádření stanoviska sekretariátu Rady. Ministerstvo vnitra v součinnosti s krajskými úřady a ve spolupráci se sekretariátem Rady a s kanceláří Rady vlády pro záležitosti romské komunity bude také provádět kontrolu plnění závazků vyplývajících z uzavřených smluv.

1.2.2. Vzdělávání

Nová legislativní úprava týkající se oblasti vzdělávání je obsažena v návrhu zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o počátečním vzdělávání) z roku 2002. Časový harmonogram legislativního procesu předpokládá, že zákon by měl vstoupit v účinnost od 1. září 2004. Pokud bude tento návrh schválen, budou v souladu s ním připravovány další navazující právní předpisy. V návrhu zákona je deklarován rovný přístup všech osob ke vzdělávání a respektování individuálních potřeb jednotlivců při vzdělávání. Zákon obsahuje speciální ustanovení ke vzdělávání příslušníků národnostních menšin v mateřském jazyce, k vyučování náboženství a ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a mimořádně nadaných žáků. Jsou zde nově zahrnuty také zásady, na kterých je vzdělávání jako veřejná služba založeno (například rovnoprávný přístup ke vzdělávání, možnost vzdělávat se po dobu celého života), a obecné cíle vzdělávání, z nichž je důraz kladen zejména na rozvoj tzv. klíčových dovedností osobnosti, výchově k respektování lidských práv, toleranci, svobodě, vědomí národní identity i evropské a celosvětové sounáležitosti, rozvíjení znalostí o specifických rysech kultury, historie, jazyka národnostních menšin, porozumění přírodním, společenským a dalším vztahům tak, aby osobnost jedince měla možnost se harmonicky rozvíjet. Návrh nově pojímá také vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V části o základním vzdělávání se nově v zákoně uvádějí přípravné třídy pro děti sociálně a komunikačně nezralé, s cílem napomoci vyrovnat jejich vývoj a umožnit jim pokračovat ve vzdělávání bez větších problémů společně se svými vrstevníky. Novým prvkem je zákonné zavedení „neklasifikace“ v předmětech výchovného zaměření, přičemž žáci z těchto předmětů nebudou klasifikováni „nedostatečnou“. Zásadní systémovou změnou je zavádění nového pojetí maturitních zkoušek, které se dotýká v současnosti rovněž národnostně menšinového vzdělávání ve středních školách s polským vyučovacím jazykem.

S účinností od 1. července 2002 vstoupil v platnost zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Ten úzce souvisí se zákonem o rodině, s trestním zákonem, zákonem o sociálně právní ochraně dítěte, s občanským soudním řádem, občanským zákoníkem a s dalšími právními předpisy resortu práce a sociálních věcí, spravedlnosti, zdravotnictví a vnitra. Jeho aplikace se výrazně dotýká sociálně vyloučených dětí v sociokulturně znevýhodněném prostředí.

Na speciální potřeby žáků z prostředí romských komunit reaguje zvláště směrnice MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení,⁵ která nově vymezuje pojem integrace, stanovuje strukturu individuálního vzdělávacího programu a ukládá ředitelům škol vytvářet spolu se zřizovateli škol podmínky pro integraci žáků a začleňovat rodiče, resp. zletilého žáka s postižením do rozhodování o způsobu vzdělávání.⁶ Podobně metodický pokyn MŠMT ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení nebo chování⁷ navazuje na výše zmíněnou směrnici a stanovuje podrobnosti organizačního zajištění a postupů při vzdělávání zmíněné cílové skupiny žáků v základních školách, specializovaných třídách základních škol, ve speciálních školách, ve středních školách a vyšších odborných školách. V této souvislosti resort školství vypracoval v roce 2002 také návrh zákona o práci s dětmi a mládeží a o změně zákona č. 200/1991 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, ve kterém ukládá krajům a obcím vytvářet podmínky pro komplexní přístup k dětem a mládeži a zapojovat je do rozhodování o věcech, které se jich týkají (např. parlamenty dětí a mládeže). Kraje a obce v samostatné působnosti a správní úřady v rámci své působnosti jsou rovněž povinny vytvářet podmínky pro mezinárodní spolupráci osob pracujících s dětmi a mládeží a pro mezinárodní výměny dětí a mládeže a skupin dětí a mládeže. Návrh tohoto zákona bude předložen k projednání vládě v červnu 2003.

1.2.3. Kulturní aktivity

V právních předpisech připravovaných v gesci Ministerstva kultury je problematika národnostních menšin obsažena především v předpisech týkajících se oblasti hromadných informačních prostředků. V roce 2002 byl přijat zákon č. 192/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů. Uvedený zákon nově definoval pojem „veřejná služba v oblasti rozhlasového vysílání“, obdobně, jako je definována „veřejná služba v oblasti televizního vysílání“ v zákoně č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů. Vymezení služby veřejnosti spočívá mj. ve vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel, se zřetelem na jejich národnostní původ a národnostní totožnost, rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky, včetně příslušníků národnostních menšin.

Změna zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění zákona č. 309/2002 Sb., přímo upravuje zákaz vysílat pořady podněcující k nenávisti nebo násilí proti skupině obyvatelstva na základě rasy, pohlaví, náboženství atd. Podle § 17 tohoto zákona je jedním z kritérií pro výběr uchazeče o licenci k vysílání přínos žadatele k zajištění rozvoje kultury národnostních, etnických a jiných menšin v České republice. Ustanovení § 31 zákona o rozhlasovém a televizním vysílání pak provozovateli vysílání ze zákona ukládá povinnost sestavovat programovou skladbu tak, aby ve svém vysílání poskytoval vyváženou nabídku pro všechny obyvatele se zřetelem na jejich věk, pohlaví, barvu pleti, víru, náboženství, politické či jiné smýšlení, národnostní, etnický nebo sociální původ a příslušnost k menšině. V této souvislosti přísluší také uvést navrhovanou novelu zákona č. 231/2001 Sb., kterou jako vládní návrh zákona předložila vláda dne 15. října 2002 k projednání Parlamentu ČR. Součástí této právní úpravy je explicitně stanovení zákazu reklamy a teleshoppingu útočícího na náboženské nebo politické přesvědčení a zvláště zákazu reklamy a

⁵ Č. j. 13 710/2001-24. In: Věstník vlády pro orgány krajů, okresní úřady a orgány obcí, částka 4, 2002.

⁶ Opatřeními v oblasti vzdělávání se v této souvislosti podrobně zabývá Informace o plnění usnesení vlády týkajících se integrace romských komunit a aktivního postupu státní správy při uskutečňování opatření přijatých těmito usneseními ke dni 31. prosince 2002 - viz usnesení vlády ze dne 12. března 2003 č. 243.

⁷ Č. j. 13 711/2001-24

teleshoppingu obsahujícího diskriminaci na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, národního nebo sociálního původu či příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině.

Změna zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění zákona č. 320/2002 Sb., obsahuje ochranná ustanovení, pokud jsou sdělením v periodickém tisku v souvislosti s etnickým nebo národnostním původem dotčeny fyzické osoby, jejich čest, důstojnost nebo soukromí. Platný zákon o rozhlasovém a televizním vysílání tuto ochranu již zajišťuje.

Kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin se týká rovněž zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2002. Jeho cílem je vytvořit podmínky pro poskytování informací s dostupností nezávislou na sociálním postavení subjektu. Jde tedy o zajištění bezbariérového přístupu k informacím a možnosti jejich demokratického využívání v zájmu občanů jako producentů a příjemců informací v procesu výchovy, vzdělávání, vytváření a užívání kulturních a uměleckých hodnot, výzkumu a vývoje a práce a produkce užitečných hodnot a statků.

1.2.4. Trestněprávní ochrana

Resort spravedlnosti při svých legislativních aktivitách vychází z premisy, že ochrana národnostních či jiných menšin před útoky na ně a na jejich příslušníky musí být plně srovnatelná s trestněprávními normami ve vyspělých státech Evropy. Proto byl Ministerstvem spravedlnosti v roce 2002 vypracován návrh novely trestního zákona; nová právní úprava nabyla účinnosti dne 1. července 2002.⁸ Tato novela rozšiřuje skutkové podstaty trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 196 a 197a), hanobení národa, rasy a přesvědčení (§198) a trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování práv a svobod (§ 198a), ublížení na zdraví (§ 221 a 222), vraždy (§ 219) tak, aby poskytovaly trestněprávní ochranu též před závažnými útoky motivovanými nenávistí k určité etnické skupině. Tato novelizace trestního zákona je v souladu s požadavkem obsaženým ve směrnici Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se provádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ. Dále návrh zvláštní části nového trestního zákoníku, připravený do připomínkového řízení, počítá v řadě ustanovení se zvýšenou ochranou práv národnostních menšin. Týká se to nově upravených trestných činů: mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, zbavení osobní svobody, omezování osobní svobody, zavlčení, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, porušení důvěrnosti ústního projevu, hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení, zneužívání rasové, etnické nebo jiné příslušnosti, urážek mezi vojáky násilí nebo pohrůzkou násilí, porušování práv a chráněných zájmů vojáků stejné hodnosti, porušování práv a chráněných zájmů vojáků podřízených nebo nižších, apartheidu a diskriminace skupiny lidí.

1.2.5. Ochrana před diskriminací

Dne 1. ledna 2003 nabyl účinnosti zákon č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního. Tímto zákonem byla do občanského soudního řádu doplněna některá ustanovení směřující ke kompatibilitě s komunitárním právem. Jedná se především o další rozšíření zvláštní úpravy ochrany v případech jednotlivých forem diskriminace z důvodů rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace, a to nejen ve věcech pracovních, ale i ve věcech přístupu ke vzdělání, poskytování zdravotní a sociální péče, přístupu k veřejným zakázkám, členství v organizacích zaměstnanců a zaměstnavatelů a členství v profesních a

⁸ Zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb. Podle § 26 odst. 3 občanského soudního řádu se účastník soudního řízení ve věcech ochrany před diskriminací na základě rasového nebo etnického původu může dát zastupovat i právnickou osobou.

Ustanovení § 133a občanského soudního řádu bylo doplněno v tom smyslu, že skutečnosti tvrzené o tom, že účastník řízení byl diskriminován na základě svého rasového či etnického původu, bude mít soud v pracovních věcech za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Totéž se vztahuje na řízení ve věcech zdravotní a sociální péče, přístupu ke vzdělání a odborné přípravě, přístupu k veřejným zakázkám, členství v organizacích zaměstnanců nebo zaměstnavatelů a členství v profesních a zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo při poskytování služeb.

Komplexní legislativní řešení ochrany před diskriminací řeší připravovaný návrh nového zákona o zajištění rovného zacházení a ochraně před diskriminací.⁹ Návrh věcného záměru tohoto zákona byl připraven v gesci místopředsedy vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje během roku 2002 a vládě bude předložen do 31. května 2003, rovněž tak i návrh paragrafovaného znění zákona (třetí čtvrtletí 2003).

1.2.6. K otázce zmírnění křivd týkajících se příslušníků německé a chorvatské národnostní menšiny
Občané ČR - příslušníci německé a chorvatské národnostní menšiny učinili v roce 2002 opakovaně podání adresovaná předsedovi Rady a příslušným orgánům Parlamentu ČR, v nichž žádají o nápravu majetkových a jiných křivd. Na tato podání reagoval materiál *Informace o aktuální situaci německé národnostní menšiny a o vybraných otázkách chorvatské a polské národnostní menšiny v České republice*.¹⁰

V podání *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* ze dne 6. listopadu 2002 (v návaznosti na zprávu, kterou předložili Koordinační radě Česko-německého diskusního fóra dne 28. června 2002), se konstatuje, že příslušníci německé národnostní menšiny vnímají aplikaci restitučních zákonů jako diskriminaci z důvodu své národnostní příslušnosti. Očekávají proto zmírnění majetkových a jiných křivd, přinejmenším humanitární gesto české vlády. Ve svém podání požadují:

- stanovisko obou komor Parlamentu ČR k situaci německé menšiny v ČR,
- hledání cesty k humanitárnímu gestu,
- hledání cesty ke vzdělávání v mateřském jazyce,
- započítání veškeré odpracované doby při výpočtu starobního důchodu,
- přezkoumání případů neoprávněné konfiskace majetku,
- zmírnění křivd vydáním majetku ve vlastnictví státu; v ostatních případech poskytnutí finanční náhrady, včetně možnosti odškodnění potomků oprávněných osob.

Obdobně v podání *Sdružení občanů chorvatské národnosti* ze dne 30. ledna 2002, adresovaném předsedovi Rady a příslušným orgánům Parlamentu ČR, se požaduje zmírnění majetkových a jiných křivd v důsledku perzekuce příslušníků chorvatské národnostní menšiny v době od 20. února 1948, zejména pak zrušení zákona č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů.¹¹ Ve smyslu tohoto zákona totiž postupovaly vůči Chorvatům akční

⁹ Viz blíže Zpráva o stavu lidských práv v České republice za rok 2002 (přijata usnesením vlády dne 4. června 2003 č. 548).

¹⁰ Materiál byl předložen pro schůzi vlády dne 12. února 2003 jako informace členům vlády (text je dostupný na adrese: <http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>). Kapitoly týkající se situace německé menšiny byly následně prezentovány na jednání Koordinační rady Česko-německého diskusního fóra dne 14. února 2003 v Mnichově.

¹¹ Zákon byl schválen dne 21. července 1948 a nabyl účinnosti dne 8. srpna 1948, tj. dodatečně legalizoval represivní kroky vůči příslušníkům chorvatské menšiny.

výbory, a to pod záminkou jejich státní nespolehlivosti. Akční výbory stanovily též podmínky kolektivního vysídlení Chorvatů z jihomoravského pohraničí. Ti proto očekávají nápravu bezpráví, jež jejich příslušníky postihlo po únoru 1948.

Návrhy opatření, jež by umožnila zmírnit křivdy způsobené státem příslušníkům německé i chorvatské menšiny, omezuje platná legislativa. Zásadní stanovisko k restitučnímu procesu v České republice zaujala vláda ČR již usnesením ze dne 22. května 2002 č. 527, k návrhu mechanismu přípravy stanovisek vlády v řízení před Výborem Organizace spojených národů pro lidská práva o oznámeních jednotlivců, návrhu mechanismu implementace názorů Výboru Organizace spojených národů pro lidská práva na oznámení jednotlivců a návrhu stanoviska vlády pro Výbor Organizace spojených národů pro lidská práva k restitučnímu procesu v ČR. Otevřená však zůstává možnost humanitárního gesta české vlády vůči jednotlivým příslušníkům obou menšin.

Návrhy opatření směřujících ke zmírnění důsledků křivd příslušníků německé a chorvatské národnostní menšiny - občanů ČR se Rada zabývá v souladu se svým usnesením ze dne 3. února 2003 č. 28. Podle něho má předseda Rady ve spolupráci s příslušnými resorty předložit do 30. června 2003 Radě k projednání návrh možných opatření a následně připravit návrh materiálu pro schůzi vlády. Protože se však záležitost případného zmírnění důsledků individuálních křivd týká téměř výhradně osob nejstarší věkové skupiny, je nezbytné hledat řešení bez další časové prodlevy. I z tohoto důvodu reflektuje návrh usnesení aktuální situaci. Jedním z možných prostředků pro vyjádření potřebného humanitárního gesta je například využití působnosti Česko-německého fondu budoucnosti, jehož prostřednictvím by bylo možno alespoň částečně řešit problémy, na které poukazují zástupci příslušníků německé národnostní menšiny. Jde konkrétně o nezapočítané doby při výpočtu starobního důchodu, újmy způsobené srážkami 20% z výplat, či jiných křivd, včetně požadavku morální rehabilitace.

1.2.7. Dotační politika státu

Z hlediska výkonu práv příslušníků národnostních menšin byla v roce 2002 přijata významná legislativní úprava, která se týká podpory aktivit národnostních menšin ze státního rozpočtu. Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, schválila vláda dne 20. února 2002 (nařízení nabylo účinnosti dne 15. dubna 2002). Zmocnění k vydání nařízení stanovil § 12 odst. 2 a § 13 odst. 2 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Z hlediska širších souvislostí dotační politiky státu ve vztahu k aktivitám národnostních menšin má uvedené nařízení charakter předpisu k provedení zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů. Cílem tohoto právního předpisu je zajistit systémový postup v dotační politice resortů kultury, školství, mládeže a tělovýchovy a práce a sociálních věcí ve vztahu k aktivitám národnostních menšin. Nařízení stanoví příslušným resortům ve spolupráci s Radou navrhnout na každý rozpočtový rok ve své kapitole státního rozpočtu specifický závazný ukazatel na aktivity příslušníků národnostních menšin.

2. Vzdělávání příslušníků národnostních menšin

2.1. Vzdělávání příslušníků národnostních menšin v jejich mateřském jazyce v systému státního školství

Zajištění podmínek pro vzdělávání žáků národnostních menšin v jejich mateřském jazyce v systému státního školství je determinováno nedostatky platné právní úpravy.¹² Dikce školského zákona je předmětem kritiky zástupců národnostních menšin, zejména německé a polské. Jejich podněty se týkají jednak změny právního předpisu, který stanoví hranici minimálního počtu žáků ve třídě či škole s vyučovacím jazykem národnostní menšiny, a také možnosti zavedení dvojjazyčného vzdělávání v rámci školního vzdělávacího programu u vybraných předmětů nebo jejich částí, tj. také v jazyce národnostní menšiny. Kritika se týká také finanční podpory obcím na pokrytí zvýšených nákladů na provoz škol s vyučovacím jazykem národnostní menšiny. Možnost dvojjazyčného vzdělávání s ohledem na uplatnění menšinových jazyků byla sice obsažena ve vládním návrhu nového školského zákona, ale tento návrh zákona Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR v uplynulém volebním období zamítla.¹³ Očekává se, že základní principy týkající se této věci, obsažené v neschváleném návrhu školského zákona v roce 2002, budou zapracovány v nově připravované právní úpravě zákona o vzdělávání.

Komentář: ???

Situace ve vzdělávání v mateřském jazyce příslušníků národnostních menšin se v roce 2002 oproti předešlému roku nezměnila. Početně menší a rozptýleně usídlené menšiny, tj. bulharská, chorvatská, maďarská, německá, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská a ukrajinská nemají možnost naplnit potřebný počet žáků pro zřízení národnostně menšinové školy nebo i naplnit počet žáků ve třídě v systému státního školství, což brání zajištění výuky v mateřském jazyce. V rámci dotačního programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zaměřeného na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a na podporu rozvoje multikulturní výchovy uskutečňují organizace příslušníků národnostních menšin jazykové vzdělávání dětí a mládeže ve svých menšinových jazycích. Jde o mimoškolní aktivity, které rozvíjí každá menšina podle svých možností. Často jde o akce tzv. sobotních či nedělních škol pro děti příslušníků menšiny, táborová soustředění apod. Přehled o podpoře projektů v tomto programu je uveden v PŘÍLOZE č. 1 této Zprávy.

Ve smyslu doposud platných právních předpisů, které umožňují vznik škol, popř. tříd s vyučovacím jazykem národnostní menšiny (viz výše), v procesu transformace veřejné správy si zasluhuje zvláštní pozornost aktuální situace ve vzdělávání žáků - příslušníků polské národnostní menšiny (školy s polským vyučovacím jazykem), německé menšiny a vzdělávání romských žáků.

2.2. Vzdělávání příslušníků německé menšiny v mateřském jazyce

Zástupci německé menšiny uznávají, že vzhledem k jejímu rozptýlenému usídlení nemohou z důvodu nízkého počtu žáků v jednotlivých obcích splnit podmínky pro zřízení samostatných národnostně menšinových tříd či škol s německým vyučovacím jazykem. Proto navrhuje, aby stát zajistil vzdělávání v německém jazyce jako mateřském pro děti z německých a smíšených německo- a jinonárodních rodin zřizováním dvojjazyčných základních škol s němčinou jako cílovým národnostně menšinovým jazykem. Platné právní předpisy ČR tuto možnost doposud explicitně neupravují. Jazykové vzdělávání dětí příslušníků německé menšiny se tedy uskutečňuje v rámci systému státního školství pouze částečně formou rozšířeného výukového

¹² Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních, středních a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, zejména zákona č. 284/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹³ Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny dne 4. dubna 2002 přijal usnesení č. 319, v němž doporučil Poslanecké sněmovně ve druhém čtení vládní návrh školského zákona zamítnout. Poslanecká sněmovna návrh zákona ve 2. čtení dne 25. dubna 2002 zamítla (usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 25. dubna 2002 č. 2239 ke sněmovnímu tisku 1150).

programu základních škol. Těžiště vzdělávání v menšinovém jazyce spočívá pak mimo síť škol, uskutečňuje se hlavně v *Setkávacích střediscích Česko-německého porozumění* podporovaných vládou SRN (v současnosti působí v ČR 15 těchto středisek) či prostřednictvím jazykových vzdělávacích programů *Goethe-Institut*. Zástupci německé menšiny v zásadě pozitivně hodnotí situaci ve školství, oceňují zejména zavedení výuky němčiny v základních školách od 4. třídy a možnost využívat jazykové kurzy, které organizují regionální organizace německé menšiny či setkávací střediska. Uvítali by ale možnost rozšířeného výukového programu ve více regionech a v regionech s menším počtem dětí z německých rodin.

Návrh opatření na zlepšení situace ve vzdělávání žáků z řad německé národnostní menšiny v mateřském jazyce závisí na příslušných změnách školského zákona, zejména na vytvoření legislativních podmínek pro uskutečnění dvojazyčného vzdělávání, s ohledem na uplatnění mateřského jazyka příslušníků menšiny. Konkrétní řešení znamená na jedné straně zajistit možnost uskutečňovat specifické výukové programy v příslušných základních školách podle místních potřeb a vytvořit podmínky, aby se v nich uplatňovala němčina jako národnostně menšinový jazyk, na druhé straně nově definovat kritérium minimálního počtu žáků ve třídě či škole. V tomto smyslu formulovali v roce 2002 zástupci německé menšiny své podněty, adresované předsedovi Rady a dalším ústavním představitelům. Návrh konkrétních opatření je zapracován v návrhu usnesení vlády k tomto materiálu.

2.3. K problematice uchování základních a středních škol s polským vyučovacím jazykem

Polská národnostní menšina má síť škol s polským vyučovacím jazykem na Těšínském Slezsku v bývalých okresech Karviná a Frýdek-Místek, kde je kompaktně usídlena. Ve školním roce 2001/2002 zde působily:

- a) mateřské školy (38 škol, z toho 24 v okrese Frýdek-Místek a 14 v okrese Karviná), které navštěvovalo více než 700 dětí,
- b) základní školy (29 škol, z toho 17 v okrese Frýdek-Místek a 12 v okrese Karviná), o celkovém počtu 2 326 žáků,¹⁴
- c) střední školy (Polské gymnázium v Českém Těšíně s detašovanými třídami v Karvině, jež navštěvovalo 467 žáků, v polských třídách Střední průmyslové školy v Karvině byli 63 žáci, v Obchodní akademii v Českém Těšíně 102 žáci a Střední zdravotnické škole Karviná 54 žáci).

Tyto školy navštěvovalo ve školním roce 2001/2002 téměř 4 000 žáků.

Aktuální situaci základních a středních škol s polským vyučovacím jazykem podrobně popisuje materiál, který předložil členům vlády pro informaci místopředseda vlády a předseda Rady dne 12. února 2003.¹⁵ Materiál mj. reaguje na podání občanského sdružení *Kongres Poláků v ČR* ze dne 5. listopadu 2002, jež adresovali zástupci polské národnostní menšiny ministryni školství, mládeže a tělovýchovy, předsedovi Rady a dalším ústavním činitelům.

¹⁴ Vedle toho jsou zřizovány i speciální třídy s polským vyučovacím jazykem (např. ve zvláštní škole v Třinci), pro jejichž potřeby existují pedagogické dokumenty (č. j. 19 709/97-22 a 24 035/97-22. In: Věstník MŠMT č. 10/1997).

¹⁵ Informace o aktuální situaci německé národnostní menšiny a o vybraných otázkách chorvatské a polské národnostní menšiny, č.j. 138/03 (<http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>).

Po jednání předsedy Rady a zástupců resortu školství, mládeže a tělovýchovy na Krajském úřadu Moravskoslezského kraje (6. ledna 2003) byl dohodnut následující návrh opatření směřujících k zajištění podmínek pro uchování a rozvoj základních škol s polským vyučovacím jazykem:

- Legislativně upravit (provést změnu) stanovení minimálního počtu žáků v menšinových školách, a to v mateřských školách na 8 žáků ve třídě, v základních školách s prvním až pátým postupným ročníkem na 10 žáků a v základních školách s prvním až devátým postupným ročníkem na 13 žáků. V návaznosti na to zabezpečit financování.
- Legislativně upravit možnost finanční podpory obcím ze státního rozpočtu na zvýšené náklady na provoz škol s polským vyučovacím jazykem¹⁶ a stanovit přehledná pravidla financování menšinových škol v obcích a určit jeho mechanismus.
- Vypracovat dlouhodobou koncepci péče o národnostní školství na státní úrovni i na úrovni Moravskoslezského kraje, ve vazbě na dlouhodobý záměr kraje. Za tím účelem ustavit poradní grémium složené ze zástupců resortu školství, krajské samosprávy a polské menšiny.
- Ve struktuře krajského úřadu ustanovit pracovníka, zodpovědného za řešení otázek polského národnostního školství; záležitost konzultovat se zástupci polské národnostní menšiny.
- Zajistit účast zástupců polské menšiny ve všech konkursních řízeních týkajících se jmenování funkcí ředitelů příslušných škol; v případě slučování polské a české školy vždy zveřejňovat konkursní řízení i v polském národnostním tisku; v příslušných případech zahrnout požadavek znalosti polského jazyka do podmínek konkursního řízení.
- Podpořit investiční záměr na rekonstrukci, vestavbu a dostavbu základních škol v Jablunkově - Polská základní škola Henryka Sienkiewicze (projekt města Jablunkov).

Uvedený návrh opatření je v současnosti předmětem jednání se zástupcem resortu školství, mládeže a tělovýchovy v Radě. Časový harmonogram zpracování konkrétního návrhu řešení v této oblasti předpokládá, že Radě bude do 30. června 2003 předložen k projednání souhrnný materiál a následně předložen pro schůzi vlády.

2.4. Vzdělávání žáků příslušníků romské národnostní menšiny

Vzdělávání romských žáků je jednou z priorit, na kterou je soustředěno úsilí MŠMT o dosažení pozitivní změny stávajícího stavu. V roce 2002 předložilo ministerstvo vládě Návrh řešení problému vzdělávání dětí romské menšiny či jiných menšin,¹⁷ prostřednictvím jejich zvláštní přípravy a pozitivních opatření v souladu s bodem 9 Závěrečných doporučení Výboru pro lidská práva jako kontrolního orgánu Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Přehled opatření v oblasti školství ve vztahu k romským žákům v roce 2002 i za celé období od přijetí Zprávy o situaci romské komunity v České republice a o plnění úkolů týkajících se romských komunit v roce 1997 podává *Informace o plnění usnesení vlády, týkajících se integrace romských komunit a aktivním postupu státní správy při uskutečnění opatření přijatých těmito usneseními k 31. prosinci 2002*.¹⁸ Součástí této Informace je též tzv. druhá aktualizovaná Koncepce romské integrace. Tento dokument podrobně popisuje aktivity směřující ke zvýšení vzdělanostní úrovně Romů, vyrovnávací postupy ve vzdělávání romských dětí a situaci v předškolní výchově v mateřských školách v rámci programu včasné péče o děti ze sociokulturně

¹⁶ V návaznosti na legislativní změnu je nutno zajistit navýšení kapitoly 333 státního rozpočtu na provozní prostředky pro tyto školy a školská zařízení.

¹⁷ Vláda jej přijala usnesením ze dne 17. dubna 2002 č. 394.

¹⁸ Usnesení vlády ze dne 12. března 2003 č. 243.

znevýhodněného prostředí. Zabývá se rovněž možnostmi transformace zvláštních škol, ve kterých mají výrazné zastoupení romští žáci, na školy základní, a situací na základních či středních školách, včetně překonávání vzdělanostního handicapu u dospělých.

Přístup ke vzdělávání romských žáků je ověřován též prostřednictvím mezinárodních programů. Z řady experimentů je třeba uvést projekt *Reintegrate romských žáků zvláštních škol do škol základních*, který Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy umožnilo v roce 1999 obecně prospěšné společnosti *Step by Step ČR*. Experiment je realizován s podporou *Open Society Institute New York* na pěti zvláštních školách (Praha, Ostrava, Kladno, Brno, Ústí nad Labem), kde je vysoké procento romských dětí. Smyslem programu je zajistit hladký přechod těchto dětí do základní školy. Podmínkou pro realizaci je účast romského pedagogického asistenta a zapojení rodičů a komunity do procesu vzdělávání a výcvik učitelů v metodologii multikulturní a „protipředsudkové“ výchovy. Hlavním cílem je vzdělávat děti na úrovni jejich schopností, a nikoliv předepsaných osnov, tedy důsledně individualizovat výuku. Mezinárodními partnery tohoto programu jsou Maďarsko, Slovenská republika a Bulharsko. Výsledky v těchto zemích jsou srovnatelné se zjištěními v ČR. V nezávislém výzkumu, jenž je součástí projektu, bylo zjištěno, že více než polovina žáků zvláštních škol by byla s menší či větší podporou úspěšná v základních školách. Pro žáky, kteří se experimentu zúčastnili, se podařilo najít základní školy, které je po důkladné profesní přípravě pedagogů a odborné supervizi zařadí do svých vzdělávacích programů. Experiment byl v listopadu 2002 po třech letech komplexně vyhodnocen jako v zásadě úspěšný.¹⁹

Dalším z pozitivních vyrovnávacích postupů je přímá podpora škol s vysokým procentem romských žáků. MŠMT na základě žádosti školy a s doporučením zřizovatele a krajského úřadu, uděluje výjimky z počtu žáků ve školách s převahou romských dětí, kde je potřeba intenzivnějšího vzdělávání a individuálního přístupu k romským žákům. O uvedenou výjimku dosud požádaly jen tři základní školy, tj. ZŠ Chánov, ZŠ Havlíčkovo nám. v Praze 3 a ZŠ Ústí nad Labem-Předlice. I další školy mohly požádat o udělení výjimky, avšak neučinily tak. Je zřejmé, že direktivní plošné opatření státu, které by příslušným školám taxativně stanovilo tuto povinnost, nelze uplatnit. Situaci by měli řešit romští koordinátoři tím, že budou iniciovat patřičné kroky ve spolupráci s Krajskými pedagogickými centry a dalšími institucemi.

Od září 2002 je v šesti základních školách, v lokalitách s výrazným zastoupením romských dětí, ve spolupráci s občanským sdružením *Liga komunitních škol* realizován experimentální projekt školy s celodenním programem (kompletní celodenní provoz školy a školského zařízení včetně stravování a zřízení tzv. klubu matek). Jde o formu experimentálního ověřování po dobu dvou let ve školním roce 2002/03 a 2003/04. Mají být též vytvořeny podmínky pro možnost poskytování bezplatného stravování některých žáků.

Ve specifické situaci jsou zvláštní školy s vysokým počtem romských žáků. Na tento problém v ČR poukazují i některé mezinárodní organizace, konkrétně Open Society Institute.²⁰ V této souvislosti je na jedné straně kritizován současný vzdělávací systém ČR a odpovědnost státu za nepřiměřeně vysoký počet žáků romského původu ve zvláštních školách, ale zároveň i postoje romských rodičů, kteří se dosud ve větší míře a dostatečně přesvědčivě neujistili, že vzdělání má pro jejich děti velkou hodnotu; mnozí zatím jeho hodnotu nedoceňují a nepodporují dostatečně své děti v pravidelné školní docházce. Problém spočívá také v tom, že zkušenost mnohých romských rodičů dnešních žáků je založena na vlastním absolvování zvláštní školy, proto nejenže se nebrání zařazení svých dětí do zvláštních škol, ale mnohdy je i vyžadují. O

¹⁹ Open Society Institute, New York, 2002.

²⁰ Ochrana menšin v České republice - viz pozn. č. 4.

prosazování návrhů opatření směřujících k pozitivní změně v této oblasti usiluje Rada vlády pro záležitosti romské komunity ve spolupráci s MŠMT, avšak doposud bez žádoucího efektu.

Lze uvést i některé pozitivní výsledky v oblasti středoškolského vzdělávání romských žáků. V roce 1998 bylo zahájeno na *Evangelické akademii, VOŠ sociálně právní a střední sociální škole* v Praze 4 experimentální ověřování pětiletého dálkového studia v oboru *Sociální činnost v prostředí etnických minorit*.²¹ Cílem studijního oboru je připravit dospělé Romy pro práci poradců a asistentů v orgánech veřejné správy; někteří nacházejí uplatnění i jako romští asistenti ve školách. V červnu 2002 vykonalo maturitní zkoušku prvních 26 absolventů tohoto oboru. V současné době se výsledky experimentu vyhodnocují a předpokládá se, že od školního roku 2003/2004 bude studijní obor zařazen jako standardní do soustavy oborů středních škol.

V roce 1998 vznikla soukromá *Romská střední škola sociální v Kolíně*. Ve škole se vyučuje studijní obor Sociální péče – sociální činnost pro etnické skupiny. Absolventi získají úplné střední odborné vzdělání a mohou se uplatnit v orgánech veřejné správy, ale i v sociálních, popř. školských institucích s větším počtem příslušníků romských dětí. V červnu 2002 ukončilo úspěšně studium prvních 25 absolventů. Deset absolventů bylo přijato na vysokou školu, jeden na vyšší odbornou školu a jeden studuje na vysoké škole v Norsku.

V rámci programu PHARE-NUTS byla zahájena tvorba vzdělávacího programu pro studium romských asistentů, který by jim umožnil získat úplné střední odborné vzdělání a odbornou a pedagogickou způsobilost ve smyslu vyhlášky MŠMT o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků škol, předškolních zařízení a školských zařízení.²² Projekt *Posun (Pomožme školám učit nově)* připravily *Vyšší odborná škola sociálně právní, Střední pedagogická škola a Obchodní akademie* v Mostě jako nový školní vzdělávací program pro studium romských asistentů, který jim umožní získat úplné střední odborné vzdělání a pedagogickou kvalifikaci. Zahájen byl v září 2002 a ověřován bude do června 2003.

V roce 2002 byla zařazena do sítě škol *Církevní základní umělecká škola Harmonie*, o.p.s. v Praze 6, jejímž zřizovatelem je Církev československá husitská.²³ Škola je finančně podporována resortem školství. Ve škole studuje čtyřicet žáků, personálně je výuka zajištěna pěti pedagogy (z toho je jeden pedagog romské národnosti a jeden romský asistent).

Opatření v oblasti zajištění vzdělávání romských žáků²⁴ stanoví tzv. druhá aktualizovaná *Koncepce romské integrace*, zvláště kriticky na situaci romských žáků ve zvláštních školách poukazuje *Zpráva o stavu lidských práv v České republice za rok 2002*.²⁵ Není proto účelné zabývat se na tomto místě problematikou vzdělávání romských žáků. Především ale z hlediska národnostně menšinových práv, práva na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, je otevřenou otázkou doposud také uplatnění romštiny jako menšinového jazyka ve vzdělávacím systému, reflektování romštiny ve vzdělávacím systému, metodika výuky apod. V této souvislosti resort školství doporučuje provést výzkum zaměřený na zájem příslušníků romské menšiny o vzdělávání v romštině. Problémem je rovněž nevyřešená otázka kodifikace romského jazyka.

2.5. Výchova k lidským právům (multikulturalita, extremismus, právní gramotnost)

²¹ Rozhodnutí MŠMT č.j. 17 929/98-23 ze dne 20. 4. 1998.

²² Vyhláška MŠMT ze dne 28. května 1997 o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců.

²³ Rozhodnutí MŠMT č.j. 25112/02-22 - vzdělávací koncepce školy.

²⁴ Součástí vzdělávání dětí ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí je i raná péče, kterou uskutečňují kromě jiného střediska výchovné péče.

²⁵ Viz pozn. č. 8.

Resort školství zpracoval v roce 2002 *Návrh koncepce vzdělávacích aktivit v oblasti boje proti extremismu*, který byl přeložen vládě k projednání a schválen usnesením ze dne 18. března 2002 č. 268. Materiál byl zpracován v souladu s usnesením vlády k boji proti terorismu,²⁶ které se týká opatření přijatých k implementaci závazků vyplývajících z rezoluce RB OSN č. 1373/2001 k boji proti terorismu. Návrh koncepce je řešen jako průřezové téma v oblasti vzdělávání a je koncipován také v souladu s potřebami v oblasti výchovy a vzdělávání cizinců a migrantů a zohledňuje též problematiku tradičně usídlených národnostních menšin v českých zemích. Ministerstvo se hlásí k potřebě zintenzívnit a prohloubit další vzdělávání učitelů (viz níže), zpracovat informační materiály pro učitele a dostatečně sdělné učební texty pro žáky. Veškeré úkoly uvedené v návrhu koncepce jsou finančně zajištěny v rámci rozpočtu resortu.

V červnu 2002 uzavřelo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy smlouvu o spolupráci s *Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy* o zřízení odborného pracoviště pro multikulturní vzdělávání - Kabinet pro výchovu k demokratickému občanství. Toto pracoviště je financováno na základě konkrétních objednávek resortu. Připravuje semináře a workshopy k aktuálním tématům pro učitele ZŠ a SŠ a vysokoškolské učitele z pedagogických fakult, pracovníky pedagogických center, pracovníky pedagogicko-psychologických poraden a České školní inspekce. Zpracovává analýzy, šetření, průzkumy a další aktuální úkoly. Výsledky z výzkumů a monitoringu jsou též podkladem pro další koncepcie resortu školství.

2.6. Vzdělávání učitelů

V rámci zajištění činnosti pedagogických center zpracoval resort školství v roce 2002 *Koncepci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP)*,²⁷ která ukládá mj. zajišťování trvalé nabídky vzdělávání učitelů v oblasti národnostních a etnických menšin a výchovy k lidským právům. Ministerstvo v této souvislosti finančně podpořilo:

- vzdělávací semináře pro učitele, konkrétně
 - soutěž pro žáky SŠ *Ke kořenům ústavnosti* (podpora právní gramotnosti),
 - letní školu pro učitele OV (extremismus, media),
 - program *Integrace ČR do EU a multikulturní společnost*,
 - semináře projektu Občan včetně akce pro žáky *Slyšení*,
 - semináře *Jak vyučovat o holocaustu*;
- vybavení knihoven pedagogických center
 - videokazetami *Ombudsman* (právní gramotnost) a *To jsou těžké vzpomínky* (Holocaust Romů),
 - publikacemi: (Šatava, L.: Jazyk a identita etnických menšin; Gisingová, J.: Nicholas Winton a zachráněná generace; Interkulturní výchova (CD-ROM); Kyncl, L.: Čítanka o holocaustu Židů za druhé světové války; Dědič, J.: Než roztály děti; Nové horizonty výchovy k občanství (manuál pro učitele); Manuš, E.: Jdeme dlouhou cestou; Elšíková, M.: Bubu (multikulturní výchova);

Resort se rovněž zavázal udělit schvalovací doložky učebnicím:

- *Právo pro každého* (první z řady učebnic pro výuku v oblasti právní gramotnosti pro základní a střední školy, důraz je kladen na výchovu k demokratickému občanství, titul je určen pro výuku práva a etiky na základní a střední škole, učebnice byla

²⁶ Usnesení vlády ze dne 10. října 2001 č. 1045.

²⁷ MŠMT - č.j. 16459/2002-25.

ověřována 3 roky v kursech pro učitele, přičemž zkušenosti didaktiků, podkladové materiály od učitelů z praxe a doporučení metodiků, jsou v učebnici zohledněny),

- *Základy demokracie - odpovědnost* (určeno pro výuku vlastivědy na prvním stupni ZŠ, zejména pro 4. a 5. ročník a pro výuku občanské výchovy v 6. ročníku ZŠ).

Oblast dalšího vzdělávání učitelů je zahrnuta na vysokých školách do programu *Podpora rozvoje učitelských vzdělávacích programů a jiných vzdělávacích aktivit*. V rámci tohoto programu byly na vysokých školách řešeny tyto projekty v roce 2002:

- Výchova k demokratickému občanství a multikulturní toleranci (Fakulta humanitních studií UK v Praze),
- Didaktické problémy výuky češtiny - multietnická třída (Pedagogická fakulta UK v Praze),
- Multikulturní (interkulturní) výchova jako průřezové téma Rámcového vzdělávacího plánu (Pedagogická fakulta MU v Brně),
- Učitel zeměpisu v multikulturní společnosti (Pedagogická fakulta MU v Brně),
- Aktivizující metody a formy výuky - aplikace principů multikulturní výchovy (Pedagogická fakulta UP v Olomouci),
- Realizace multikulturní výchovy v pregraduální přípravě učitelů se zaměřením na problematiku uprchlíků (Pedagogická fakulta UP v Olomouci),
- Doplňující pedagogické studium pro profese pracující se znevýhodněnými skupinami populace (Pedagogická fakulta UJEP v Ústí nad Labem),
- Kurs multikulturní výchovy (Pedagogická fakulta TU v Liberci).

Projekty řešené v rámci Fondu rozvoje vysokých škol

Pedagogická a Filozofická fakulta UP v Olomouci:

- Rozvoj sociálních dovedností studentů učitelství;
- Pregraduální vzdělávání učitelů v oblasti právní výchovy;
- Vzdělávání a výchova minoritních skupin populace v pregraduální přípravě.

Projekty transformačních a rozvojových programů vysokých škol :

- Fakulta humanitních studií UK: Výchova k demokratickému občanství a multikulturní tolerance;
- Pedagogická fakulta UK: Didaktické problémy výuky češtiny v multietnické třídě;
- Pedagogická fakulta MU: Multikulturní výchova jako průřezové téma Rámcového vzdělávacího programu;
- Pedagogická fakulta TUL: Kurs multikulturní výchovy;
- Fakulta sociálních studií MU: Etnika, minority a marginalizované skupiny v ČR.

3. Uchování a rozvoj kultury národnostních menšin

Přístup resortu kultury k příslušníkům národnostních menšin žijícím v České republice je vyjádřen v základním dokumentu *Kulturní politika v České republice*,²⁸ který byl schválen usnesením vlády ze dne 10. ledna 2001 č. 40, k aktualizaci Strategie účinnější státní podpory kultury (kulturní politiky). Konkrétně v článku 14 tohoto dokumentu jsou formulovány zásady podpory kulturních aktivit národnostních menšin jako výraz uznání identity a tradic příslušníků národnostních menšin žijících v českých zemích. Zvláštní důraz je kladen na multietnické kulturní akce a na podporu romské národnostní menšiny.

²⁸ Kompletní znění dokumentu je uveřejněno na internetové stránce Ministerstva kultury ČR (www.mkcr.cz).

Podle Kulturní politiky České republiky jednou z priorit je podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin, a to na jedné straně v rámci speciálně zaměřeného národnostně menšinového grantového programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice, na druhé straně rovněž podle oborů činnosti v rámci jiných grantových programů resortu kultury.

Ve smyslu nařízení vlády č. 98/2002 Sb. Ministerstvo kultury podporuje projekty příslušníků národnostních menšin se zaměřením na

- umělecké aktivity,
- vzdělávací a výchovné aktivity v kulturních oborech,
- dokumentaci národnostní kultury,
- publikační činnost,
- multietnické kulturní akce.

3.1. Nejvýznamnější kulturní aktivity jednotlivých národnostních menšin, podporované Ministerstvem kultury

Chorvatská národnostní menšina

Jediným a již tradičním projektem *Sdružení občanů chorvatské národnosti*, který byl podpořen v roce 2002 v programu Ministerstva kultury, je *Chorvatský kulturní den*, pořádaný od roku 1991 v obci Jevišovka (v bývalém okrese Břeclav). Na této akci se představují chorvatské soubory ze Slovenska, rakouského Burgenlandu, Chorvatska a soubor *Pálava* z jižní Moravy, který se věnuje chorvatskému folklóru.

Maďarská národnostní menšina

Občanské sdružení příslušníků maďarské národnostní menšiny, *Svaz Maďarů žijících v českých zemích*, vyvíjí každoročně rozsáhlou a mnohostrannou kulturní činnost. Provozuje také knihovnu a videotéku a věnuje se dokumentační a informační činnosti ve vztahu k maďarské menšině v ČR. Nejvýznamnějším projektem této organizace jsou *Dny maďarské kultury*, kdy je maďarská kultura formou různých kulturních akcí prezentována v Praze, Brně, Ostravě a Plzni.

Německá národnostní menšina

Stěžejní kulturní akcí občanů německé národnosti bylo v roce 2002 podobně jako v uplynulých letech *Velké setkání lidového umění a kultury německé menšiny a přátel Němců ze všech regionů*. Jedná se o každoroční setkání dvaceti regionálních svazů, organizované *Shromážděním Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Další zastřešující organizací německé národnostní menšiny v ČR je *Kulturní sdružení občanů německé národnosti v České republice*, které pořádá řadu kulturních akcí převážně lokálního významu. Kromě místních či regionálních organizací uvedených sdružení spolupracují na přípravě společných akcí, realizaci projektů uchování tradiční německé lidové kultury i další samostatné regionální organizace - např. *Svaz Němců, region Chebsko; Svaz Němců, region Hřebečsko; Slezsko-německý svaz na Hlučínsku* aj.

Polská národnostní menšina

Nejpočetnější společensko-kulturní organizací příslušníků národnostních menšin v ČR je *Polský kulturně osvětový svaz* (dále jen „PZKO“). Každoročně realizuje projekt *Kulturně osvětová činnost PZKO*, který zahrnuje desítky akcí v regionu (koncerty, divadelní a slovesné aktivity, výstavy, přednášky, semináře apod.). Nejvýznamnější z nich je festival *Gorolski Świąto* v Jablunkově, zaměřený zejména na folklór. Jeho součástí jsou i další doprovodné

kulturní akce. Významným projektem PZKO je rovněž loutkové divadlo *Bajka*, působící již 54 let. Loutková představení v polštině určená dětem přispívají k obohacení slovní zásoby a napomáhají vytvářet u nich vztah k mateřskému jazyku. PZKO vydává každoročně Slezský kalendář – *Kalendarz Śląski*, který je cenným zdrojem informací o kulturním, společenském, náboženském a politickém životě polské menšiny v ČR. PZKO je též vydavatelem nejstaršího časopisu polské menšiny *Zwrot*, který je podporován v rámci dotačního programu MK.

Zastřešující organizace *Kongres Poláků v ČR* koordinuje činnost více než 20 polských organizací. Sdružení vydává pro příslušníky polské národnostní menšiny v ČR noviny *Głos ludu*, buduje dokumentační centrum polské menšiny, zaměřuje se na shromažďování, zpřístupňování a popularizaci předmětů archivní, knižní a muzejní povahy dokumentujících minulost této menšiny na území ČR. Projekty této činnosti jsou významně podporovány ze státního rozpočtu.

V rámci aktivit polské národnostní menšiny patří významné místo pěveckým sborům, mezi nimiž zaujímají přední postavení občanská sdružení *Ars Musica* a *Collegium Canticorum* z Českého Těšína i pěvecký sbor *Hutník*, působící při Domě kultury v Třinci. Za zmínku stojí též pravidelné výstavy polských knih, pořádané *Sdružením přátel polské knihy* v Českém Těšíně a folklorní festival, organizovaný každoročně občanským sdružením (folklorním souborem) *Górole* v Mostech u Jablunkova.

Odbor umění a knihoven resortu kultury, který má ve své působnosti poskytování dotací profesionálním kulturním aktivitám, poskytl v roce 2002 navíc státní dotaci Těšínskému divadlu, jehož součástí je *Scena Polska*.

Romská národnostní menšina

Z projektů zaměřených na kulturní aktivity romské menšiny patřil v roce 2002 mezi významné akce festival *Romská píseň*, který se konal již poosmé v areálu Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm; jeho pořadatelem je občanské sdružení *Demokratická aliance Romů ČR*. Tato akce se konala pod záštitou ministra kultury, stejně jako další projekty, jejichž obsahem byla propagace romské kultury. Z dalších regionálních romských akcí nabývá na významu zejména festival *Romská píseň a poezie*, pořádaný v Karvině *Sdružením Romů severní Moravy*. Mezinárodní ohlas má zejména *Světový romský festival KHAMORO* Praha, organizovaný občanským sdružením *Slovo 21*, na němž se každoročně prezentují přední zahraniční i naše romské soubory.

Od roku 2000 vznikl - za podpory ministra kultury a pod jeho záštitou - televizní seriál krátkých filmů *Amare Roma*, informující o historii a kultuře Romů, o romském jazyce a představující zajímavé osobnosti z řad Romů. Realizátory tohoto kulturního projektu jsou členové občanského sdružení *Yetti Climbers Club*. V roce 2002 bylo natočeno posledních deset dílů, informujících o Romech žijících nejen v ČR, ale i v sousedních státech (Maďarsko, Slovensko, Německo).

V rámci grantových programů odboru umění Ministerstva kultury byl podpořen projekt *Prezident krokodýlů*, realizovaný pod názvem *Barader papežis*. Toto divadelní představení realizované Činoherním studiem v Ústí nad Labem je inspirováno životem ústeckých Romů a Romové v něm také sami účinkují.

V oblasti výtvarného umění byla v roce 2002 poskytnuta státní podpora na prezentaci a propagaci díla romského výtvarníka *Rudolfa Dzurka* v prestižní galerii *Egon Schiele Art Centrum* v Českém Krumlově.

Z dalších grantových programů resortu kultury připomínáme projekt *Čtenářství romských dětí* z programu *Knihovna 21. století*.

V programu na podporu rozvoje náboženských a nábožensko-kulturních aktivit v roce 2002 byla poskytnuta dotace občanskému sdružení *PETROV – sdružení pro práci s dětmi a mládeží* na projekt *Celostátní romská pouť* a občanskému sdružení *Občanské sdružení ŠES-T Škola etnicky smíšená – Tolerance* na projekt *Všichni jsme děti jednoho Otce*.

Specifickým - a v mezinárodním měřítku unikátním - kulturním projektem příslušníků romské národnosti je *Muzeum romské kultury v Brně*, které je rovněž odbornou a vzdělávací institucí. V roce 2002 se tato instituce vedle své standardní výstavní činnosti soustředila na přípravu stálé expozice, jejíž otevření pro veřejnost plánuje v letošním roce. V prostorách muzea je účelně vybavená studovna a knihovna, která nabízí řadu titulů romské i romistické literatury (vedle knih a časopisů jsou k dispozici také elektronické nosiče s romskou hudbou). V Muzeu romské kultury funguje i oddělení komunikace s veřejností a edukace. V roce 2002 připravilo řadu programů zaměřených na výtvarný a hudební projev a vhodné aktivní využití volného času romských dětí a mládeže. Muzeum se podílí také na realizaci dílčích úkolů vládního programu zaměřeného na vzdělávání, výzkum a připomínání holocaustu (Židů a Romů), a to jako součást mezivládního uskupení – *Mezinárodního koordináčního výboru pro spolupráci ve vzdělávání, připomínání a výzkumu v oblasti Holocaustu* (International Task Force for Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research). Muzeu romské kultury byla poskytnuta dotace také z programu *Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví* za účelem pořízení speciálního depozitárního mobiliáře. Z programu *Knihovna 21. století* byla této instituci poskytnuta podpora na projekt *Pojďte děti, budeme si číst*.

Podrobněji o situaci Muzea romské kultury pojednává oddíl 4.3.1. této Zprávy.

Rusínská národnostní menšina

Prioritou této menšiny jsou četné kulturně vzdělávací a ediční aktivity (přednášky, besedy a výstavy), ale resortu kultury nebyl v roce 2002 předložen žádný projekt na uvedené činnosti.

Ruská národnostní menšina

Mezi kulturními aktivitami ruské národnosti dominuje série koncertů vážné hudby, tematicky zaměřená na období 19. a 20. století. Další oblastí je prezentace literární tvorby a ediční činnost. Resort kultury však žádný projekt na některou z těchto činností nedotoval (zástupci ruské menšiny nebyl na tyto či podobné aktivity předložen žádný projekt).

Řecká národnostní menšina

Kulturní aktivity regionálních organizací řecké národnostní menšiny se zaměřují převážně na uchování a rozvoj tradiční kultury. Jednotlivé akce zaštiťuje *Asociace řeckých obcí v ČR*, která také v roce 2002 uspořádala *Sedmý řecký festival v České republice*, rovněž tak akce v rámci projektu *Významné dny řeckého národa*. O uchování tradiční kultury usiluje také občanské sdružení *Lyceum Řekyň*, jehož projekty se zaměřují na řecké kroje, tance a lidové tradice. V ČR působí soubory řecké menšiny *Gorgona*, *Akropolis* a *Prométheus*, které se během roku se účastní všech společensko-kulturních akcí řecké menšiny, ale také festivalů jiných národnostních menšin.

Slovenská národnostní menšina

Mezi organizacemi příslušníků slovenské menšiny má nejpočetnější členskou základnu *Klub*

slovenské kultury v ČR, jehož činnost zahrnuje přednáškové cykly, semináře, působení folklorních souborů, vystoupení profesionálních umělců, výstavy, publikační a dokumentační činnost. Další slovenské sdružení, *Obec Slováků v ČR*, je pořadatelem mezinárodního festivalu slovenského folklóru *Jánošíkův dukát*, který se v roce 2002 konal již počtvrté v areálu Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Festival získává postupně multietnický charakter, neboť se jej vedle slovenské menšiny účastní i příslušníci dalších národnostních menšin žijících v ČR. Obdobně *Slovensko-český klub* patří mezi aktivní spolkové aktivity slovenské menšiny. V roce 2002, podobně jako v uplynulých letech, připravil v několika městech ČR rozsáhlou akci *Dny slovenské kultury v ČR*. Toto občanské sdružení je též garantem projektu *Česko-Slovenská scéna*, kdy v cyklu divadelních představení vystupují herci české i slovenské národnosti.

Mezi slovenskými organizacemi vyvíjí mimořádně aktivní činnost též občanské sdružení *Slovenské folklorní sdružení Limbora* v Praze, které v roce 2002 i v předešlých letech plní úlohu mj. hlavního organizátora mezinárodního folklorního festivalu *Praha – srdce národů*.

Ukrajinská národnostní menšina

Největší občanské sdružení, *Ukrajinská iniciativa v České republice*, realizovalo v roce 2002 projekt *Uchování identity a rozvoj ukrajinské (ukrajinsko-rusínské) národnostní menšiny v České republice*. Ten zahrnoval celoroční činnost sdružení, tj. koncerty, projekce filmů, výstavy a společenská setkání.

Činnost *Sdružení ukrajinských žen* spočívá v prezentaci ukrajinské kultury, zvláště literárních tradic. Pořádá přednáškové akce a iniciativně vyvíjí publikační činnost se zaměřením na dějiny ukrajinského národa a přínosu vědeckých, literárních a kulturních osobností ukrajinské menšiny v českých zemích od konce 19. století. V roce 2002 získalo toto sdružení mj. státní dotaci na vydání publikace *Ukrajinský nekropol v ČR*, pojednávající o významných osobnostech ukrajinské národnosti, které žily a zemřely na území České republiky.

Sdružení Ukrajinců a přátel Ukrajiny se zaměřuje na uchování a rozvoj hudební kultury Ukrajiny. V rámci sdružení existuje *Sbor sv. Vladimíra*, který vystupuje na koncertech a podílí se na pravoslavné liturgii v Praze.

Židovská komunita

V grantovém programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin židovská komunita podporu nežádala.²⁹ V rámci grantových programů Ministerstva kultury jsou však aktivity židovské komunity podporovány v působnosti odboru muzeí a galerií. Zástupci židovské komunity kladou důraz na činnost nestátní instituce *Židovského muzea* v Praze. Z akcí v roce 2002 přísluší jmenovat například projekt *Golem 2002*, mezinárodní kulturní festival, u jehož zrodu stál argentinský velvyslanec v ČR; projekt měl záštitu prezidenta Václava Havla. Byl uspořádán ve spolupráci se ZÚ Argentinské republiky v Praze, Univerzity Karlovy a Vzdělávacím a kulturním centrem Židovského muzea v Praze. Festival obsahoval literární studentskou soutěž, výstavu obrazů a soch, hudební recitál aj. Jiným projektem muzea je projekt *Zmizelí sousedé*, zaměřený na literárně dokumentační práce studentů středních škol a gymnázií. Výstupem projektu je putovní výstava *Zmizelí sousedé*, která je prezentována současně s výstavou *Anne Frankové - odkaz pro současnost*. Stálá expozice Židovského muzea v Praze *Stříbro českých synagog* byla od srpna do konce roku 2002 v důsledku povodní uzavřena stejně jako další provoz.

²⁹ Federace židovských nevynezuje židovskou komunitu v ČR jako národnostní menšinu.

Specifický program má Památník Terežín. Jeho program je zaměřen především na výchovu o holocaustu (v souladu s činností Mezinárodního koordinačního výboru pro Holocaust). Program představuje ucelenou řadu odborných seminářů - i mezinárodních - pro pedagogy, žáky a studenty tuzemských i zahraničních škol. Tato činnost je směřována nejen k poučení o holocaustu, ale i k seznamování se s historickými, náboženskými a kulturními specifiky židovské komunity. Obdobnou úlohu plní pobočka Západočeského muzea v Plzni - *Muzeum Dr. Šimona Adlera v Dobré Vodě-Hartmanicích*, Muzeum Orlických hor - *Památník Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou* apod.

Multietnické kulturní akce

Mezi multikulturní akce realizované v rámci grantového programu resortu kultury na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR, náleží festival *Slezské dny*, který v Dolní Lomné na Těšínsku pořádá *Matice slezská* (roce 2002 se konal již 23. ročník). Dalším významným mezinárodním festivalem v oblasti Těšínska, který se v roce 2002 uskutečnil počtvrté v Jablunkově, je akce *Jackové děti*.

Multietnické kulturní akce jsou podporovány také v rámci grantových programů odboru umění. Jedná se zejména o festivaly etnické hudby, na nichž bývá zastoupena i hudba romská. Takto byl v r. 2002 podpořen festival *United Colour of Akropolis*, tj. cyklus koncertů etnické hudby konaný v průběhu celého roku v Praze, dále pražský *Respect Ethnic World Music Festival* a v Ostravě festival *Ostravský buben*.

4. Finanční podpora aktivit příslušníků národnostních menšin

Dotační politiku státu ve vztahu k výkonu práv národnostních menšin stanoví nařízení vlády č. 98/2002 Sb. (viz výše, oddíl 1.2.7.). Odlišná situace je na úrovni samosprávy: finanční podpora aktivit příslušníků národnostních menšin v působnosti krajů je většinou zahrnuta do programů podpory kultury a památkové péče (např. v Karlovarském kraji), do programů podpory v sociální a zdravotní oblasti (např. v Moravskoslezském kraji), popř. do programů podpory mládeže a vzdělávání. Jejich základní rámec stanovují pravidla dotační a grantové politiky určené na podporu nestátních neziskových organizací, přičemž národnostně menšinovou problematiku explicitně nevymezují. Podle údajů obsažených v oddíle 5.2.1. této Zprávy je pouze v hl. městě Praze každoročně vyhlašován specifický dotační program určený aktivitám národnostních menšin (pro letošní rok se k podobnému specifickému grantovému programu přihlásily např. Liberecký a Moravskoslezský kraj). Z návrhu materiálu pro schůzi vlády *Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2002* vyplývá,³⁰ že finanční podporu ve vztahu k aktivitám národnostních menšin deklarovaly pouze tyto kraje: Hl. m. Praha (2% z celkové výše dotací na NNO), Karlovarský kraj (1%), Královéhradecký kraj (2%) a Olomoucký kraj (1%). Podle Rozboru nebyla v ostatních krajích podpora vyjádřena explicitně jako podpora aktivit „práva příslušníků národnostních a etnických menšin (včetně romské)“. Podobně jako v krajích jsou v případě statutárních měst aktivity organizací příslušníků národnostních menšin podporovány v rámci obecnějšího členění grantových oblastí (podpora kultury, sociální péče a vzdělávání), tj. nebyl vyhlášen specifický program na podporu činnosti nestátních neziskových subjektů příslušníků menšin. Finanční dotace obcí na projekty národnostně menšinových organizací se řídí obecnými pravidly

³⁰ Návrh hlavních oblastí státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím v roce 2004 a rozbor jejich financování z veřejných rozpočtů v roce 2002 (materiál pro schůzi vlády, připravovaný Radou vlády pro nestátní neziskové organizace; č. j. 6279/03-RND).

týkajícími se podpory nestátních neziskových organizací, obce nevyhlašují specifické dotační programy a jejím nejčastějším způsobem je ad hoc podpora jednotlivých projektů. V některých případech nebyla zaznamenána žádná podpora, přičemž jako důvod se uvádí obecný nedostatek finančních prostředků v místním rozpočtu.

Z rozboru údajů o poskytování dotací z různých úrovní veřejných rozpočtů na projekty nestátních neziskových organizací v roce 2002 vyplývá, že podpora projektů na aktivity příslušníků národnostních menšin představuje v celkovém objemu dotací na projekty nestátních neziskových organizací cca 1,5 % všech dotací z rozpočtů centrální státní správy, téměř 1 % z rozpočtů krajů a cca 0,3 % rozpočtů obcí.

4.1. Podpora prostřednictvím rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa

Resort financí je správcem kapitoly *Všeobecná pokladní správa* (dále jen „VPS“), která je tvořena příjmy a výdaji státního rozpočtu (dále jen „SR“), které mají všeobecný charakter, a nepatří tak do okruhu působnosti žádného určitého správce kapitoly. Pro rok 2002 byly vyčleněny v kapitole VPS tyto položky, týkající se podpory aktivit příslušníků národnostních menšin a integrace romské komunity:

- *Koordinátoři romských poradců při krajských úřadech* (v částce 4 680 tis. Kč). Tato položka byla ve SR na rok 2002 vyčleněna v souladu s usnesením vlády č. 781 ze dne 25. července 2001 bodem II. 5 a). Podle bodu II. 5 b) tohoto usnesení byla na rok 2003 ve SR kapitole VPS rozpočtována částka 4 680 tis. Kč na potřeby související s funkcí koordinátora.
- *Podpora projektů Integrace romské komunity* (ve výši 25 000 tis. Kč). Na základě usnesení Rady vlády pro záležitosti romské komunity byla částka použita zejména na realizaci dvou programů, a to na Program podpory žáků středních škol a Program terénní sociální práce.
- *Kampaň proti rasismu - Projekt tolerance* (částka 6 000 tis. Kč). V roce 2002 byla částka vyčleněná na realizaci kampaně použita na zadání několika specifických zakázek:
 - menšiny do knihoven: Informační a mediální kampaň na regionální a lokální úrovni;
 - mediální prezentace romské terénní sociální práce;
 - multimediální centrum a soubor seminářů při antirasisticky zaměřeném hudebním festivalu pořádaném o.p.s. Člověk v tísni - společnost při České televizi;
 - výchovně vzdělávací kampaň na středních školách s interaktivními prvky.

V souladu s usnesením vlády ze dne 12. června 2002 č. 600, ke Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2001, byla do vládního návrhu SR na rok 2003, kapitoly VPS zapracována položka na rekonstrukci objektu pro zřízení *Domu národnostních menšin v Praze* ve výši 20 000 tis. Kč.

4.2. Financování vzdělávacích činností

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje formou dotací občanským sdružením celou řadu těchto subjektů, kromě jiného i organizace příslušníků národnostních menšin. Programy podpory jsou financovány jednak přímo z rozpočtové kapitoly MŠMT, jednak z prostředků kapitoly VPS, které jsou do kapitoly resortu účelově převedeny.

V roce 2002 bylo v rámci *Programů státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace* finančně podpořeno více jak 20 občanských sdružení, které se ve svých aktivitách zaměřují na národnostní menšiny. Osm romských sdružení (*Sdružení Romů na Moravě, Regiom Pardubice, R-klub, Rachel Vlašim, Jekhetane Ostrava, Sapore Šumperk, Dětský klub 10, Sdružení romské národnosti*) obdrželo na svoji činnost dotaci v celkové výši 980 tis. Kč. Též byly podpořeny projekty nestátních neziskových organizací dalších národnostních menšin (občanská

sdužení pracující s polskou menšinou a židovskou komunitou) v celkové výši 600 tis. Kč. Další místní a celostátní organizace, které pracují s dětmi a mládeží, získaly na aktivity pro děti národnostních menšin částku ve výši 1 100 tis. Kč. Převážná část finančních prostředků byla účelově přidělena na volnočasové aktivity, jako např. činnost v zájmových útvarech, letní tábory, víkendové pobyty a materiální vybavení pro volný čas. Celkem byly poskytnuty dotace ve výši 2 537 tis. Kč.

V souladu s nařízením vlády č. 98/2002 Sb. byl vyhlášen *Program podpory integrace romské komunity*, který je zaměřen na vzdělávání, multietnické kulturní akce, prevenci sociálně patologických jevů, na aktivity volného času, letní a zimní tábory, víkendové pobyty, výlety, sportovní aktivity apod. V roce 2002 bylo podpořeno celkem 88 projektů a dotováno ve výši 2 000 tis. Kč.

Program vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy je určen všem národnostním menšinám žijícím v ČR. Cílem tohoto dotačního programu je posilování vědomí obecné lidské sounáležitosti a kultury jiných národů, výchova k vzájemné toleranci a proti rasismu a xenofobii. Je koncipován do tří tematických okruhů:

- jazykové vzdělávání dětí a mládeže příslušníků národnostních menšin,
- společensko-kulturní, sportovní a další vzdělávací aktivity pro děti a mládež příslušníků národnostních menšin a většinové společnosti ve vztahu k menšinovým společnostem,
- dokumentace, rozbor, výzkumy a tvorba vzdělávacích programů v oblasti národnostně menšinového vzdělávání.

S uvedeným programem byli seznámeni zástupci menšin mj. prostřednictvím *Poradního sboru MŠMT pro národnostní školství*, jehož členy jsou též zástupci národnostních menšin. Poradní sbor v roce 2002 posuzoval celkem 35 zaslaných projektů. Z toho bylo přijato celkem 16 projektů a finančně dotováno částkou ve výši 4 539 545,- Kč. Seznam dotovaných projektů byl zveřejněn na informační www stránce ministerstva školství a je uveden v PŘÍLOZE č. 1 (PŘÍLOHA č. 2 ilustruje poskytování účelových dotací resortu vůči národnostním menšinám v roce 2003).

Dotace byla sdužením přidělována formou Rozhodnutí o poskytnutí dotace. Její vyúčtování za rok 2002 zaslalo resortu k požadovanému termínu celkem 15 subjektů (občanské sdužení *Ruský institut* zaslalo vyúčtování až po upozornění a jeden měsíc po požadovaném termínu).

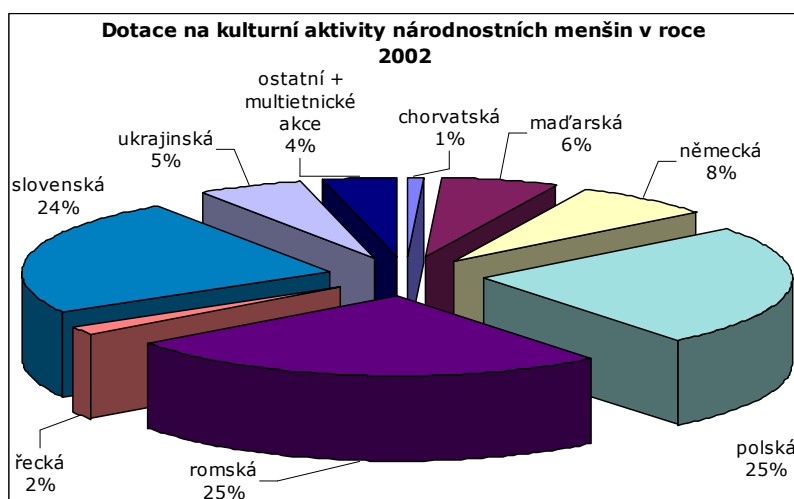
Projekt PHARE (CZ 00-02-03) je zaměřen na plošné vzdělávání učitelů, ředitelů škol a pedagogických asistentů základních škol a přípravných tříd v multikulturní tematice a vytváření specifických podmínek pro vzdělávání romských žáků. Byl rozdělen na dvě části: Podpora integrace Romů (*Support to Roma Integration*) a Reforma multikulturního vzdělávání (*Multi-cultural Education Reform*). Jeho celkový rozpočet činí 1 600 tis. EUR (částka 950 tis. EUR je určena na projekt Podpora integrace Romů a částka 650 tis. EUR je určena na projekt Reforma multikulturního vzdělávání), z čehož částka ve výši 1 000 tis. EUR je financována Evropskou komisí z programu PHARE a částka ve výši 600 tis. EUR resortem školství, mládeže a tělovýchovy.

4.3. Podpora uchování a rozvoje kultury

Finanční podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin zajišťuje Ministerstvo kultury; kromě grantového programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR uskutečňuje také samostatný program podpory integrace příslušníků romské komunity. V roce 2002 byla v tomto programu poskytnuta částka 1 450 tis. Kč na 29 projektů. Mimo konkurs bylo dotováno Muzeum romské kultury v Brně (částkou 1 200 tis. Kč).

V programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR se v roce 2002 ucházelo o státní dotaci celkem 95 subjektů se 157 projekty, z nichž 94 získalo státní dotaci. Celková výše státních dotací rozdělených v tomto konkursu činila 7 585 977,- Kč (přehled všech projektů je uveden v PŘÍLOZE č. 3). Vedle již jmenovaných programů poskytlo Ministerstvo kultury státní dotace na aktivity příslušníků národnostních menšin také jako součást grantového programu odboru umění a knihoven *Knihovna 21. století* (přehled těchto dotací uvádí PŘÍLOHA č. 4). Jako doplněk k informaci o dotacích na projekty se vztahem ke kulturním aktivitám příslušníků národnostních menšin je připojen seznam projektů podpořených prostřednictvím Státního fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie a ze Státního fondu kultury ČR (viz stejná PŘÍLOHA č. 4).

Poměrné rozdělení dotace v programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin v roce 2002 po jednotlivých národnostech ilustruje následující diagram:

4.3.1. Muzeum romské kultury v Brně

V roce 2002 byla na jednáních Rady vlády pro národnostní menšiny i Rady vlády pro záležitosti romské komunity opakovaně diskutována otázka budování Muzea romské kultury v Brně (dále jen „muzeum“), jeho institucionálního postavení a ekonomického zajištění podmínek pro jeho další činnost. V rámci souhrnné zprávy o situaci národnostních menšin je proto aktuální věnovat této otázce zvláštní pozornost a navrhnout opatření, které by bylo systémovým řešením pro úspěšné fungování této ojedinělé aktivity nejen v České republice, ale i v středoevropském kontextu. Dosavadní činnost muzea svědčí o tom, že se nejedná pouze o odbornou muzejní romistickou instituci, ale její výstupy aplikované v širších společensko-politických souvislostech jsou přínosné jak v oblasti pozitivního ovlivňování společenského vědomí romské komunity v našich zemích, tak i ve vzájemných vztazích romské národnostní menšiny a většinové společnosti.

K historii vzniku muzea

Podněty k založení romského muzea se v českých zemích poprvé objevily v době tzv. obrodného procesu koncem 60. let 20. století. Tehdy dostali Romové v Československu možnost založit

si vlastní organizaci. V roce 1969 vznikl Svaz Cikánů-Romů v ČR s ústředím v Brně, které bylo centrem romské inteligence. Členové svazu, zejména romský historik Bartoloměj Daniel, začali shromažďovat sbírky pro budoucí muzeum, především výrobky tradičních romských řemesel. Z těchto sbírek uspořádali též výstavu *Romani hartikani but'i - Romská kovářská práce* (Brno, říjen 1970). Postupující normalizace ukončila v roce 1973 činnost svazu, a tím i snahy o budování muzea, které by prezentovalo kulturu Romů.

Realizace myšlenky založit romské muzeum, jež by komplexně dokumentovalo kulturu Romů, se ujala po listopadu 1989 skupina brněnské romské inteligence (dva někdejší pracovníci svazu Karel Holomek a Bartoloměj Daniel spolu s historičkou Janou Holomkovou-Horváthovou). Ke spolupráci byla přizvána i romistka Eva Davidová, jež přispěla především po stránce odborné. Tato skupina zahájila jednání s resorty kultury a vnitra, s Magistrátem města Brna, Romskou občanskou iniciativou a dalšími romskými sdruženími. Po různých peripetiích přípravných jednání zástupci iniciativní skupiny Romů ale zásadně odmítli nabídku Ministerstva kultury, aby muzeum bylo samostatnou součástí Moravského zemského muzea v Brně. Romští aktivisté se nakonec rozhodli zřídit *Společnost pro založení muzea romské kultury*,³¹ která by začala budovat muzeum jako instituci spolkovou. Vyjádřili tím svoji vůli a touhu po muzeu, jehož statut by vyjadřoval nezávislost na jiných institucích a na státu, jež by v tehdejší situaci - podle jejich názorů - nemusely být nakloněny prosazování projektu vzniku této instituce, podporující integraci Romů do společnosti. Následně byla založena *Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury se sídlem v Brně*,³² jejímž předsedou se stal Karel Holomek. Zakladatelé muzea formulovali jeho poslání takto: *Budeme usilovat, aby toto muzeum shromáždilo co nejširší okruh materiálů dokládajících bohatost i hloubku romské kultury a touto cestou pomoci získat romské veřejnosti ztracené sebevědomí a veřejnosti české, slovenské a jiné představit Romy v neznámém světle, které by jí napomohlo nalézt schůdnou cestu k romskému etniku; muzeum má ambice stát se kulturním střediskem všech Romů žijících na území tohoto státu, ale také informačním centrem všech zájemců o romistiku*. Působnost muzea rozčlenili do základních okruhů činností - dokumentační, sbírkotvorné, vědecko-výzkumné a prezentační, které pak doplnila činnost vzdělávací a popularizační.

Po počátečních krocích budování sbírkových fondů muzea založila Společnost obecně prospěšnou společnost *Muzeum romské kultury, o. p. s.*³³ Na základě této skutečnosti schválila Rada města Brna 7. prosince 2000 smlouvu o pronájmu rekonstruované budovy Bratislavská 67 v Brně, včetně pozemku. Primátor města Brna a ředitelka Muzea romské kultury podepsali dne 11. ledna 2001 smlouvu o nájmu nebytových prostor pro Muzeum romské kultury, o. p. s., na dohodnutou dobu nájmu za symbolickou částku ve výši 1,- Kč. Předběžně byla smlouva o nájmu nebytových prostor uzavřena do 30. června 2001 a v následujících letech prolongována.

Získání stálého sídla muzea a rekonstrukce jeho budovy

Po řadě jednání zástupců *Společnosti odborníků a přátel Muzea romské kultury v Brně* s orgány veřejné správy vyčlenil v roce 1996 Magistrát města Brna pro muzeum objekt v Bratislavské ulici č. p. 246/67 a zastupitelstvo města Brna schválilo záměr bezúplatného vložení objektu do majetku tehdy připravované obecně prospěšné společnosti Muzeum

³¹ Ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Registraci Společnosti pro založení romského muzea v Brně jako občanského sdružení provedlo MV dne 9. dubna 1991 (VSC/1-6122/91-R).

³² Registraci Společnosti odborníků a přátel Muzea romské kultury v Brně jako občanského sdružení provedlo MV dne 15. října 1991 (VSC/1-8002/91-R).

³³ Usnesení Krajského obchodního soudu v Brně o zápisu Muzea romské kultury, o. p. s. bylo vydáno 21. prosince 1998 a osvědčení Finančního úřadu Brno I o registraci dne 17. srpna 1999.

romské kultury.³⁴ Určený objekt byl však v dezolátním stavu a bylo třeba současně zajistit finanční prostředky na jeho rekonstrukci. Vzhledem k přetrvávajícím koncepčním nejasnostem o možnosti rekonstrukce vybrané budovy, byl připravený materiál pro schůzi vlády o finanční podpoře na rekonstrukci objektu pro umístění muzea předložen až v roce 1997 na základě předložené projektové studie rekonstrukce budovy. Vláda schválila částku 34 905 tis. Kč jako účelovou investiční dotaci městu Brnu na provedení rekonstrukce.³⁵ Realizační plán rekonstrukce budovy byl rozdělen do dvou etap: pro rok 1998 bylo určeno čerpání částky 20 000 tis. Kč a pro rok 1999 15 000 tis. Kč (resp. 14 905 tis.) Kč, přičemž město Brno mělo dopláct na rekonstrukci částku ve výši 17 723 tis. (tj. 30 % předpokládaných nákladů).³⁶

Vzhledem k technickým problémům (mj. opakovanému výběrovému řízení na zhotovitele stavby - realizátora rekonstrukce) byly vlastní práce zahájeny až v září roku 1999 a stavba byla dokončena v roce 2000.³⁷ Podle kolaudačního rozhodnutí ze dne 1. listopadu 2000 se kolaudační řízení uskutečnilo dne 17. října 2000. Na základě vydaného rozhodnutí s uvedením stavby do užívání byla budova předána uživateli.³⁸ Dne 12. prosince 2000 vedení muzea oficiálně představilo novou budovu veřejnosti při „dni otevřených dveří“. ³⁹ Podle investičního odboru Magistrátu města Brna náklady na celkovou rekonstrukci a modernizaci budovy muzea představovaly částku 34 850 021,45 Kč.

Dosavadní činnost muzea

V první letech činnosti muzea se jeho pracovníci zaměřili na intenzivní terénní sbírkotvorný a dokumentační program v českých zemích a zejména ve slovenských romských osadách, ale také v prostředí romských komunit v Polsku, na Ukrajině a v Bulharsku. Podařilo se tak zachránit, zdokumentovat, popsat a zařadit tisíce dokladů tradičních řemesel, ukázky tradičního bydlení, způsobu života, odívání, historické fotografie apod. Byly natočeny audiozáznamy a videozáznamy, mj. vzpomínky pamětníků na utrpení v období druhé světové války. Muzeum získalo také část sbírek bývalého Svazu Cikánů-Romů v ČR, které po jeho zrušení zůstaly zachovány v Moravském zemském muzeu (cca 120 sbírkových čísel, především kovářských výrobků a náradí). Postupně se vyprofilovaly sbírkové fondy: tradičních romských řemesel, textilu, šperků a oděvních doplňků, umění, archivních materiálů, dokumentace písemné, fotografické, audio a video dokumentace, doklady vývoje bydlení a vybavení domácností a způsobů obživy Romů, fond výtvarného umění (dokumentace schopností romských neprofesionálních výtvarníků, ale i prací profesionálních výtvarníků s romskou tematikou), medailonů romských osobností a fond dokládající ovlivnění majoritní kultury romskou kulturou.

³⁴ Záměr bezúplatného vložení budovy pro účely muzea do majetku obecně prospěšné společnosti schválilo Zastupitelstvo města Brna na zasedání konaném ve dnech 12. - 14. listopadu 1996.

³⁵ Usnesení vlády ze dne 27. srpna 1997 č. 518, o poskytnutí finančních prostředků na rekonstrukci objektu určeného pro umístění Muzea romské kultury v Brně. Poskytovatelem státní dotace bylo Ministerstvo kultury, příjemcem město Brno, které převzalo odpovědnost investora stavby.

³⁶ Čerpání finančních prostředků na jednotlivé etapy specifikuje usnesení vlády ze dne 29. října 1997 č. 686, ke Zprávě o situaci romské komunity v České republice a k současné situaci v romské komunitě.

³⁷ Viz usnesení vlády ze dne 28. července 1999 č. 790, k průběhu rekonstrukce objektu určeného pro umístění Muzea romské kultury v Brně.

³⁸ Přejímací řízení mezi zhotovitelem stavby, objednatelem a za účasti uživatele Muzea romské kultury se uskutečnilo dne 3. listopadu 2000 na základě nabytí právní moci kolaudačního rozhodnutí.

³⁹ Viz materiál pro schůzi vlády ze dne 7. února 2001 „Informace o rekonstrukci budovy Muzea romské kultury v Brně, na niž byly poskytnuty finanční prostředky ze státního rozpočtu v letech 1998-2000“.

Od vzniku muzea je také budována knihovna romské a romistické literatury a periodik, jejíž knihovní fond od počátku slouží i k prezenčnímu studiu zájemcům z řad studentů, novinářů, odborníků, ale i veřejnosti.

Vzdělávací aktivity muzea byly pro veřejnost zahájeny již v květnu 1993, kdy se uskutečnila první přednáška dlouhodobého cyklu *Kdo jsou Romové?* Tento přednáškový cyklus trvá bez přerušení dodnes. Více jak 10 000 posluchačů si za uplynulé roky odneslo vědomosti a informace o životě Romů. V rámci multikulturní výchovy byla řada přednášek tohoto cyklu v roce 2002 věnována národnostním menšinám žijícím v ČR. S organizacemi národnostních menšin v Brně, stejně jako s romskými organizacemi, spolupracuje muzeum při pořádání četných kulturních a vzdělávacích akcí.

Prezentační program naplňuje muzeum vydáváním ročenky informující o své činnosti, přinášející odborné autorské materiály k romistice z řady vědních oborů ve formě *Bulletinu Muzea romské kultury*.⁴⁰ Muzeum se doposud prezentuje vydáním desítky samostatných publikací,⁴¹ především ale mnoho příznivců a zájemců získává svojí výstavní činností. První velká výstava se uskutečnila již v druhém roce existence muzea - *Romové v Československu* (Etnografický ústav Moravského zemského muzea v Brně, 1992), *Romové ve městě Brně* (1998), retrospektivní výstava romského výtvarníka *Rudolfa Dzurky* (2001), dále dosud největší výstava americké etnochoreografky Elisabeth Mouratové v České republice *Romský mýtus* (2001), která v muzeu představila svoji výjimečnou sbírku zobrazení Romů očima majority (kopie sbírky autorka darovala muzeu), výstava *Lety, cesta od tragédie k toleranci* Barbary E. M. Scotchové (kolekce leptů a fotografií inspirovaná pobytem v Letech u Písku) doprovázená animacemi pro školy vedenými autorkou výstavy, a zvláště pak řada fotografických výstav. Poslední velkou výstavu uspořádalo muzeum v roce 1999 *Romové - O Roma, Hledání domova* (Moravské zemské muzeum - Pavilon Anthropos), která byla následně přenesena do Plzně a Ústí nad Labem, od října je 2002 je pro návštěvníky muzea otevřena výstava *Cesty Romů – Romano drom* etnografky Evy Davidové (odborné pracovnice muzea).

Největší návštěvnost mají však putovní výstavy. Nejúspěšnější byl soubor vytvořený z prací romských neprofesionálních výtvarníků (ze sbírkových fondů muzea) *Svět očima Romů - E luma romane jakhenca*, který od roku 1996 reprezentoval muzeum v mnoha místech ČR, včetně Prahy, ale i na mnoha místech v zahraničí, kde tato výstava byla realizována většinou českými centry nebo přímo velvyslanectvími (Vídeň, Kodaň, Stockholm, Washington, Moskva, Brusel, Utrecht a další).

Záslužnou odbornou a popularizační práci vykonalo muzeum v oblasti studia, dokumentace a prezentace tématu holocaust Romů za druhé světové války. Nejsou to jen obsáhlé sbírkové fondy písemné, foto, audio a video záznamy vzpomínek pamětníků apod., ale konkrétním trvalým výstupem je také realizace *Památníku obětem cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu* (1997) či pamětní deska nad zapomenutými hromadnými hroby v Černovicích u Kunštátu, kde muzeum každoročně organizuje pietní akty. Stejně tak zásluhou jeho iniciativy byla instalována pamětní deska v Brně v Masné ulici, odkud vyjel v roce 1943 první transport

⁴⁰ Muzeum vydalo od roku 1992 celkem 10 bulletinů.

⁴¹ Viz např. řada publikací věnovaných holocaustu Romů za druhé světové války „Neznámý holocaust“ (1995); „Ma bisteren – Nezapomeňme (1997); „Z Brna do Auschwitz – Birkenau“ (2000); muzeum se dále podílelo mimo jiné na vydání sborníku „Fenomén holocaust“ ze stejnojmenné konference (Praha 1999); dlouhodobě spolupracuje s Palackého univerzitou v Olomouci na romských projektech, na vydání základních romistických prací z poslední doby autorů C. Nečase, B. Daniela a E. Davidové, dále publikaci Jany Horváthové „Kapitoly z dějin Romů“ (2001) či jiných (např. *Romové a nacionalismus*, 2001; „Paměti romských žen – kořeny“, 2002 apod.).

brněnských Romů do Osvětimi. Muzeum participuje od roku 1999 také na projektu *Fenomén holocaust*, který zaštitil tehdejší prezident republiky Václav Havel. Muzeum prezentuje toto téma na mezinárodních vědeckých konferencích, účastní se práce v *Mezinárodním koordinačním výboru pro spolupráci ve vzdělávání, připomínání a výzkumu v oblasti holocaustu* (International Task Force for Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research), kde zástupce muzea je garantem tematického okruhu Romský holocaust.

V rámci mezinárodní spolupráce muzeum kooperuje s uznávanými vědeckými a muzejními pracovišti ve světě - například s Domem Anny Frankové v Amsterdamu (společný projekt a oboustranné stáže), Muzeem holocaustu ve Washingtonu, Státním muzeem v Osvětimi, s památníky při koncentračních táborech apod. Historik muzea Petr Lhotka je také autorem scénáře české části stálé expozice věnované nacistické genocidě Romů *Romové v Osvětimi*, která byla otevřena zásluhou Dokumentations-und Kulturzentrum der deutscher Sinti und Roma v roce 2001 v Osvětimi. Prezentované dokumenty a materiály poskytl muzeum, stejně jako pro „romskou část“ České národní expozice, která byla otevřena v Osvětimi v roce 2002 pod patronací Památníku Terezín.

Z rozsáhlé databáze dokumentů romských pamětníků utrpení za druhé světové války čerpá muzeum při zprostředkovávání nejprve humanitárního příspěvku, později odškodnění romských obětí holocaustu, což realizuje od roku 1998 do současnosti. Od počátku se pracovníci muzea účastní jako lektori vzdělávacích seminářů pro učitele *Jak učit o holocaustu*, který realizuje Památník Terezín. Časově posledním výstupem tohoto rozsáhlého tématu je dokumentární film *To jsou těžké vzpomínky*, který na zakázku a s odbornou pomocí muzea režírovala Monika Rychlíková (ve spolupráci s Asociací Film a sociologie). Tento film měl slavnostní premiéru v říjnu 2002 v muzeu a v tomtéž měsíci byl oceněn na mezinárodní přehlídce filmů s etnografickou tematikou *Čadca 2002* cenou „Bronzový turoň“. Kopie filmu jsou k dispozici v Památníku Terezín a v metodických centrech pro vzdělávání učitelů.

V roce 2000 zahájilo muzeum projekt *Dětská dílna* pro děti a mládež z brněnské romské komunity. Jedná se o aktivity organizované ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně a kvalifikovanými dobrovolníky v rámci vhodného využití volného času. Tyto komunitní projekty mají různé zaměření, např. *Odpoledne v muzeu* (témata z muzejní práce), *Pojďte, děti, budeme si číst* (získávání čtenářů z řad romských dětí a mládeže), *Muzeum dokořán* (kulturní akce v muzeu), výtvarné pondělky apod. Ke každé výstavě probíhají muzejní animace pro děti a školy. Tyto aktivity jsou nejen příležitostí pro kulturní vyžití romských dětí a mládeže se vzdělávacím aspektem, ale také představují důležitý sociálně preventivní faktor této cílové skupiny.

Současný stav

Muzeum je členem Asociace muzeí a galerií České republiky (AMG) a členem Klubu Informačního centra nadací (ICN), usiluje stát se členem Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Sbírkový fond muzea je zapsán v centrální evidenci sbírek resortu kultury.⁴² Ke dni 31. prosince 2002 evidovalo muzeum 13 298 sbírkových předmětů, z toho 2 729 jednotek knihovního fondu, který je veden jako ucelená sbírka romské a romistické literatury. Možnosti studovat ve fondech muzea využilo v roce 2002 celkem 140 badatelů.

V letech 1997 – 2002 získalo muzeum finanční prostředky na provoz a vlastní odbornou činnost z veřejných financí, včetně investiční dotace ze státního rozpočtu poskytnuté městu Brnu na rekonstrukci budovy, ve výši cca 61 000 tis. Kč. Podrobnější přehled za jednotlivé

⁴² Podle ustanovení zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. Sbírkový fond je zapsán pod evidenčním číslem sbírky MRK/002-05-13/231002.

roky je uveden v PŘÍLOZE č. 5. Na to, aby mohlo v roce 2003 otevřít stálou expozici, nemá však doposud zajištěny finanční prostředky. Je proto žádoucí, aby projekt stálé expozice byl v nynější situaci podpořen ze státního rozpočtu.

Návrh řešení budoucího právního statutu muzea

Úspěšný rozvoj další činnosti muzea v současnosti závisí na možnostech jeho transformace ze spolkového muzea do podoby nové instituce. V současnosti je proto aktuální rozhodnout o jeho novém právním statutu a současně stanovit jeho finanční zajištění. Je přitom zřejmé, že z ekonomického hlediska je třeba počítat se systémových řešení prostřednictvím veřejných financí. Muzeum sice získává každoročně dotaci v programu Ministerstva kultury na podporu projektů na kulturní aktivity příslušníků národnostních menšin,⁴³ avšak tyto dotace nemohou pokrývat rozsáhlé provozní náklady muzea.

Dosavadní činnost muzea se uskutečňuje v souladu s platnou legislativou, týkající se činnosti muzeí a galerií.⁴⁴ Klíčovou otázkou je však v tomto případě možná forma účasti státu na zajištění provozu a činnosti muzea. Varianty nového právního statutu muzea, který by zajistil současně stálé finanční podmínky pro činnost muzea, lze specifikovat takto:

- Zřízení organizační složky státu

Právní předpisy v tomto případě stanoví, že organizační složku státu (muzeum či galerii) lze zřídit za podmínek stanovených v § 4 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Činnost a hospodaření organizační složky státu se řídí tímto zákonem a zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), jakož i prováděcími předpisy, tj. vyhláškami k těmto zákonům. Příslušné ministerstvo může být zřizovatelem organizační složky, zákon však vyžaduje předchozí souhlas Ministerstva financí. Organizační složka státu není samostatnou právníčkou osobou, a pokud je zřízena ministerstvem, je vždy samostatnou účetní jednotkou. Zřízení nové organizační složky státu je vázáno na splnění podmínek stanovených § 4 zákona č. 219/2000 Sb., tj. zejména po předchozím souhlasu Ministerstva financí (pravděpodobně ze stejných důvodů, jak je uvedeno výše). Prováděcí vyhláškou je v tomto směru (založení organizačních složek státu, jejich zřizovací listiny apod.) vyhl. MF ČR č. 62/2001 Sb., o hospodaření organizačních složek státu a státních organizací s majetkem státu. Náklady na činnost organizační složky jsou hrazeny ze státního rozpočtu, obvykle prostřednictvím příslušného správce kapitoly, který je pověřen vykonáváním funkce zřizovatele organizační složky státu.

- Zřízení nové státní příspěvkové organizace

Zřízení nové státní příspěvkové organizace je možné ve smyslu § 54, odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb. pouze v případech a za podmínek stanovených zvláštním předpisem.⁴⁵ Zřízení nové státní příspěvkové organizace je vázáno na splnění požadavku stanoveného v § 54, odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb., kde se praví „...*Novou (státní příspěvkovou) organizaci lze však zřídit (založit) pouze v případech a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem*“.

⁴³ Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity.

⁴⁴ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů; nařízení vlády č. 469/2000 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností; vymezení obsahu živností podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), které v rámci provozování kulturních a kulturně vzdělávacích zařízení definuje mj. působnost muzea; nebo zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ V případě záměru zřízení Muzea romské kultury v Brně jako státní příspěvkové organizace je třeba takový právní předpis zpracovat. Ministerstvo kultury počítá v předložení vládního návrhu tohoto zákona ještě v roce 2003.

Zřízení nové státní příspěvkové organizace by bylo zapotřebí projednat ve vládě, za kladného stanoviska Ministerstva financí (z důvodu posílení rozpočtu kapitoly 334, nejméně o prostředky kalkulované na příspěvek takové státní příspěvkové organizaci).

- Začlenit muzeum jako součást stávající státní muzejní příspěvkové organizace, tj. rozšířit činnosti některé stávající státní příspěvkové organizace (organizační složky státu).

Změny zřizovací listiny stávající státní příspěvkové organizace nebo organizační složky státu, mají-li vliv na výdaje státního rozpočtu, současně vyžadují předchozí projednání s resortem financí. Změnu zřizovací listiny (rozšíření činnosti stávající státní příspěvkové organizace) vydává zřizovatel, resp. to ministerstvo, které je pověřeno výkonem funkce zřizovatele.

Z uvedených variant považuje resort kultury za nejvhodnější formu zřízení Muzea romské kultury v Brně jako státní příspěvkové organizace (viz návrh usnesení vlády k této Zprávě).

4.4. Podpora integrace příslušníků romské komunity

Ministerstvo práce a sociálních věcí podpořilo v roce 2002 aktivity národnostních menšin, zvláště se zaměřením na integraci romských komunit celkovou částkou 13 383 573,- Kč (podrobnější rozpis obsahuje PŘÍLOHA č. 6). V tomto období byl pilotně vyzkoušen projekt *Terénní sociální práce v sociálně vyloučených romských komunitách*. V rámci probíhající reformy sociálních služeb resort komunikuje s nevládními neziskovými organizacemi; protože však samo poskytování sociálních služeb není nijak závislé na národnostním principu, nelze ani podat informaci o charakteru spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin. Výjimku tvoří romská menšina, jejímž zástupcům MPSV poskytuje pomoc při podávání žádostí o dotace. V této souvislosti uspořádalo dva semináře k postupům při podávání žádostí o dotace pro zástupce romské menšiny.

4.5. Dotace ze státního rozpočtu na vydávání periodického tisku národnostních menšin

Poskytovatelem dotací na vydávání periodického tisku národnostních menšin je resort kultury. V roce 2002 poskytl dotace na vydávání menšinového periodického tisku na základě doporučení Rady, a to v celkové výši 30 000 tis Kč. Uvedená částka byla rozdělena mezi 18 periodik, z toho 1 bulharské, 1 maďarské, 2 německá, 4 polská, 4 romská, 1 ruské, 4 slovenská a 1 ukrajinské.

4.5.1. Bulharská menšina

- **Roden glas**

V roce 2002 šlo o jediný podporovaný bulharský titul. Vydavatelem je *Bulharská kulturně osvětová organizace* v ČR. Periodikum mělo vycházet jako měsíčník, se stránkovým rozsahem 32 stran, při celkovém nákladu jednoho čísla 5 000 ks a prodejní ceně výtisku 15,- Kč. Výše dotace činila 548 tis Kč.

Časopis přinášel komentáře ke společenským a kulturním aktivitám bulharské menšiny. Vydavatel požádal na konci roku 2002 o změnu Rozhodnutí o poskytnutí dotace (dále jen „Rozhodnutí“), z důvodu snížení režijních nákladů mu bylo vyhověno. Periodicitu titulu vydavatel snížil na 5x ročně. Z vyúčtování dotace vyplývá, že procentní podíl dotace na projektu byl dodržen ve výši 88,07%, podíl režie na dotaci činil 49,63%, remitenda 7%. Protože však při pololetním vyúčtování vyšly najevo nesrovnalosti v čerpání dotace, nebyla vydavateli poskytnuta poslední splátka v roce 2002. Celkové vyúčtování dotace za rok 2002 vydavatel nakonec předložil, provedená kontrola neshledala závažnější nedostatky v hospodárnosti využití dotace.

Závěr:

Nenavrhuje se žádné opatření, mj. vzhledem k tomu, že vydavatel neuspěl se svým projektem na vydávání titulu *Roden glas* v roce 2003.

4.5.2. Maďarská menšina

- ***Prágai Tükör***

Časopis, který pravidelně vychází 5x ročně, vydává *Svaz Maďarů žijících v českých zemích*. Výše dotace činila 1 135 tis. Kč. Počet stran titulu se pohybuje okolo 96, náklad 1 000 ks, prodejní cena výtisku je 25,- Kč.

Časopis má společensko-kulturní charakter, jde o jediný menšinový titul maďarské menšiny. Vychází od roku 1993 (od roku 2001 s přílohou). Titul mapuje kulturní a společenský život maďarské menšiny, věnuje se česko-maďarským vztahům v oblasti kultury a dějin. V každém čísle je resumé v českém a anglickém jazyce. Z vyúčtování dotace vyplývá, že celkový náklad byl 5 000 ks, počet stran 120, prodejní cena jednoho výtisku 25,- Kč. Procentní podíl dotace na projektu, stanovený v Rozhodnutí na 76,3%, však nebyl dodržen, neboť dosáhl 90,54%. Podíl režie na dotaci činil 57,04%, remitenda titulu byla 25%. Vydavatel uvádí nízké příjmy z prodeje oproti původnímu rozpočtu.

Závěr:

Kontrola vyúčtování dotace neshledala závažnější nedostatky. Vydavatel by měl však věnovat pozornost hledání dalších zdrojů příjmu, aby snížil procentní podíl dotace na vydávání titulu. Nebude-li při pololetním vypořádání čerpání dotace její podíl v souladu s Rozhodnutím, doporučuje se ve 3. a 4. čtvrtletí dotaci příslušně snížit.

4.5.3. Německá menšina

- ***Landes-Zeitung***

Vydavatelem titulu je *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Výše dotace v roce 2002 činila 2 200 tis. Kč. Anoncovaný náklad titulu činil 4 000 ks, stránkový rozsah 8+4 strany, prodejní cena výtisku 6,50 Kč.

Noviny jsou určeny pro německou národnostní menšinu v ČR. Čtrnáctideník přináší informace o životě německé menšiny a o dalších aktuálních zprávách. Vypořádání dotace poskytnuté v roce 2002 ukazuje na nízké procento prodaného nákladu (remitenda je 44,80%). Vydavatel vykazuje 57,31% režijních nákladů, výrobní náklady jsou oproti rozpočtovaným vysoké (započítány náklady na mediálního asistenta v celkové výši 436 075,- Kč). Příjmy z prodeje jsou mnohonásobně nižší, než byly uvedeny v rozpočtu. Celkové režijní náklady nepřekročily rozpočtované náklady.

Závěr:

Vzhledem k vysoké remitendě je žádoucí snížit celkový náklad titulu a věnovat zvýšenou pozornost prodejnosti časopisu. Nebudou-li úpravy při pololetním vypořádání čerpání dotace provedeny, doporučuje se ve 3. a 4. čtvrtletí dotaci příslušně snížit.

- ***Prager Volkszeitung***

Vydavatelem čtrnáctideníku je *Kulturní sdružení občanů ČR německé národnosti*, výše dotace v roce 2002 činila 2 100 tis. Kč, náklad jednoho čísla 3 500 ks, stránkový rozsah 12 stran, prodejní cena výtisku 8,- Kč.

Titul přináší zpravodajství a aktuální komentáře ve vztahu k otázce postavení německé menšiny v českých zemích. Podíl dotace na celkových nákladech činil ve skutečnosti 85,91%, zatímco v Rozhodnutí byl stanoven na 85,4% (remitenda je 20%). Příjmy z prodeje jsou uspokojivé, vydavatel použil dotaci v souladu s podmínkami uvedenými v Rozhodnutí, pouze co se týče distribuce oproti původnímu rozpočtu uvádí částku 228 354,- Kč. Režijní náklady nepřekročily rozpočtované náklady.

Závěr:

Nenavrhuje se žádné opatření.

4.5.4. Polská menšina

- **Głos Ludu**

Vydavatelem novin je *Kongres Poláků v ČR*. Výše dotace v roce 2002 činila 4 600 tis. Kč. Titul (o nákladu 5 400 - 5 800 ks a stránkovém rozsahu 8 - 16 stran) byl vydáván jako obdeník, cena výtisku byla 6,- Kč.

Noviny přispívají k udržování a znalosti polštiny, jsou vydávány na profesionální úrovni a jsou dostupné ve veřejné síti prodejen. Podíl dotace na celkových nákladech je 44,25%, což je ve srovnání se všemi ostatními projekty vydavatelů národnostního tisku nejpriznivější hodnota. Z celkových režijních nákladů připadá 84% na mzdy. Částky za nájem a telefon jsou výrazně vyšší, než bylo uvedeno v rozpočtu. Největší část příjmů plyne z předplatného a z inzerce. Tržby z prodeje titulu pokrývají 41% celkových nákladů. Celkové režijní náklady nepřekročily rozpočtované náklady.

Závěr:

Nenavrhuje se žádné opatření.

- **Zwrot**

Kulturní měsíčník vydává *Polský kulturně osvětový svaz v ČR*. Výše dotace činila 1 300 tis. Kč, anoncovaný náklad jednoho čísla činil 1 800 ks, počet stran 80, cena výtisku 15,- Kč.

Měsíčník je zaměřen hlavně na historii a na kulturní aktivity polské menšiny. Vydavatel nedodržel procentní podíl dotace na projektu, který měl být 70 %. Z dotace je kryto 75,25% nákladů na projekt, remitenda je 12,55% proti předpokládaným cca 7%. Vydavateli se však daří získávat i jiné zdroje na financování projektu. Kromě tržeb z prodeje, jež pokrývají 22% celkových nákladů, získává prostředky od sponzorů z Polska a z reklam. Proti rozpočtu se výrazně zvýšily položky za nájemné, ostatní podmínky uvedené v Rozhodnutí byly dodrženy.

Závěr:

Nenavrhuje se žádné opatření, vydavatel by však měl důsledně dodržovat projektovaný rozpočet.

- **Nasza Gazetka**

Jde o čtrnáctideník pro děti a mládež, jehož vydavatelem je *Harcerstwo Polskie v RC*. Výše dotace činila 1 200 tis. Kč, náklad čísla 1 000 ks, počet stran 12, prodejní cena výtisku 5,- Kč.

Periodikum je informačním médiem organizace Harcerů v ČR. Z vyúčtování dotace poskytnuté v roce 2002 vyplývá prodejnost časopisu 81%, podíl dotace na projektu byl

dodržen (86,24%). Tržby z prodeje však byly velice nízké, přičemž náklady na 1 číslo činí 79,- Kč. Deklarovaný počet stran nesouhlasil se skutečností. Výrazně se zvýšila položka „ostatní“ a „nájemné“, což vydavatel vysvětluje výší nájemného stanoveného pro centrum města, kde sídlí. Celkové režijní náklady nepřekročily náklady rozpočtované.

Závěr:

Doporučuje se, aby vydavatel zvýšil cenu titulu, důsledněji dodržoval plánované ukazatele podle schváleného projektu a věnoval pozornost hospodárnosti při vydávání časopisu.

- **Kurier Praski**

Vydavatelem titulu je občanské sdružení *Kurýr pražský*, výše dotace činila 216 tis. Kč. Jde o měsíčník s rozsahem 12 stránek, o celkovém nákladu jednoho čísla 500 ks a prodejní ceně jednoho výtisku 10,- Kč.

Měsíčník je zaměřen především na pražskou komunitu Poláků a problematiku postavení Poláků jako menšiny v ČR, včetně česko-polských vztahů. Procentní podíl dotace na nákladech projektu byl vysoce překročen, což vydavatel odůvodnil problémy s prodejností časopisu. V Rozhodnutí byl stanoven na 56,39%, ve vyúčtování vychází na 99,15%. Výtisky byly rozšiřovány bezplatně, příjmy z prodeje uvádí vydavatel ve výši 850,- Kč, v rozpočtu však uváděl 9 000,- Kč. V původním rozpočtu nebyla uvedena částka za poštovné, ve vyúčtování vydavatel uvádí 4 912,- Kč. Vydavatel tuto skutečnost vysvětlil tím, že není schopen časopis prodávat, neobdržel žádné prostředky od sponzorů a žádné jiné příjmy nemá.

Závěr:

Je nutné, aby se vydavatel zaměřil na zvýšení prodejnosti titulu, popř. hledal další finanční zdroje. Nebude-li při pololetním vypořádání čerpání dotace její podíl v souladu s Rozhodnutím, doporučuje se ve 3. a 4. čtvrtletí dotaci příslušně snížit.

4.5.5. Romská menšina

- **Amaro gendalos**

Měsíčník vydává *Sdružení Dženo*, náklad činil 3 000 ks, počet stran 32, výše poskytnuté dotace činila 1 940 tis. Kč, při prodejní ceně jednoho výtisku 15,- Kč.

Titul přináší příspěvky v českém a romském jazyce, na konci každého čísla je anglické resumé. Vydavatel snížil v roce 2002 prodejní cenu jednoho výtisku na 15,- Kč a dodržel procentní podíl dotace na projektu 69,30%, avšak podíl režie na dotaci dosáhl 86,15%. Na základě žádosti poskytovatele dotace doplnil údaje v jejím vyúčtování. Podobně jako u jiných romských periodik je největším problémem i u tohoto titulu zajištění distribuce periodika, jeho prodejnost a otázka remitendy. Remitenda u časopisu je 92%. Skutečná cena titulu nebyla totožná s hodnotou uvedenou v projektu (17,- Kč, 15,- Kč pro předplatitele). Vydavatel nedodržel výši režijních výdajů uvedených v Rozhodnutí, překročil náklady za telefon a mzdové náklady, rovněž výrazně navýšil položku „ostatní“. Rozdíl mezi rozpočtovanými režijními náklady a skutečnými náklady činí 152 329,- Kč.

Závěr:

Je nutné, aby vydavatel dodržoval rozpočtovou skladbu a zaměřil se na problém distribuce a prodejnosti titulu. Nebude-li podíl režie na dotaci upraven podle Rozhodnutí a remitenda snížena, doporučuje se ve 3. a 4. čtvrtletí dotaci příslušně snížit.

- **Kereka**

Měsíčník vydávala v roce 2002 *Demokratická aliance Romů v ČR* o nákladu 4 700 ks. Počet stran byl 36 a prodejní cena jednoho výtisku 10,- Kč. Výše dotace činila 1 620 tis. Kč.

Příspěvky v titulu jsou v jazyce českém a romském, časopis sloužil jako pomůcka ve školách s romskými žáky. Vydavatel v žádosti uvedl plánovaný celkový náklad 4 700 ks, z vyúčtování však vyplývá, že skutečný náklad periodika byl 3 300 ks. V rozpočtu nebyly uvedeny žádné honoráře, ve vyúčtování byly však vykázány ve výši 203 113,- Kč. Cestovné je o 15 tis. Kč vyšší, než bylo uvedeno v rozpočtu, oproti údajům v původním rozpočtu byla podstatně zvýšena rovněž položka za telefon. Vydavatel nedodržel procentní podíl dotace na projektu, který byl Rozhodnutím stanoven na 62,20%, ve skutečnosti činil 78,09%. Podíl režie na dotaci je 42,54%, remitenda je 25%.

Závěr:

Je nutné, aby vydavatel dodržoval rozpočtovou skladbu a zaměřil se na hledání dalších zdrojů příjmu, a tak snížil procentní podíl dotace na nákladech vydávání titulu.

- **Romano hangos**

Vydavatelem čtrnáctideníku je *Společenství Romů na Moravě*, anoncovaný náklad jednoho čísla je 3 600 ks, stránkový rozsah 8, prodejní cena výtisku 4,- Kč. Výše dotace poskytnuté v roce 2002 činila 1 420 tis. Kč.

Periodikum začalo vycházet od roku 1999, články vycházejí česky a romsky. Podíl dotace na projektu byl 66,26%, podíl režie na dotaci 86,95%. Vydavatel zvýšil prodejní cenu výtisku ze 4,- Kč na 6,- Kč, vykazuje vysoké částky za honoráře a distribuci. Remitenda činí 17%. Příjmy z prodeje jsou velmi nízké (pouhých 13 014,- Kč), zatímco náklady za distribuci jsou nepřiměřeně vysoké (činily 271 468,- Kč). V Rozhodnutí byly provozní náklady rozpočtované v částce 150 tis. Kč, ve vyúčtování však dosáhly 171 816,- Kč. Celkové režijní náklady mírně překročily rozpočtované náklady. Vydavatel na požádání zaslal komentář o průběhu projektu.

Závěr:

Je nutné, aby vydavatel dodržoval rozpočtovou skladbu. Nebude-li podíl režie na dotaci upraven podle Rozhodnutí, doporučuje se ve 3. a 4. čtvrtletí dotaci příslušně snížit.

- **Romano kurko**

Časopis (vydavatel *Občanské sdružení pro romský tisk v ČR*) byl vydáván jako měsíčník, s celkovým nákladem 4 000 ks, o počtu stran 8 (vánoční číslo 16 stran), „prodejní“ cena výtisku byla 5,- Kč. Výše dotace činila 1 400 tis. Kč.

Titul byl rozšiřován a distribuován zdarma, přitom náklady na distribuci uvádí vydavatel ve výši 120 188,- Kč, zatímco příjmy uvádí pouze ve výši 3 480,- Kč. Vydavatel požádal v průběhu roku o změnu Rozhodnutí a jeho žádost bylo vyhověno. I podle přepracovaného rozpočtu však byly překročeny náklady na mzdy, tudíž i celkové rozpočtované režijní náklady. Podíl dotace na projektu byla nejvyšší ze všech příjemců dotací v roce 2002, činila 99,68%, podíl režie na projektu činil 72,13%.

Závěr:

Vůči vydavateli uplatňuje Finanční úřad v Brně pohledávku. Z jeho „Protokolu o výsledku kontroly čerpání dotací poskytnutých v letech 1999 - 2001 na tisk národnostních menšin provedené u občanského sdružení pro romský národnostní tisk ČR“ vyplývá, že vydavatel je povinen vrátit zpět do státního rozpočtu neoprávněně použité a zadržené prostředky státního rozpočtu v celkové částce 207 152,- Kč. Finanční úřad v Brně dosud vydavateli nevyměřil žádný odvod včetně penále (věc se zatím řeší). Vydavatel neuspěl se svým projektem na vydávání titulu v roce 2003.

4.5.6. Ruská menšina

- **Vesti**

Vydavatelem titulu je *Ruský institut v ČR*. Podle projektu časopis měl vycházet jako čtrnáctideník při celkovém nákladu jednoho čísla 3 500 ks a počtu stran 12, při prodejní ceně jednoho výtisku 8,- Kč. Výše poskytnuté dotace činila 574 tis. Kč.

Vydavatel měl informovat o životě ruského národnostního společenství. Vykázal přitom značné nedostatky v čerpání dotace již v průběhu roku, neboť v rozporu s právními předpisy nepožádal o změnu Rozhodnutí, ačkoliv časopis do pololetního vyúčtování vyšel pouze 3x. Rovněž podíl dotace na projektu, v Rozhodnutí stanovený na 23,61%, dosáhl 94,90%, podíl režie na dotaci činil 54,67 %, remitenda nebyla vůbec uvedena. Vydavatel zvýšil cenu za

jeden výtisk z původně stanovené hodnoty postupně na 18,40 Kč poté na 20,40 Kč a koncem roku na 25,- Kč. Při pololetním vyúčtování dotace byl vydavatel upozorněn na nutnost snížit režijní náklady, s doporučením, že je nutno získat finanční prostředky z jiných zdrojů než z dotace. Vydavatel uvedl příjmy ve výši 23 149,- Kč. Při srovnání s původním projektem byly zjištěny nedostatky v čerpání dotace. Z těchto důvodů mu nebyla vyplacena ani poslední splátka dotace za rok 2002 (tj. 143 000,- Kč).

Závěr:

Po opakovaných urgencích a opravách vyúčtování poskytovatel dotace přijal po stanoveném termínu vypořádání čerpání dotace za rok 2002. Z důvodu výše uvedených nesrovnalostí vydavatel neuspěl se svým projektem na vydávání titulu v roce 2003.

4.5.7. Slovenská menšina

- **Listy 2002**

Vydavatelem měsíčníku je *Klub slovenské kultury v České republice*, náklad jednoho čísla činil 4 100 ks, počet stran 36 (+literární příloha 8 stran), prodejní cena výtisku je 19,90 Kč. Výše poskytnuté dotace činila 3 148 tis. Kč.

Vzhledem k české a slovenské členské základně Klubu slovenské kultury oslovuje časopis také čtenářský okruh české veřejnosti. Příspěvky jsou publikovány v jazyce slovenském i českém. Poměr režijních nákladů na dotaci byl 49,07%, podíl dotace na projektu 83,65%, ačkoli v Rozhodnutí byl stanoven na 76,96%; jako důvod jsou uváděny nízké příjmy z prodeje a z reklam (remitenda je 20%). Vydavatel zaslal podrobné vyúčtování a řadu informativních podkladů. Při čerpání dotace vydavatel zvýšil oproti rozpočtu položky za cestovné a za distribuci. Rozpočtované režijní náklady ani náklady celkem však nebyly překročeny.

Závěr:

Nenavrhuje se žádné opatření.

- **Slovenské dotyky**

Vydavatelem měsíčníku je *Slovensko-český klub v ČR*. Celkový náklad jednoho čísla byl 8 000 ks, počet stran cca 28, prodejní cena jednoho výtisku 18,- Kč, výše dotace činila 2 880 tis. Kč. Časopis je zaměřen nejen na komunitu slovenské menšiny v ČR, ale také na českou veřejnost. Vydavatel požádal během roku o změnu Rozhodnutí, jeho žádosti bylo vyhověno. I po vydání nového Rozhodnutí nicméně nebyla dodržena výše režijních nákladů, ve vyúčtování dodržel procentní podíl dotace na projektu 74,39%, procentní podíl režie na dotaci je 48,74%. Nebylo dosaženo příjmů z prodeje, jak byly uvedeny v Rozhodnutí, byly zvýšeny náklady za telefon a položka „ostatní“, a to víc než dvojnásobně, což vydavatel vysvětluje zvýšenými náklady za kancelářské potřeby a údržbu. Rozpočtované režijní náklady byly překročeny o 63 682,- Kč.

Závěr:

Doporučuje se snížit režijní náklady a dodržovat schválenou rozpočtovou skladbu.

- **Korene**

Vydavatelem měsíčníku je *Obec Slovákov v ČR*, anoncovaný náklad jednoho čísla 5 500 ks, prodejní cena jednoho výtisku 16,- Kč, stránkový rozsah cca 28+4 strany přílohy. Výše dotace činila 2 880 tis. Kč.

Časopis přináší příspěvky k aktuálním otázkám menšinové politiky v ČR, zvláště postavení Slováků v ČR, přehledy o aktivitách místních a regionálních organizací Obce Slováků v ČR.

V průběhu roku požádal vydavatel titulu o změnu Rozhodnutí, z důvodu snížení režijních nákladů, jeho žádosti bylo vyhověno. Z vyúčtování vyplynulo, že i přesto byly překročeny celkové režijní náklady, stejně jako částka v položce „ostatní“, zvýšily se rovněž náklady na honoráře. Podíl dotace na projektu činil 79,38%, což je v souladu s procentem stanoveným v Rozhodnutí, ačkoliv příjmy z prodeje byly nižší, než bylo předpokládáno. Remitenda je 13,3% výtisků. Vydavatel překročil celkové náklady o 30 644,- Kč.

Závěr:

Doporučuje se snížit režijní náklady a dodržovat schválený rozpočet.

- **Slovenské rozhľady**

Vydavatelem byl *Svaz Slováků v ČR*. Podle projektu čtvrtletník s anoncovaným nákladem 800 ks, rozsah stran jednoho čísla 300, prodejní cena výtisku 39,- Kč; výše dotace v roce 2002 činila 189 tis. Kč.

Podle projektu měl časopis vycházet 4x ročně jako čtvrtletník pro vědu a kulturu. Z vyúčtování však vyplynulo, že vydavatel (stejně jako v uplynulých letech) vydal pouze jedno číslo s počtem 320 stran, procentní podíl dotace na projektu činil 65,53%, podíl režie na dotaci 96,52%. Příjmy vydavatel ve vyúčtování neuvedl, s tím, že se bude číslo prodávat v roce 2003 a příjmy budou známy až koncem roku 2003. Jelikož v rozporu s právními předpisy nebylo požádáno o změnu Rozhodnutí a vzhledem k tomu, že při pololetním vyúčtování vyšly najevo nesrovnalosti v čerpání dotace, nebyla vydavateli titulu vyplacena poslední - čtvrtá část dotace za rok 2002 (47 250,- Kč).

Závěr:

Z vypořádání čerpání dotace a z provedené kontroly vyplývají opakující se nedostatky zásadní povahy v čerpání dotace ze státního rozpočtu, a to přes četné urgencye jejího poskytovatele o napravení stavu. Proto výběrová dotační komise MK doporučila neposkytovat již žádnou dotaci na vydávání tohoto titulu.

4.5.8. Ukrajinská menšina

- **Porohy**

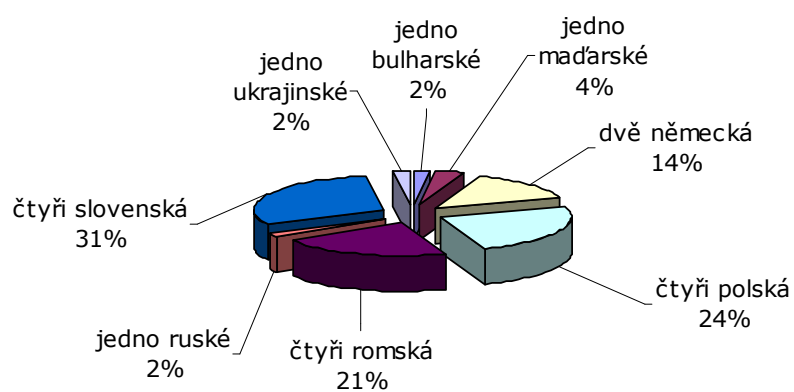
Časopis je vydáván 4x ročně, jeho vydavatelem je *Ukrajinská iniciativa v ČR*. Celkový náklad jednoho čísla byl 850 ks, prodejní cena výtisku 20,- Kč, počet stran cca 36. Výše dotace poskytnuté v roce 2002 činila 650 tis. Kč.

Časopis je zaměřen na aktivity ukrajinské menšiny v ČR i ve světě. Procentní podíl dotace na projektu nebyl dodržen, z důvodu nízkých příjmů z prodeje tiskoviny, v Rozhodnutí byl stanoven na 76,8%, dle vyúčtování však dosáhl 83,10% a podíl režie na dotaci 78,60%. Remitenda titulu je 35.

Závěr:

Je nutné, aby vydavatel věnoval pozornost prodejnosti titulu a dodržoval schválený rozpočet. Nebude-li při pololetním vypořádání čerpání dotace podíl režie výrazně snížen, doporučuje se ve 3. a 4. čtvrtletí dotaci příslušně snížit.

**Poměr výše dotací ze státního rozpočtu na vydávání
periodik národnostních menšin v roce 2002**

Vyúčtování dotace na vydávání periodického tisku národnostních menšin v roce 2002

Titul	výrobní náklady	režijní náklady	distribuční náklady	náklady celkem	příjmy	ostatní příjmy	dotace 02	příjmy celkem	rozdíl	vrácená dotace	% dotace projekt	% režie dotace	příd. % dotace
	1	2	3	4 (Σ 1-3)	5	6	7	8 (Σ 5-7)	9 (Σ 4-8)	10	11	12	13
<i>bulharské periodikum</i>													
Roden Glas	345 175	271 956	5 131	622 262	35 720	0	548 000	583 720	-38 542		88,07%	49,63%	87,12
<i>maďarské periodikum</i>													
Prágai Tükör	575 353	647 404	30 765	1 253 522	92 695	3400	1 135 000	1 231 095	-22 427		90,54%	57,04%	76,3
<i>německá periodika</i>													
Landes Zeitung	1 268 618	1 260 919	65 688	2 595 225	68 574	2 150	2 200 000	2 270 724	-324 501		84,77%	57,31%	83,84
Prager Volkszeitung	1 068 314	1 147 740	228 354	2 444 408	342 553	1 536	2 100 000	2 444 089	-319		85,91%	54,55%	85,4
<i>polská periodika</i>													
Głos Ludu	4 165 907	3 283 343	2 947 361	10 396 611	4 286 038	1 510 573	4 600 000	10 396 611	0		44,25%	71,38%	44,17
Zwrot	796 236	835 813	95 630	1 727 679	384 010	43 302	1 300 000	1 727 312	-367		75,25%	64,29%	70,52
Nasza Gazetka	810 012	547 504	33 904	1 391 420	80 934	110 486	1 200 000	1 391 420	0		86,24%	45,63%	86,27
Pražský kurýr	132 464	85 388	0	217 852	1 501	0	216 000	217 501	-351		99,15%	39,53%	56%
<i>romská periodika</i>													
Romano kurko	274 546	1 009 828	120 188	1 404 562	3 480	1 082	1 400 000	1 404 562	0		99,68%	72,13%	99
Amaro Gendalos	1 063 083	1 671 329	64 895	2 799 307	38 928	802 579	1 940 000	2 781 507	-17 800		69,30%	86,15%	69,9
Kereka	1 296 496	689 215	88 944	2 074 655	303 750	150 905	1 620 000	2 074 655	0		78,09%	42,54%	62,2
Romano hangos	636 907	1234714	271 468	2 143 089	22 026	701063	1 420 000	2 143 089	0		66,26%	86,95	61,74
<i>ruské periodikum</i>													
Vesti	214 049	235 644	4 456	454 149	22 961	188	431 000	454 149	0		94,90%	54,67%	23
<i>slovenská periodika</i>													
Listy 2002	1 883 562	1 544 746	335 209	3 763 517	600 217	15 300	3 148 000	3 763 517	0		83,65%	49,07%	76,96
Korene	1 934 185	1 578 642	115 500	3 628 327	581 726	166 058	2 880 000	3 627 784	-543		79,38%	54,81%	80%
Slovenské dotyky	2 047 514	1 403 682	420 266	3 871 462	849 170	136 350	2 880 000	3 865 520	-5 942		74,39%	48,74%	75%
Slovenské rozhľady	79 500	136 813	0	216 313	0	0	141 750	0	-74 563		65,53%	96,52%	18,9
<i>ukrajinské periodikum</i>													
Porohy	263 365	510 907	7 920	782 192	41 910	90200	650 000	782 110	-82		83,10%	78,60%	76,8

c e l k e m 29 809 750

5. Účast příslušníků národnostních menšin na řešení věcí jich se týkajících

5.1. Instituce státní správy

V *Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR* se otázkami národnostních menšin zabývá Podvýbor pro národnostní menšiny Výboru petičního, který byl opětovně zřízen po parlamentních volbách v roce 2002.⁴⁶ Jeho komunikace se zástupci národnostních menšin je však minimální. V *Senátu Parlamentu ČR* se otázkám národnostních menšin věnuje Výbor petiční, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu.

Pravidelnou součástí *agendy prezidenta republiky i jeho kanceláře* (dále jen „KPR“) bylo i v roce 2002 monitorování situace národnostních menšin v ČR, dodržování jejich práv, činnost organizací i aktuální stav soužití příslušníků menšin a majoritní společnosti. K tomu v první řadě sloužilo zastoupení KPR v Radě vlády pro národnostní menšiny. Prezident vyznamenal přední romistku Milenu Hübschmannovou medailí III. stupně za vynikající vědecké výsledky a pedagogickou činnost a romského aktivistu Karla Holomka medailí za zásluhy o Českou republiku. Komunikoval (osobně či prostřednictvím pracovníků KPR) s představiteli národnostních menšin, účastnil se kulturních akcí a jednání k problematice národnostních menšin (hudební a pěvecké festivaly, vernisáže fotografií, výtvarných děl a nově vydaných publikací), seminářů a diskusních fór. Zástupci národnostních menšin se na prezidenta republiky obraceli se žádostmi o pomoc či podporu, zejména vzhledem k dodržování práv národnostních menšin či ochraně proti rasismu a netoleranci. Vyřizována byla i podání vyžadující právní pomoc či poradenství, eventuálně žádosti o milost. Prezident republiky i pracovníci KPR věnovali pozornost i objasňování historických souvislostí, zejména pak objasnění holocaustu Židů a Romů v českých zemích v rámci projektu *Fenomén holocaust*, iniciovaném Václavem Havlem. Tento dlouhodobý komplexní projekt se rozvíjí ve spolupráci KPR s resorty školství, kultury a zahraničních věcí a s nestátními neziskovými organizacemi, a to v rámci členství ČR v Mezinárodním výboru pro vzdělávání, výzkum a připomínání holocaustu (ITF). Z této spolupráce také vzešla iniciativa k ustavení data 27. ledna významným dnem - Dnem památky obětí holocaustu a boje proti zločinům proti lidskosti.

Veřejný ochránce práv (dále jen „ochránce“) v roce 2002 přijal celkem 5 422 podnětů. Stejně jako v předcházejícím roce absolutní většinu stěžovatelů tvořili občané ČR, podněty cizinců se ochránce zabýval ve 126 případech. Ochránce zahájil několik šetření (buďto z vlastní iniciativy nebo na základě upozornění terénních pracovníků či zástupců romských organizací), šlo o šetření ve věci komunitního bydlení občanů romské národnosti v Brně, v několika případech o sociálně právní ochranu dětí a dávky sociální péče. Ochránce se rovněž zabýval problémem jednání v mateřském jazyce jednotlivců s úřady a zjistil, že právo, které každému dává čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod („kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka“), není fakticky naplňováno. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, výslovně stanoví, že veškerá podání v řízení o dávkách se předkládají v jazyce českém. Žadatelé o dávky jsou lidé spadající do skupin obyvatel s nízkými příjmy, a proto je pro ně jednání ve správním řízení v mateřském jazyce, kdy od nich úřady vyžadují úhradu nákladů tlumočníka, nedosažitelné. Protože otázka používání mateřského jazyka ve správním řízení není obecně systémově řešena (chybí jednoznačná definice práva na tlumočení a zejména

⁴⁶ Ve smyslu § 44 odst. 1 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, podvýbor pro národnostní menšiny petičního výboru PS P ČR byl zřízen usnesením tohoto výboru ze dne 7. srpna 2002 č. 8. Podvýbor má 8 členů, z toho 5 poslanců je současně členy petičního výboru.

otázka podmínek a nákladů tlumočení), rozhodl se ochránce na tento problém upozornit. Spolupráce se členy *Shromáždění* byla navázána v rámci šetření podnětu občana SRN, žijícího na území České republiky v rámci cizineckého režimu. Stěžovatel se ve svém podnětu domáhal toho, aby s ním pracovníci příslušných správních úřadů komunikovali v německém jazyce při vyřizování dávek sociální péče a státní sociální podpory.

5.1.1. Rada vlády pro národnostní menšiny a její výbory

Po parlamentních volbách v roce 2002 došlo ke změně ve složení Rady. Podle Statutu Rady nová vláda odvolala dosavadního předsedu Rady (byl jím místopředseda vlády a předseda Legislativní rady vlády) a jmenovala do této funkce místopředsedu vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje Petra Mareše. Další změny ve složení Rady se týkaly zástupců orgánů veřejné moci (za resort financí a práce a sociálních věcí) a rovněž zástupců národnostních menšin (polské, romské a ruské). Novou Radu jmenovala vláda usnesením ze dne 6. listopadu 2002 č. 1094. Předseda Rady jmenoval též nového místopředsedu Rady - zástupce národnostních menšin, konkrétně Jarmilu Balážovou, která je její členkou za romskou národnostní menšinu.

Ve smyslu Statutu zřídila Rada v roce 2002 dva své orgány - Výbor Rady pro dotační politiku a Výbor Rady pro spolupráci s orgány samosprávy (usnesení Rady ze dne 5. března 2002 č. 8). Po projednání v Radě (usnesení Rady ze dne 14. května 2002 č. 14) jmenoval předseda Rady členy těchto výborů: v případě výboru pro dotační politiku vedle zástupců resortů kultury, školství, mládeže a tělovýchovy, financí a práce a sociálních věcí také zástupce jednotlivých národnostních menšin, tj. těch menšin, které mají své představitele v Radě (Výbor má celkem 15 členů); v případě výboru pro spolupráci s orgány samosprávy zástupce krajské i obecní samosprávy (jde o členy zastupitelstev samosprávy, která ve své působnosti zřídila výbory pro národnostní menšiny) a zástupce jednotlivých národnostních menšin obdobně jako u výboru pro dotační politiku (Výbor má celkem 20 členů). Složení Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy bylo po komunálních volbách 2002 obměněno s ohledem na výsledky těchto voleb.

O vlastní činnosti Rady (programu jednání, činnosti výborů, působení sekretariátu Rady) pojednává podrobně Zpráva o činnosti Rady za rok 2002,⁴⁷ proto se na tomto místě soustředíme pouze na pracovní výstupy, které směřují k realizaci konkrétních kroků k zajištění podmínek pro naplňování práv národnostních menšin; to znamená opatření legislativní i nelegislativní povahy, která se významně dotýkají výkonu národnostně menšinové politiky státu.

V návaznosti na menšinový zákon byl v roce 2002 dokončen legislativní úkol týkající se dotační politiky státu ve vztahu k aktivitám příslušníků národnostních menšin. Vláda usnesením ze dne 20. února 2002 č. 159 schválila návrh nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity,⁴⁸ jež nabylo účinnosti dne 15. dubna 2002. Hlavním nelegislativním úkolem Rady v roce 2002 bylo předložení *Zprávy o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2001* vládě.⁴⁹ Vzhledem k tomu, že šlo o první souhrnnou zprávu o situaci národnostních menšin v České republice od roku 1995, šlo o

⁴⁷ Ve smyslu usnesení vlády ze dne 20. února 2002 č. 175 od roku 2003 předkládají všechny poradní orgány vlády v termínu do 31. května zprávy o své činnosti pro schůzi vlády jako informaci členům vlády.

⁴⁸ Viz část 1.2. této Zprávy, s. 7.

⁴⁹ Usnesení vlády ze dne 12. června 2002 č. 600.

rozsáhlý materiál, který se neomezoval pouze na časové období roku 2001, ale prakticky na celé funkční období 1998 až 2002 (zejména v případech řešení dlouhodobých úkolů, konkrétně zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin).

Zvláštní pozornost věnovala Rada v roce 2002 problematice zajištění podmínek vzdělávání v jazycích národnostních menšin. Ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy byly v rámci legislativního procesu nového školského zákona či zákona o vzdělávání projednávány otázky stanovení podmínek vzdělávání v mateřském jazyku národnostních menšin. Stávající problémy, zejména v systému předškolních zařízení a základních škol s polským vyučovacím jazykem, jakož i ve vztahu ke vzdělávání romských dětí, jsou blíže osvětleny ve druhém oddíle této Zprávy.

Významná je spolupráce Rady (zejména jejího Výboru pro dotační politiku) s Ministerstvem kultury při zajišťování výběrových dotačních řízení na podporu projektů se zaměřením na uchování, rozvoj a prezentaci kultur národnostních menšin a podporu projektů v oblasti rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin. Obdobná spolupráce se týká Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v oblasti podpory vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy.

V roce 2002 se Rada opakovaně zabývala podněty ke zlepšení spolupráce České televize s národnostními menšinami. Vedení České televize však až do listopadu 2002 nejevilo zájem o spolupráci se zástupci národnostních menšin. Až po konzultacích se členy Rady ČT, která v této záležitosti pověřila dne 27. listopadu 2002 svého předsedu iniciací pracovního jednání se zástupci národnostních menšin, bylo dosaženo výchozího bodu k ustavení pracovní skupiny zástupců národnostních menšin jako konzultační pracovní skupiny programového ředitele České televize.

Ve spolupráci s Komisí Rady hlavního města Prahy se Rada v roce 2002 významně podílela na uskutečnění záměru zřídit v Praze *Dům národnostních menšin*. V rámci převodu nemovitostí ze správy bývalého Fondu dětí a mládeže byl do vlastnictví hl. m. Prahy převeden objekt ve Vocolově ul. 3 (Praha 2) a předseda Rady zajistil zapracování částky 20 000 tis. Kč ve státním rozpočtu 2003, a to na rekonstrukci objektu pro zřízení tohoto centra jako investiční dotaci určenou hlavnímu městu Praze. Tato položka byla ve státním rozpočtu 2003 také schválena. Spolupráce Rady s Magistrátem hlavního města Prahy pokračuje při uskutečňování projektu i v dalším období.

5.1.2. Resortní grémia pro národnostní menšiny

V návaznosti na nařízení vlády o poskytování dotací na aktivity národnostních menšin byla v roce 2002 ustavena na Ministerstvu kultury *Komise pro kulturní aktivity příslušníků národnostních menšin*, která je podobně jako dosavadní poradní sbor pro otázky národnostní kultury poradním orgánem prvního náměstka ministra. Úkolem tohoto grémia je sledovat a vyhodnocovat kulturní potřeby příslušníků národnostních menšin, zejména pak posuzovat projekty přihlášené do výběrového řízení ve výše jmenovaném grantovém programu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR. Na rozdíl od poradního sboru, který jí předcházel, byla komise rozšířena o zástupce dalších národnostních menšin, takže její jednotliví členové zastupují vedle národnostní menšiny maďarské, německé, polské, romské, slovenské a ukrajinské také české občany bulharské, chorvatské, rusínské, ruské a řecké národnosti.

Obdobná komise, jejímiž členy jsou mj. zástupci všech národnostních menšin, jak je tomu v Radě, byla vytvořena v resortu školství, mládeže a tělovýchovy - *Poradní skupina ministra školství, mládeže a tělovýchovy pro otázky národnostního školství*.

5.2. Orgány samosprávy

V následujícím oddílu je uvedena charakteristika národnostně menšinové politiky na úrovni krajů, statutárních měst a obcí v uplynulém roce. Jejím podkladem jsou stanoviska příslušných orgánů samosprávy, tj. výborů pro národnostní menšiny (dále jen „výbor“) či komisi, a to formou odpovědi na otázky, o které je požádal sekretariát Rady. Jde tedy o výpověď zevnitř veřejné správy. Je pozoruhodné, že tato stanoviska nereflektují problémy, na které poukazují zástupci národnostních menšin (v mnoha případech těž členové těchto orgánů); konkrétně v případě polské národnostní menšiny jde o postavení škol s polským vyučovacím jazykem nebo snahy o zavedení dvojjazyčných česko-polských názvů, jež mají na Těšínském Slezsku od začátku roku 2003 širokou publicitu v regionálním tisku; v případě německé národnostní menšiny jde podle jejich zástupců o nevstřícnou komunikaci orgánů samosprávy při vyřizování národnostně menšinové agendy apod. V této souvislosti zástupci národnostních menšin konstatují obecně, že v procesu transformace veřejné správy pocítují obtížnou komunikaci s představiteli orgánů samosprávy.

Níže uvedený text je zpracován na základě shromážděných podkladů, není po obsahové stránce korigován, pouze stylisticky upraven.

5.2.1. Krajská zastupitelstva

V roce 2002 byly zřízeny výbory pro národnostní menšiny v Jihomoravském, Libereckém, Moravskoslezském a Ústeckém kraji. V posledně jmenovaném kraji nebyl výbor po komunálních volbách na podzim roku 2002 zřízen, nebyla zde ustavena ani komise pro záležitosti národnostních menšin. Rada hlavního města Prahy zřídila Komisi pro záležitosti národnostních menšin, protože pro zřízení výboru nejsou ze zákona důvody.

• Jihomoravský kraj

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní úprava práv příslušníků národnostních menšin se jeví jako dostačující. Dle vyjádření jednotlivých menšin nejsou v tomto ohledu pocítovány a registrovány nedostatky.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Je uskutečňována na základě pravidel o poskytování dotací schválených Radou kraje. V minulém roce byly poskytnuty finanční prostředky na kulturní činnost a jednotlivé kulturní akce z rozpočtu kraje všem sdružením národnostních menšin, která v průběhu roku předložila svůj projekt. Byly takto poskytnuty dotace v celkové výši 170 000,- Kč (200 tis. Kč *Muzeu romské kultury*, 50 tis. Kč *Židovské obci*, 30 tis. Kč *Lyceu Řekyň* a 20 tis. Kč *Svazu Maďarů*, přičemž celkový požadavek na dotace činil 1 320 000,- Kč).

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Lze hodnotit jako velmi dobrou. Výbor navázal kontakty se zástupci všech národnostních menšin v kraji a seznámil se s jejich činností a problematikou jednotlivých sdružení. Jsou uskutečňována společná zasedání Výboru a zástupců národnostních menšin a členové Výboru se pravidelně zúčastňují akcí pořádaných sdruženími národnostních menšin. Spolupráce Výboru se dále soustředila na hodnocení a doporučení předkládaných projektů pro získání finančních prostředků z rozpočtu kraje a jejich realizaci. V letošním roce je plánováno společné multietnické setkání spojené s koncertem národnostních menšin žijících na území kraje.

4. Otevřené otázky (problémy)

Otevřené problémy národnostně menšinové politiky a závažnější projevy intolerance či rasové diskriminace se dle zjištění Výboru a vyjádření zástupců národnostních menšin téměř nevyskytují. V malém rozsahu se objevují u romské menšiny a projevují se nepřímo při jednání na úřadech, hledání zaměstnání a vstupu do restaurací. Výjimečně se objevily rasově motivované útoky.

- **Liberecký kraj**

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Podle platné právní úpravy o sdružování zřizují příslušníci národnostních menšin bez omezení své organizace - občanská sdružení, která rozvíjejí činnost jako nestátní neziskové organizace národnostních menšin. Vzhledem k tomu, že v rámci občanských aktivit jsou zřizovány spontánně různé typy organizací, které deklarují určitý národnostně menšinový program, ale praktickou činnost v tomto směru nevykonávají, nelze přesnou evidenci organizací příslušníků národnostních menšin zjistit. Z hlediska přihlášení a spolupráce funkčních sdružení a spolků národnostních menšin jsou v kraji aktivní pouze romská a německá národnostní menšina a židovská komunita. Jsou vytvořeny dobré podmínky a předpoklady pro bezproblémové soužití menšin s většinovou společností. Výjimku představuje romská menšina, která se potýká s tradičními problémy v oblasti vzdělanosti, sociální a kulturní úrovně. Nově přibyla problematika nezaměstnanosti, drogových závislostí a také nárůst diskriminačních tendencí vůči romské populaci a další faktory plynoucí z liberalizace a demokratizace naší společnosti po roce 1989.

Výbor konstatuje, že národnostní menšiny v Libereckém kraji představují integrované skupiny obyvatel, které nemají problémy se soužitím s majoritní populací. V této souvislosti kritizuje skutečnost, že se nepodařilo udržet všechny romské poradce z okresních úřadů a vytvořit podmínky pro jejich zachování. Podle Výboru Rada vlády pro záležitosti romské komunity nekomunikuje s krajskými koordinátory a nemá ani relevantní zprávy o reálné situaci Romů v ČR; samotnou koncepci romské integrace kritizuje proto, že není výsledkem kolektivní práce všech zainteresovaných stran.

V bývalých okresech byly zřízeny poradní sbory, v nichž Romové měli své zástupce. Za nedostatek považuje Výbor četnost a okruh řešení problémů v těchto sborech. Samotní Romové chápali tyto sbory jako formální. Komise pro národnostní menšiny při Magistrátu města Liberec měla ve svých řadách zástupce většiny menšin žijících ve městě. Komise řešila nejen problémy menšin, ale i problematiku cizinců. Pořádala různé výstavy a napomáhala setkávání příslušníků menšin. Na krajské úrovni mají Romové dva zástupce (krajský koordinátor a pracovník v sociálním výboru). V současné době se formují „obce s rozšířenou působností“, které zřejmě funkci poradních sborů (tam, kde to situace bude vyžadovat) postupně převezmou.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

V grantovém programu pod názvem *Podpora minorit a programů zlepšujících vzájemné soužití majoritní a minoritní společnosti*, který schválila Rada kraje dne 4. února 2003, bylo vyčleněno na rok 2003 celkem 243 000.-Kč, přičemž za rok 2002 se projekty ani žádný grantový program neuvádějí. Granty jsou určeny na podporu akcí a činností směřujících ke zkvalitnění života v kraji. Jde o jednorázové poskytování neinvestičních finančních prostředků organizacím a jednotlivcům. Prostředky jsou vázány na konkrétní předem schválenou činnost a podléhají

vyúčtování s rozpočtem kraje pro rok 2003. Jednotlivé grantové programy jsou spravovány na příslušných odborech Krajského úřadu.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Užší spolupráce mezi menšinami a jejich organizacemi není Výboru známa, ale účastní se společných akcí, např. v kulturní oblasti.

Německá menšina je v kraji nejlépe organizovanou, jejími cíli jsou zachování německé kultury, tradic, nářečí a podpora výuky německého jazyka, porozumění s českými spoluobčany a udržování a péče o památky. Problémem německé menšiny je její rozptýlené usídlení a vyšší věková hranice členské základny. Návrhy a požadavky této menšiny jsou v seberealizaci německé národnostní menšiny prostřednictvím kulturního života, vydávání novin a informací pro další vzdělávání, udržení a vylepšení znalosti německého jazyka, zachování kulturního dědictví a spolupráce s ostatními nestátními neziskovými organizacemi.

Židovská obec v Liberci zajišťuje aktivity židovské komunity. Jejich cílem je aktivně přispívat k zdravému multikulturnímu prostředí, aktivně propagovat stát Izrael a vysvětlovat souvislosti a události dnešních dnů, připomínáním holocaustu vychovávat k rasové toleranci, vychovávat své děti v tradici judaismu a výuky hebrejštiny. Konkrétním návrhem je péče kraje o židovský hřbitov a podpora ve věci statutu synagogy a požadavek finanční pomoci kraje při pořádání kulturních akcí židovské komunity.

• Moravskoslezský kraj

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V souladu s § 67 písm. f zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, byla na odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu zřízena funkce koordinátora pro národnostní menšiny a záležitosti romské komunity. Jedním z jeho prvních pracovních úkolů bylo zjištění skutečného stavu zajištění kontinuity výkonu funkce romských poradců na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností kraje a navázání pracovního kontaktu s nimi. Agendu romských poradců bývalých okresních úřadů převzali zaměstnanci obecních úřadů třinácti obcí s rozšířenou působností v kraji. Tito zaměstnanci jsou zařazeni do odboru sociálních věcí, popř. jiných odborů obecních úřadů. Výkon činnosti romského poradce je ve většině případů kumulován s výkonem jiných činností. Vzhledem ke skutečnosti, že na některých obecních úřadech obcí s rozšířenou působností nebyla funkce romského poradce zřízena a problematika vzájemného soužití romské komunity a většinové společnosti vyžaduje zvýšenou pozornost v těchto lokalitách, byli ve smyslu zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, kterým se mění zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, osloveni starostové všech devíti obcí s rozšířenou působností v kraji, kde činnost romského poradce nebyla zajištěna, s žádostí o provedení nápravy. V současné době jsou na všech obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v kraji zaměstnanci vykonávající funkci romského poradce, popř. určené kontaktní osoby, na které se může krajský koordinátor obracet v případě nutné spolupráce na konkrétním úkolu.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Zastupitelstvo kraje schválilo vyhlášení dotačního programu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin žijících na jeho území na rok 2003, situaci za rok 2002 výbor neuvedl.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Spolupráce s představiteli národnostních menšin v kraji je velmi dobrá. Zástupci polské a romské národnostní menšiny jsou členy Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva

kraje.⁵⁰ K operativnějšímu styku s představiteli národnostních menšin přispěje také nově vytvořené místo koordinátora pro národnostní menšiny a záležitosti romské komunity.

4. Otevřené otázky (problémy)

Otevřenými problémy národnostních menšin žijících v kraji je zejména vývoj v situaci polského národnostního školství, který je individuálně řešen odborem školství, mládeže a sportu Krajského úřadu. Dalším závažným problémem je sociální situace týkající se především bydlení, v níž se ocitají příslušníci romské komunity v některých lokalitách kraje. Úkolem krajského koordinátora pro národnostní menšiny je mj. provedení analýzy sociální situace romské komunity v těchto lokalitách a vypracování návrhu na její možné řešení.

• Hlavní město Praha

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin se opírá o:

- a) zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších úprav,
- b) zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze,
- c) Programové prohlášení Rady zastupitelstva hl. města Prahy pro volební období 2002 - 2006 (konkrétně část X. Školství, mládež a tělovýchova),
- d) Strategický plán hl. města Prahy.

Tyto legislativní dokumenty jsou aplikovány v Koncepci politiky hl. města Prahy ve vztahu k národnostním menšinám, která byla schválena Zastupitelstvem hl. města Prahy unesením ze dne 17. října 2002 č. 47/11.

Nelegislativní opatření ve vztahu k národnostním menšinám jsou výsledkem dlouhodobé komunikace a spolupráce s jejich zástupci a jednotlivými občanskými sdruženími národností na území hl. města Prahy. Od začátku 90. let se uskutečňuje aktivní spolupráce s národnostními menšinami, jejichž zástupci jsou delegáty Komise Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. města Prahy (dále jen „Komise“); v této souvislosti byly vytýčeny hlavní cíle politiky hl. města Prahy ve vztahu k národnostním menšinám:

- a) usnadnění integrace příslušníků národnostních menšin do společenského života města,
- b) podpora rovného přístupu k příslušníkům národnostních menšin jako k občanům ČR a hl. města Prahy,
- c) zajištění činnosti Komise, jejímž prostřednictvím město garantuje národnostním menšinám jejich účast na společenském životě hlavního města.⁵¹

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Dotační politika je zajištěna každoroční finanční podporou národnostních menšin prostřednictvím *Celoměstských programů podpory aktivit národnostních menšin*. V roce 2002 byla vyčleněna částka v rozpočtu hl. města Prahy kolem 3 000 tis. Kč. Tyto programy obsahují dva tematické okruhy, ve kterých mohou občanská sdružení národnostních menšin podávat své projekty: *Program podpory kulturních aktivit* a *Program podpory vzdělávací, osvětové a publikační činnosti*.

Výsledkem finanční politiky hl. města Prahy v oblasti národnostních menšin jsou zejména:

⁵⁰ Podle výsledků sčítání lidu z roku 2001 jsou nejpočetnější národnostní menšinou v kraji Slováci, kteří však podle sdělení zástupce slovenské menšiny v Radě své zastoupení ve zmíněném výboru nemají.

⁵¹ Viz Koncepce politiky hl. města Prahy, s. 16.

- a) Podpora multikulturních a interkulturních aktivit národnostních menšin, jako jsou zejména festivaly *Praha srdce národů*, *Setkání kultur* a *Světový romský festival Khamoro*. Kromě těchto největších akcí je podporována řada dílčích kulturních aktivit jednotlivých národnostních menšin, včetně romské národnostní menšiny.
- b) Osvětová činnost národnostních menšin, finančně podporovaná hl. městem Prahou, se zaměřuje na prezentaci národností prostřednictvím seminářů, konferencí, výstav, přednáškové činnosti apod. Publikační činnost se zásluhou finanční podpory hl. města Prahy významně rozvíjí (od roku 1999 do roku 2002 bylo vydáno sdruženími národnostních menšin cca 50 publikací). Komise v této věci spolupracuje s odborníky a vědeckými pracovníky z řad národnostních menšin i nezávislých expertů.

V období let 1996 až 2002 byly aktivity národnostních menšin podpořeny celkovou částkou 12 796 502,10 Kč. Na rok 2003 je v rozpočtu počítáno s částkou 3 038 tis. Kč.

V roce 2002 byl vypracován investiční záměr rekonstrukce *Domu národnostních menšin*, který byl dne 20. prosince 2002 zaslán Ministerstvu financí jako podklad pro čerpání částky 20 000 tis. Kč, kterou vláda ČR schválila v roce 2002 na rekonstrukci. Kromě této sumy je ze strany hl. města Prahy zajištěna na tuto rekonstrukci částka 15 000 tis. Kč a dále se počítá s náklady z rozpočtu hl. města Prahy na vybavení a provoz tohoto zařízení.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Spolupráce se zástupci a s organizacemi příslušníků národnostních menšin je zajišťována prostřednictvím Komise. Je na dobré úrovni. Pro její další prohlubování byli osloveni starostové jednotlivých městských částí se žádostí o informaci, jak zajišťují městské části komunikaci s národnostními menšinami na svém území. Odpovědi starostů podaly informace o existenci komisí pro národnostní menšiny v některých městských částech hl. města Prahy, o existenci poradců pro národnostní menšiny, mezi nimiž dominují romští poradci. Další komunikace s úřady městských částí se bude prohlubovat organizací plenárních zasedání zástupců městských částí spolu s Komisí. Tato plenární zasedání budou rozšířena o přítomnost všech zástupců občanských sdružení národnostních menšin, která tak dostanou příležitost vyjádřit se k činnosti Komise, k politice hl. města Prahy ve vztahu k národnostním menšinám i k dalším záměrům této politiky.

4. Otevřené otázky (problémy)

Hodnocení otevřených problémů národnostně menšinové politiky hl. města Prahy je zajišťováno nejenom prostřednictvím výše zmíněných aktivit, jako jsou plenární zasedání městských částí a všech občanských národnostních sdružení. Praha toto hodnocení zajišťuje i prostřednictvím vlastních aktivit a formou publikační činnosti, ve které analyzuje situaci národnostních menšin na jejím území. K hodnocení otevřených problémů národnostních menšin přispívají celopražské semináře a konference, které se konají od roku 1998, v roce 2002 na téma *Politika Prahy a dalších českých i evropských měst ve vztahu k národnostním menšinám*.

5.2.2. Zastupitelstva statutárních měst/magistrátů ⁵²

• Brno

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Po komunálních volbách v roce 2002 byl zastupitelstvem zvolen Výbor v počtu 5 osob (2 zastupitelé a 3 zástupci národnostních menšin - romské, řecké a slovenské) na období 2002 - 2006.

⁵² Ze všech statutárních měst zřídila v roce 2002 Výbor pouze zastupitelstva města Brno, Karviná, Liberec a Most.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

V roce 2002 bylo národnostním menšinám a organizacím jimi se zabývajícím rozděleno z rozpočtu města Brna 690 tis. Kč, a to na 21 projektů předložených 16 organizacemi (včetně romských). V převážné míře byly dotace poskytnuty na pronájmy místností, úhrady režijních nákladů a telefonních poplatků, nákup kancelářských potřeb, zhotovení fotodokumentace, kopírování, tisk klubových časopisů, financování zájezdů a kulturních pořadů, práci s dětmi (volnočasové aktivity). Dále z rozpočtu města Brna obdržela 10 tis. Kč organizace *Člověk v tísni o.p.s.*, a to na IV. filmový festival *Jeden svět*.

Dotaci ve prospěch romské komunity byly v roce 2002 poskytnuty rovněž Koordinačním centrem prevence kriminality při Magistrátu:

Společenství Romů na Moravě	Společně, ale diferencovaně	72 tis. Kč
Armáda spásy	Dživipen	25 tis. Kč
DROM	Veřejný přístup k Internetu	30 tis. Kč
PETROV, občanské sdružení	Vybavení klubu na faře v Zábrdovicích	133 tis. Kč

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

V Brně je tradičně dobrá spolupráce s organizacemi národnostních menšin. Setkání s předsedy jednotlivých organizací je zahrnuto do plánu práce Výboru na příslušný kalendářní rok. V roce 2002 se setkání u kulatého stolu uskutečnilo v dubnu, jeho cílem byla vzájemná výměna zkušeností z činnosti 13 zdejších organizací národnostních menšin, řešení aktuálních problémů (získání prostorů pro schůzovou činnost, dotace na významné akce apod.) a též účast při společenských akcích (Kateřinský bál - Maďaři, Řecké dny, Týden bosenské kultury atd.). Na jednání byli pozváni Bulhaři, Maďaři, Němci (*Německé kulturní sdružení - region Brno, Německý jazykový a kulturní spolek Brno, Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR*), Poláci, Romové, Rusíni, Rusové, Řekové, Slováci a také jižní Slované a zástupci židovské komunity. V březnu 2002 se uskutečnilo setkání s předsedy Výborů z MČ Bohunice, Kohoutovice a Řečkovice - Mokrá Hora. Ti informovali členy výboru o své činnosti a plánech na další období. V závěru roku 2002 byl uspořádán v Divadle Bolka Polívky kulturní večer *Žijeme v jednom městě*, v němž vystoupily se zpěvy a tanci téměř všechny národnostní menšiny v Brně (šlo o druhý ročník tohoto národnostně menšinového festivalu).

4. Otevřené otázky (problémy)

Stálý zájem zástupců spolků Moravanů o práci ve Výboru při brněnském zastupitelstvu, a to zejména *Moravského a slezského informačního centra* v Brně - Líšni.

• Karviná

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Podle Výboru nemůže být vlastní hodnocení bodu dostatečné. Materiály týkající se připravovaných zákonů a opatření Výbor nedostává totiž s dostatečným předstihem, vzhledem k jejich důležitosti. Rovněž se mu nedostává odborníků pro tuto oblast.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

název subjektu		poskytnuto v Kč
Financování právních subjektů - základní školy:		
-	polská ZŠ L.Olszaka Ká 1- příspěvek na provoz	1.192.000,-
-	polská ZŠ L.Olszaka Ká 1- dotace státního rozpočtu	4.320.900,-
-	polská ZŠ G. Morcinka Karviná Nové Město včetně provozu MŠ (1 subjekt) - příspěvek na provoz	1.502.000,-
-	polská ZŠ G. Morcinka Karviná Nové Město - dotace státního rozpočtu	5.515.000,-

- ZŠ ul. Družby - komplexní zlepšení vzdělávání romské populace - dotace ze SR	184.000,-
Z finančních prostředků - příspěvek na kulturu:	
- Sdružení Romů Severní Moravy	200.000,-
Z finančních prostředků - celoměstské akce:	
- úhrada nákladů na vystoupení zájmových souborů národnostních menšin v Polsku	33.000,-
Z účelových finančních prostředků - státního rozpočtu:	
- Občanské sdružení Romů Severní Moravy na výstavbu komunitního centra	7.000.000,-
Prostřednictvím Regionální knihovny Karviná:	
- zprostředkování knižní kultury pro občany polské a slovenské menšiny - dotace ze SR	50.000,-
Prostřednictvím odboru sociálních věcí a zdravotnictví:	
- příspěvek na ozdravný pobyt volyňských Čechů	3.000,-
Z účelového fondu primátora města:	
- pěvecký sbor	20.000,-
Z účelového fondu kultury:	
- Obec Slováků	20.000,-
- Svaz česko-slovensko-polského přátelství	3.000,-
- MS PZKO Karviná Fryštát	30.000,-
- MS PZKO Karviná Nové Město	28.000,-
- hlavní výbor PZKO	60.000,-
- pěvecký soubor Przyjaźń	30.000,-
- MS PZKO Karviná Ráj	10.000,-
- pěvecký soubor Dźwięk	25.000,-
- Matice školní polské ZŠ Karviná Nové Město	50.000,-
- polská ZŠ Karviná- Nové Město	8.000,-
- MS PZKO Karviná 4	60.000,-
- Obec Řeků	30.000,-
- hlavní výbor PZKO	10.000,-
- MS PZKO Karviná - Darkov	10.000,-
Z účelového fondu volného času dětí:	
- polská ZŠ Karviná - Fryštát	32.300,-
- polská ZŠ Karviná - Nové Město	63.000,-
- romské občanské sdružení Lacho-Lav	26.500,-
- romské občanské sdružení Děti jedné planety	5.000,-
- Demokratická aliance Romů ČR - ZO Karviná	1.000,-
Z účelových prostředků určených na prevenci kriminality:	
- Občanské sdružení Romů Severní Moravy	300.000,-
Z účelového fondu životního prostředí:	
- SPS - Technikum Przemyslove	10.000,-
Celkem uvolněno prostřednictvím rozpočtu statutárního města Karviné v roce 2002	20.831.700,-
z toho kryto: dotací ze státního rozpočtu 17 069 900,- Kč	
z vlastních zdrojů města 3 761 800,- Kč	

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Ve městě je dobrá spolupráce se zástupci jednotlivých národnostních menšin. *Regionální Obec Slováků, Asociace Řeckých obcí Karviná* i polská národnostní menšina se velmi aktivně podílí na problematice národnostních menšin na území města, a to zejména v oblasti kultury, školství a vzdělávání. Problém, který se však vyskytl, je komunikace s romskou komunitou. Ve městě působí několik různých sdružení romských organizací, které mezi sebou nespolupracují. Účast zástupce romské národnostní menšiny na jednáních výboru je takřka nulová. Proto Výbor nemá podrobné informace o dění v této komunitě. Na tomto úseku samosprávu rozhodně čeká velmi náročná práce s touto menšinou, již by Výbor rád zapojil do své činnosti.

4. Otevřené otázky (problémy)

Vzniklé otázky jsou projednávány průběžně na jednáních Výboru.

- **Most**

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Jsou dostatečná: svá práva většinou znají beze zbytku a systém poradců jim umožňuje dosáhnout na ně. Výbor vidí určité nebezpečí v tom, že část národnostních menšin, která bezproblémově žije s většinou a přijala její žebříček hodnot, cítí některá zvýhodňující opatření jako podceňující, chce být posuzována jako ostatní

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Neustále narůstá: nově je dotován provoz *Domu romské kultury* (hrazeno nájemné 1,-Kč ročně), provoz kulturního a školicího střediska *Svět*, nájem sálu a hudba na *Ples Romů města Mostu*, podpora celorepublikového *Romfestu*, výlety romských dětí *Za poznáním*, podpora zájmové činnosti z projektu prevence kriminality a poznávací zájezdy pro dospělé.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Na dobré úrovni se všemi organizacemi Romů - *Dživas*, *Sdružení Romů města Mostu*, občanské sdružení *Lačho Drom* atd., vždy dojde ke konsensu, i když setkání se všemi najednou může být někdy kontraproduktivní.

4. Otevřené otázky (problémy)

Společnost nabízí menšinám svou péči bez požadavků na vlastní odpovědnost, často následuje nezodpovědnost za sebe sama, ztráta motivace, zápalu pro věc, u části menšiny přes veškerou snahu a podporu (projekty, podpůrná činnost, poradenství) dochází k dalšímu sociálnímu vyloučení. Hlavní potíží ohledně romské menšiny vidí Výbor v jazykové bariéře (dítě jdoucí do první třídy rozumí učiteli každé třetí slovo); nízká vzdělanost v prostředí romské komunity; snížení společenského uplatnění Romů; dítě po skončení základní docházky je rodinou nuceno se nahlásit na pracovní úřad - rodina má totiž větší příjem, než kdyby se hlásilo na střední školu či učiliště, tím pádem také snížená zaměstnatelnost; díky životnímu stylu i problémy s docházkou do zaměstnání; nedostatek finančních prostředků; kriminalita.

5.2.3. Zastupitelstva obcí

Výbory pro národnostní menšiny zřídilo v roce 2002 celkem 29 obecních zastupitelstev, z nichž převážná většina náleží do regionu Těšínska.⁵³

• Albrechtice

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní opatření nejsou specifikována. Z národnostního hlediska se z celkových 4 071 trvale bydlících osob přihlásilo 957 občanů k polské národnosti, 145 ke slovenské, 36 k moravské, 30 ke slezské a 2 k německé. Polská menšina je jako jediná organizována, vyvíjí bohatou společenskou a kulturní činnost, má své národnostní školství. V obci funguje základní škola a mateřská škola s polským vyučovacím jazykem. Ve školním roce 2002/2003 navštěvuje mateřskou školu 20 dětí, základní školu v ročnících 1-5 navštěvuje 17 žáků. Pro školní rok 2003/2004 je do první třídy zapsáno 11 dětí. Výuka probíhá ve dvou třídách (spojeny 1. - 3. ročník a 4. - 5. ročník). Ve škole pracuje školní družina. V rámci ZŠ s polským vyučovacím jazykem velmi aktivně pracuje skupina rodičů a přátel školy *Matice školská (Macierz Szkolna)*. Organizuje řadu akcí pro děti a rodiče. Spolupráci obce a školy lze hodnotit jako velmi dobrou.

Největší společenskou organizací je *PZKO* (v roce 2002 oslavil 55. výročí založení). Čítá cca 500 členů. V jeho rámci pracuje řada souborů: dlouhodobou tradici má smíšený pěvecký sbor (okolo 25 členů), aktivní jsou divadelní soubory *Dropsik* a *Drops*. Obec jejich činnost každoročně podporuje částkou 5.000,- Kč. Velmi dobře pracuje rovněž taneční soubor a hudební skupina. Organizace nevyvíjí žádnou podnikatelskou činnost. Na provoz a údržbu (ročně cca 100 tis. Kč) získává výběrem členských příspěvků a pronájmem vlastních prostor za účelem organizace různých rodinných oslav, podnikových konferencí apod.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Z obecního rozpočtu je každoročně vyčleňováno 8 tis. Kč na protidrogovou prevenci ve škole s polským vyučovacím jazykem, na rekonstrukci *Domu PZKO* přispěla obec v minulosti částkou 30 tis. Kč, každoročně podporuje činnost divadelních souborů *Drop* a *Dropsik* dotací 5 tis. Kč.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Spolupráci obce, a především Výboru pro národnostní menšiny, s příslušníky národnostních menšin hodnotí Výbor jako velmi dobrou. Je v pravidelném kontaktu se ZŠ s polským

⁵³ Do uzávěrky textu nebyly k dispozici podklady z obcí Bruzovice, Bukovec, Český Těšín, Horní Lomná, Kadaň, Řeka, Smilovice, Střítež a Třinec.

vyučovacím jazykem a společně s ředitelkou řeší problémy školy. Předseda Matice školské je členem Výboru. Předseda Výboru je členem výboru PZKO.

Na většině veřejných budov v obci jsou dvojjazyčné nápisy – na budově obecního úřadu, zdravotního střediska, nákupního střediska apod. Dle vyjádření Výboru neexistují problémy týkající se užívání mateřského jazyka na veřejnosti.

4. Otevřené otázky (problémy)

Aktuální je problém dvojjazyčných názvů obcí a ulic apod. na Těšínsku. Výbor nepovažuje za vhodné, aby obce financovaly ze svých rozpočtů záležitosti dvojjazyčných názvů. Celá situace by měla přispět ke zlepšení soužití národnostních menšin se společností většinovou. Je téměř jisté, že většinová společnost nebude nadšena skutečností, že obec vynakládá vysoké částky na realizaci např. dvojjazyčných nápisů ulic. V případě, že by nemohl financovat celou záležitost stát, doporučuje, aby se obec raději zaměřila na udržení národnostního školství a na podporu kultury národnostních menšin.

Uvítali by snížení normativu týkajícího se počtu žáků na jednoho učitele na 10. Zdá se, že výuka všech pěti ročníků v jedné třídě by nebyla kvalitní, nepřinesla by očekávané výsledky. Financování národnostního školství je velmi náročné, stát by ovšem v této oblasti neměl šetřit.

• Bocanovice

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní opatření obce nejsou v rozporu k státní legislativě k právům příslušníků národnostních menšin. V zastupitelstvu jsou z celkového počtu 7 zastupitelů 2 členové polské národnosti. Po sčítání lidu obec má 428 obyvatel. K polské národnosti se hlásí 132 osoby (30,8 %), k slovenské 4 (1,1 %) obyvatel. Obec provozuje dvojjazyčnou česko-polskou MŠ.

Polská část obyvatel je organizována v PZKO, který má 101 členů. Jeho členové vyvíjejí kulturní činnost (divadelní představení, folklorní slavnosti, významné výročí, zábavy, plesy, zájezdy a jiné). Svaz vlastní kulturní dům, jež využívají i jiné organizace a soukromé osoby. Obec v rámci svých možností přispívá malou měrou na údržbu této budovy.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na akivity národnostních menšin)

Nespecifikována.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Spolupráce s organizací PZKO je celkem na dobré úrovni bez podstatných stížností.

4. Otevřené otázky (problémy)

Nejsou známy problémy mezi členy národnostních menšin a ostatních občanů.

• Bystřice

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Pokud se týká hodnocení legislativních otázek, Výbor je názoru, že největším nedostatkem úpravy k této problematice je skutečnost, že zákony sice příslušníkům národnostních menšin určitá práva garantují, ovšem až poté, co bude splněno z jejich strany plno dalších podmínek, které jejich řešení odsouvají, či ztěžují. Kdyby legislativa vycházela přímo z toho, že např. pokud na určitém území žije kvalifikovaný počet příslušníků národnostních menšin, jsou jim přímo ze zákona tato práva garantována, zcela nepochybně by to přispělo k naplnění pocitu těchto obyvatel, že se, někdy musí domáhat určitých věcí a práv, které by za jiných okolností mohly být přímo ze zákona samozřejmostí.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Výboru se dosud nepodařilo získat stanovisko obce, popř. přehled o tom, jak byly podporovány aktivity národnostních menšin v konkrétních číslech, aby tato informace mohla být zcela objektivní. Obecní úřad sám o sobě v tomto směru není nijak iniciativní a aktivitu nějak zvláště nevyvíjí, ale je vstřícný požadavkům a nebrání se jejich řešení, přispívá každoročně a podporuje tak činnost např. polských folklórních tanečních souborů působících v obci při škole s polským jazykem vyučovacím či *PZKO*. Vynakládá finanční prostředky a investice na zajištění chodu, údržby, oprav, na renovace a rekonstrukce budov ZŠ i MŠ s polským vyučovacím jazykem. Obec též věnovala místnímu sdružení *PZKO* část pozemku navazujícího na budovu *PZKO*.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Uskutečňuje se v každodenním životě obce (např. tím, že představitelé obce jsou zvaní na schůze organizací, k návštěvám jejich kulturních programů apod., spolupracují úzce s vedením škol). Výboru nejsou známy organizace jiných národnostních menšin než polské.

4. Otevřené otázky (problémy)

Současnou národnostně menšinovou politiku v obci bude nutné zaměřit na výraznější zviditelnění, propagování aktivit příslušníků národnostní menšiny tak, aby naši spoluobčané dostali do povědomí informace o tom, že se v této oblasti hodně děje. Výbor má v úmyslu na nejbližší zasedání obecního zastupitelstva navrhnout např. nepovinnou výuku polského jazyka nejen pro žáky českých ZŠ, ale i pro občany, kteří by o to projevíli zájem, větší propagaci v místních médiích v polském jazyce (teletext obecní televize, obecní informátor, dvojjazyčná přání k významným jubileím, organizace společných česko-polských kulturních akcí, které by napomáhaly sblížit občany české a polské národnosti v obci, apod.). Prioritní se stane otázka dvojjazyčných nápisů a názvosloví, pro něž je již v jiných obcích vyvíjena patřičná aktivita.

• Doubrava

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Na území obce žije polská, romská a slovenská národnostní menšina. Největší zastoupení co do počtu mají Poláci. Tato menšina má svou organizaci *PZKO*, která do roku 2002 měla prostory v bývalé polské škole. Jelikož však polská škola z důvodu důlní činnosti musela být zbourána, obecní úřad nabídl organizaci k další činnosti bezplatně prostory „Národního domu“. Ostatní národnostní menšiny nevyvíjejí v obci žádnou spolkovou činnost.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Zastupitelstvo obce, pokud organizace národnostních menšin požádaly o finanční podporu, po projednání tuto doposud vždy schválilo.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Soužití národnostních menšin v obci bylo dosud bezkonfliktní, spolupráce se zástupci národnostních menšin je dobrá. V případě požádání kterékoliv menšiny o pořádání kulturních akcí, za předpokladu dodržení smluvních podmínek, je vyřízena ke spokojenosti obou stran.

4. Otevřené otázky (problémy)

Neuvedeno.

• Horní Suchá

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Převažující národnostní menšinou v obci tvoří občané polské národnosti, jichž je dle sčítání lidu v roce 2001 23,2 %. Další významnější skupinu tvoří občané národnosti slovenské (4,6 %). Národnost moravskou deklarovalo při posledním sčítání lidu 1,0 % občanů obce, ostatní národnosti jsou zastoupeny jen zlomkovitě. K romské národnosti se přihlásili pouze 4 občané, tj. 0,1 %, ačkoliv romská komunita je v obci rozhodně početnější.

V obci působí jako samostatný právní subjekt ZŠ a MŠ s polským vyučovacím jazykem. Rodiče žáků školy se sdružují v *Macierzy szkolnej* (*Matrice školská*). Polská mládež se organizuje mj. v *Harcerstwie* a starší občané v *PZKO*, který má četné kroužky, např. pěvecké, folklórního a moderního tance, klub seniorů atd. V obci je též zaregistrována místní organizace politického hnutí *Coexistentia-Soužití-Wspólnota*, jejíž členové se pravidelně ucházejí o mandát v komunálních volbách do obecního zastupitelstva (od roku 1990 v tomto orgánu působí).

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Dotační politika obce na podporu, aktivit národnostních menšin je realizována schválením příspěvků z obecního rozpočtu organizacím, které předložily předem své projekty a ty vyhověly schváleným kritériím.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Vzájemná spolupráce občanů obce, a to jak ve vztahu majoritní většiny k národnostním menšinám, tak i národnostních menšin mezi sebou se realizuje především tím, že na všechny kulturní, sportovní nebo společenské akce (plesy, představení pro děti i dospělé, kulturní vystoupení souborů, jubilejní akce a pod.) je zajištěn vstup bez ohledu na národnostní nebo etnickou příslušnost občana. S potěšením lze konstatovat, že tato zásada není pouze formální, ale dlouhodobě se uskutečňuje i v praxi. Předseda místní organizace *Demokratické aliance Romů* byl požádán, aby jejich zájem, směřující zatím jen do organizování fotbalových utkání a přeborů, se rozšířil na větší část romského etnika v obci. Především dětem a mládeži by prospěla větší nabídka kulturního a společenského vyžití s tradicemi romského folklóru.

4. Otevřené otázky (problémy)

Do otevřených otázek národnostně menšinové politiky státu v tomto regionu Výbor navrhuje zařadit problematiku vědeckého zpracování informací o vývoji národnostní struktury Těšínského Slezska v období 19. a 20. století. Tento historický rozbor, zařazen např. do školských osnov všech základních škol, by byl přínosem právě v období, kdy se ČR integruje s Evropou, ale zároveň má právo a také povinnost zdůrazňovat svoji svébytnost a kulturní odlišnosti.

• Hrádek

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V obci došlo v důsledku legislativních změn v oblasti školství ke sloučení mateřské školy (*przedszkole*) se základní školou s polským vyučovacím jazykem jako jeden právní subjekt.

V obci jsou všechna veřejná prostranství a úřední budovy označeny dvojjazyčně (tzn. zákon č. 128/2000 Sb. je dodržován).

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Polská menšina v obci Hrádek je organizována v místní skupině *PZKO*, která vyvíjí vysokou aktivitu na poli kultury, sportu a zachování národnostních tradic. Obecní úřad se snaží na její činnost přispívat finančními prostředky.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Polská menšina se aktivně podílí na komunální úrovni na řešení záležitostí věcí veřejných. Podle toho, že občané polské menšiny jsou nejenom členy obecních zastupitelstev, ale také se podílejí na širokém spektru kulturní, sportovní a společenské aktivity v obci, je málo pravděpodobné, aby mohlo dojít k nerespektování jejich podílu na zvelebování obce.

4. Otevřené otázky (problémy)

Je nedořešen problém uznávání kvalifikací vysokoškolského vzdělání. Jedná se o občany polské národnostní menšiny, kteří vzdělání získali na vysokých školách v Polsku.

• Chotěbuz

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V poslední době Parlament ČR schválil hodně zákonů, které se dotýkají života menšin. Pokud podle Výboru nebudou úředníkům všech stupňů dána přesná pravidla, život menšin bude záviset na jejich vůli a nevůli. V současné době budou asi největší potíže s uváděním § 29 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, do praxe („...a jestliže o to požádalo v petici nejméně 40 % zletilých občanů obce hlásících se k této národnostní menšině ...“):

- a) kdo a jakým způsobem určí kvalifikované procento občanů národnostní menšiny potřebné k naplnění litery zákona, aby petice byla platná;
- b) jestli sčítání lidu určuje procento národnostní menšiny v obci, jakým způsobem se dodrží zákon o ochraně osobních údajů ve smyslu nezveřejňování údajů o tom, kdo se považuje za jejího člena.⁵⁴

Sbírat podpisy pro petici je podle Výboru pro polskou menšinu ponižující.

Ještě větší problémy můžou nastat při uvádění do života § 30 zákona č. 128/2000 Sb., kde se uvádí, že „...označení ulic a jiných veřejných prostranství provede obec na svůj náklad ...“. Obec nemá velký rozpočet, a proto i členům zastupitelstva polské národnosti se bude těžko rozhodovat mezi zavedením dvojjazyčnosti a např. opravením „zničeného mostu“.

V obci není škola s polským vyučovacím jazykem, proto se Výbor nevyjadřuje k realizaci školského zákona a hlavně k interpretaci výjimek týkajících se počtu žáků.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Obec nepodporuje přímo projekty a aktivity národnostních menšin, ale v rámci svého rozpočtu dle písemných požadavků jednotlivých organizací se snaží vyhovět všem organizacím obce. Je třeba konstatovat, že polská menšina je dobře organizována a její spolky vyvíjejí velkou aktivitu. Tato skutečnost má podstatný vliv na financování její celoroční činnosti.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Polská menšina se aktivně podílí na řešení života obce. Občané polské národnosti jsou členy obecního zastupitelstva a taktéž všechny polské organizace mají své zástupce ve Výboru. Lze konstatovat, že spolupráce je na dobré úrovni.

4. Otevřené otázky (problémy)

Ze zkušeností Výboru vyplývá, že někteří jednotlivci vědomě porušují stávající zákony a snaží se diskriminovat občany polské národnosti. Někteří úředníci městských a obecních úřadů necitlivě přistupují k starším občanům polské národnosti, kteří na úřadech nemluví česky. Některá ministerstva neuznávají vysokoškolské diplomy, jež občané polské národnosti získali na vysokých školách v Polsku. Je jim odpíráno používat akademické tituly v ČR, navíc je jim ztěžováno získat si práci v oboru. ČR by měla urychleně ratifikovat Chartu regionálních či menšinových jazyků.

• Jablunkov

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Národnost polská (1 228 obyvatel), slovenská (121), slezská (91), moravská (31), německá (4).

Organizována je pouze polská národnostní menšina, a to v rámci místní skupiny PZKO, *Mati-ce školské* při ZŠ s polským vyučovacím jazykem a *Matice školské* při MŠ s polským vyučovacím

⁵⁴ Viz PŘÍLOHA č. 7

jazykem. Ve městě je jedna ZŠ s polským vyučovacím jazykem (1. – 9. třída, s 293 žáky ve školním roce 2002/2003) a jedna MŠ s polským vyučovacím jazykem o počtu 46 žáků.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

MS PZKO organizuje každoročně různé kulturní i společenské akce. Nejrozsáhlejší akcí je *Gorolski Swięto*, na kterou město přispívá dotací ze svého rozpočtu ve výši 30 tisíc Kč. Některé další akce menšího rozsahu jsou financovány městem prostřednictvím grantů.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Členové Výboru polské národnosti jsou současně členy MS PZKO a *Matice školské*, čímž je zajištěna spolupráce města s příslušnou národnostní menšinou.

4. Otevřené otázky (problémy)

Situace v soužití většinové a menšinových národnostních skupin je na dobré úrovni, avšak existuje ještě řada problémů, které Výbor hodlá průběžně řešit.

• Komorní Lhotka

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Procentuální zastoupení obyvatel obce podle národnosti je následující: polská národnost 21,4 %, slovenská národnost 2,3 %, slezská národnost 1,5 %, ostatní a nezjištěné 1,9 %.

Obec je zřizovatelem ZŠ T.G.Masaryka, ve které se vyučuje 1. - 5. ročník a MŠ - Przedszkole. ZŠ s polským vyučovacím jazykem se nachází v sousední obci Hnojník, ve které se vyučuje 1. - 9. ročník. Financování mezi obcemi ve školství je zajištěno.

Největší národnostní menšinou v obci je polská, která se aktivně podílí na řešení komunální politiky a záležitostí věcí veřejných v obci. Občané polské menšiny mají své zastoupení v zastupitelstvu obce. Podílejí se na širokém spektru kulturní, sportovní a společenské aktivity v obci, zejména v MS PZKO. Ze získaných finančních prostředků zabezpečuje své aktivity.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Obec neposkytuje ze svého rozpočtu žádné finanční dotace.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Jiné menšinové skupiny nevyvíjejí na území obce organizovanou činnost. V obci je vytvořena příznivá atmosféra pro bezproblémové užívání mateřského jazyka v úředním styku na obecním úřadě. Informační tabule na budově obecního úřadu i v obecní knihovně jsou dvojjazyčné (česko-polské). Regionální tisk (český, polský) pravidelně informuje o dění v obci.

4. Otevřené otázky (problémy)

Uvedené skutečnosti o situaci národnostních menšin v obci jsou příkladem, jak se vyvíjí vzájemné soužití občanů různých národností na území Těšínského Slezska.

• Košařiska

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní opatření neuvedena; polská národnostní menšina tvoří 38,6 % celkového počtu obyvatel obce. Poláci mají také zastoupení v obecním zastupitelstvu.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Neuvedeno.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Soužití s ostatními občany je velmi dobré, bezproblémové a nejsou porušována práva příslušníků národnostní menšiny. Většina občanů polské národnosti jsou členy místní organizace *PZKO*, která úzce spolupracuje s obcí a místní ZŠ s polským vyučovacím jazykem.

4. Otevřené otázky (problémy)

K hodnocení otevřených otázek se jeví problém zdejší školy s polským vyučovacím jazykem, kde se na základě vyjádření úředníků Krajského úřadu Moravskoslezského kraje (odboru školství, mládeže a sportu) doporučuje sloučit 1. až 5. ročník do jedné třídy nebo přechod žáků 4. a 5. ročníků do spádové školy v Bystřici.

• Milíkov

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Výkon práv příslušníků národnostních menšin se opírá o platné právní předpisy. V současné době nejzávažnější potíže způsobuje uvádění do praxe § 29 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, kde se uvádí „...a jestliže o to požádalo v petici nejméně 40 % zletilých občanů obce hlásících se k této národnostní menšině ...“, kdy není zřejmé, kdo a jakým způsobem určí kvalifikované procento občanů národnostní menšiny potřebné k naplnění litery zákona, aby petice byla platná. Dále jestli sčítání lidu určuje procento národnostní menšiny v obci, jakým způsobem se dodrží zákon o ochraně osobních údajů ve smyslu nezveřejňování údajů o tom, kdo se považuje za člena národnostní menšiny.⁵⁴ Větší následky, a to ve smyslu naplňování porušování zákona č. 273/2001 § 49 odst. 1 písm. d, e, dochází při uvádění do života § 30 zák. 128/2000, kde se uvádí, že „...označení obcí a jiných veřejných prostranství provede obec na svůj náklad“. Zastupitelstva, omezená malým rozpočtem a s převládajícím většinovým zastoupením občanů české národnosti, se demokraticky usnesou, že návrh na uvedení petice do života není možno z finančních důvodů realizovat.

Realizace tohoto zákona vyvolává národnostní třenice, proto Výbor navrhuje okamžitě změnit tento zákon v tom smyslu, aby dvojjazyčné nápisy byly v obcích, kde žije více než 10 procent příslušníků polské národnosti, zavedeny automaticky rozhodnutím obecního zastupitelstva.

Dalším závažným problémem je realizace školského zákona a hlavně interpretace výjimek týkajících se počtů žáků. Obce v rámci racionalizace nákladů na menšinová školská zařízení tato slučují do jednoho objektu, bez zajištění vhodné přepravy žáků. V této kapitole je také stále se opakující konflikt týkající se financování mezi obcemi, ve kterých nejsou menšinová školská zařízení, a těmi obcemi, do jejichž menšinových škol žáci z těchto obcí docházejí.

Z nelegislativních opatření je nutno poukázat na skutečnost, že chybí vzdělání ve sféře všech úrovní, od komunálních úředníků přes krajské úřady po ministerstva a centrální úřady. Na úrovni komunální se to nejvíce projevuje v případech vedení obecních kronik, kde se oproti skutečnosti programově opomíjejí aktivity národnostních menšin, jejich spolků a souborů. Jsou vedeny záznamy deformující poznatky o historii a kultuře autochtonní polské menšiny. Až na výjimky není příznivá atmosféra pro bezproblémové užívání mateřského jazyka v úředním styku.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Je těžké hodnotit dotační politiku obce v kontextu mizivé možnosti naplňování příjmových položek rozpočtu obce. Je třeba konstatovat, že polská národnostní menšina je dobře organizována v *MS PZKO* a ve *Sdružení rodičů*. To má podstatný vliv na financování této aktivity. Zatím *MS PZKO* Milíkov po obci nepožadoval žádné dofinancování, kdežto *MS Hasičů* a *TJ* ve svých rozpočtech s dotací od obce počítají, což je v souladu se zákonem.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Polská menšina se aktivně podílí na komunální úrovni na řešení záležitostí věcí veřejných. Občané polské menšiny jsou nejenom členy obecních zastupitelstev, ale také se podílejí na širokém spektru kulturních, sportovních a společenských aktivit obce, je tedy málo pravděpodobné, aby mohlo dojít k nerespektování jejich podílu na zvelebování obce.

4. Otevřené otázky (problémy)

Podle *Zprávy o stavu lidských práv v ČR* xenofobie a intolerance není způsobena rasistickým zaměřením individuálních pracovníků, ale setrvalou praxí institucí, jež prohlubuje znevýhodnění jiných etnických skupin. Protože se netváří jako klasický projev diskriminace, je ospravedlňována jako přirozený následek sociálních a ekonomických nevýhod menšiny. Maskování je podle Zprávy největším nebezpečím institucionální intolerance. Zde je akutní potřeba přistoupit na většinových školách k zavedení vzdělávání v problematice koncepcí a principů lidských práv a multikulturní výchově dětí a mládeže. Rozdílnost poznatků mezi mládeží národnostních menšin a většinové populace v otázkách kultivace humanitních a demokratických postojů je zřetelná.

Dalším závažným dokumentem stanovujícím evropské standardy práv národnostních menšin je *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků*. Bez její ratifikace neexistuje dostatečné provedení ústavního principu, kdy příslušníkům národnostních menšin je zaručeno právo užívat mateřský jazyk v úředním styku.

• Mosty u Jablunkova

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V obci aktivně působí pouze polská národnostní menšina. Negativně je hodnocen zdoluhavý proces ratifikace *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků*.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Obec podporovala projekty spolků národnostních menšin v oblasti sportu a kultury dle obecně platných kritérií.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Příslušníci národnostních menšin jsou zastoupeni ve volených orgánech obce, spolupráce s vedením obce je na dobré úrovni.

4. Otevřené otázky (problémy)

Otevřené otázky národnostních menšin jsou projednávány veřejně bez závažných připomínek představitelů národnostních menšin.

• Návsí

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V obci není evidována větší komunita, vyjma polské národnostní menšiny. Tato menšina má vlastní organizaci - místní *PZKO* a ženský pěvecký sbor *Melodia*.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Na obě uvedená seskupení obec každoročně přispívá dle možnosti a na základě požadavku. Zpětně obě organizace přispívají k obohacení kulturního života obce.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Viz výše.

4. Otevřené otázky (problémy)

Dosud nebyly evidovány žádné spory týkající se společného soužití. Většina otevřených otázek národnostní menšiny se řeší průběžně v Zastupitelstvu obce Návsí.

• Nýdek

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Viz vyjádření obce Milíkov.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Je těžké hodnotit dotační politiku obce v kontextu mizivé možnosti naplňování příjmových položek rozpočtu obce. Polská menšina je dobře organizována. To má vliv na financování aktivit.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Viz vyjádření obce Milíkov.

4. Otevřené otázky (problémy)

Viz vyjádření obce Milíkov a Chotěbuz.

Výbor upozorňuje na oběžník nejmenovaného ředitele jedné české ZŠ v podhorské vesnici, ve kterém pod hrozbou propuštění ze zaměstnání zakazoval pracovníkům školy hovořit jiným jazykem než českým. Nebo prohlášení nejmenovaného starosty jiné vesnice, ve kterém sděloval, že Poláky zlikviduje a jeho následné kroky, při likvidaci polských tříd ve vesnici a nátlaky na MS PZKO ke zrušení klubovny to potvrzují.

Stále je nedorozumění problém přístupu úředníků některých ministerstev k uznávání kvalifikace vysokoškolského vzdělávání. Jedná se o občany polské národní menšiny, kteří vzdělání získali na vysokých školách v Polsku. Je jim odíráno používat akademické tituly adekvátní v ČR a navíc jim je ztěžováno získat zaměstnání v oboru. Těm zase, kteří již měli uznáno vzdělání, ale kteří žádají, aby jim byl zapsán akademický titul nebo vědecká hodnost do úředních dokladů, musí znova požadovat (na základě nařízení MŠMT č. 14500/200/20) o uznání dosažené odbornosti. Je to v rozporu s podepsanou Úmluvou o uznávání kvalifikace z 11. dubna 1997.

Výbor se domnívá, že změna Ústavy (přijetím zákona č. 395/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, jenž nabyl účinnosti dne 1. června 2002) upravuje poměr státu k právu mezinárodnímu a vztah mezi právem vnitrostátním a mezinárodním v tom smyslu, že Ústava nepřiznává mezinárodním smlouvám o lidských právech a základních svobodách privilegované postavení a nemají přednost před zákonem. Není jasné, jakým způsobem mají národnostní menšiny obhajovat jejich nezadatelné právo na postavení jim příslušející.⁵⁵

• Ropice

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V obci, jež se osamostatnila v roce 2000, byl na zasedání jejího zastupitelstva, konaném dne 5.1.2001, ustaven Výbor se zastoupením polské a slovenské národnostní menšiny. Ty jsou v obyvatelstvu podle výsledků sčítání lidu zastoupeny takto: 28,9 % polská a 3 % slovenská národnost. V obci působí ZŠ s českým a polským vyučovacím jazykem, rovněž tak i obě MŠ. Obec připravuje k vydání knihu dějin obce Ropice, která bude vydána dvojjazyčně. V obci působí knihovna, ve které jsou průběžně doplňované knižní tituly jak české tak i polské.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Obec finančně podporuje národnostně menšinové akce a organizace, např. *Zjazd Gwiazdzisty* a místní organizaci PZKO.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Není uvedeno.

⁵⁵ Jde zjevně o nepochopení zákona č. 395/2001 Sb., který v čl. 10 explicitně stanoví, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

4. Otevřené otázky (problémy)

V obci se neobjevovaly národnostní problémy, jež by bylo nutno řešit. Nově zvolený Výbor se důsledněji zaměří na prosazování dvojazyčných názvů např. na obecním úřadě a škole.

• Stonava

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní i nelegislativní opatření lze hodnotit jako dostatečně vstřícná k právům příslušníků národnostních menšin. Obec dlouhodobě bez ohledu na legislativu, důsledně v zájmu dobrého soužití s polskou národnostní menšinou, vytváří podmínky pro uspokojování jejího kulturního, společenského a zájmového vyžití. Značnou měrou se finančně podílí na zajištění národnostního základního školství.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Obec pravidelně ze svého rozpočtu finančně přispívá na činnost zájmových sdružení (pěvecké sbory, organizace typu skaut-junák atd.). Pravidelně podílově spolufinancuje národnostní základní školství, včetně školy mateřské.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Spolupráce se zástupci organizací národnostních menšin je velmi dobrá.

4. Otevřené otázky (problémy)

Jsou řešeny vstřícně a s vysokou mírou zodpovědnosti na dobré občanské soužití.

• Těrlícko

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Obec respektuje zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. Zastupitelstvo zřídilo Výbor.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Organizace příslušníků národnostní menšiny každoročně vypracovává projekty podporující jejich činnost. Obec přistupuje k dotacím na tyto projekty velmi zodpovědně a maximálně podporuje tyto projekty.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

V obci se nachází ZŠ a MŠ s polským vyučovacím jazykem. Obec tuto školu podporuje a v této oblasti nejsou zaznamenány žádné problémy.

4. Otevřené otázky (problémy)

Atmosféra v obci ohledně národnostních menšin je dobrá, spolupráce obce se zástupci organizací příslušníků národnostních menšin je bez problémů, jsou zde uznávána jejich práva týkající se rozvíjení vlastní kultury, přijímání a rozšiřování informací v mateřském jazyce, sdružování v národnostních sdruženích, práva na vzdělání v polském jazyce a práva účasti na řešení věci jich se týkajících. Některé názvy budov státních orgánů jsou i v jazyce národnostní menšiny.

• Třanovice

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Legislativní opatření jsou dostatečná.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Obec v rámci možností podporuje veřejné aktivity včetně polské menšiny sdružené v PZKO.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Zástupci a organizace národnostní menšiny aktivně působí v oblasti osvěty, kultury, v občanském tisku a společenském životě obce.

4. Otevřené otázky (problémy)

Problémem je zajištění národnostního školství z hlediska financování (vyšší náklady na žáka).

• Vejprty

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Ve sčítání lidu v roce 2001 se přihlásilo celkem 11,3 % obyvatelstva k německé národnosti menšině, dále 4,9 % ke slovenské, 1,8 % k vietnamské a 1,7 % k romské národnosti. Z toho důvodu byl zastupitelstvem dne 18. prosince 2002 ustaven Výbor (čítající vedle tří zastupitelů rovněž šest zástupců národnostních menšin, německé, romské a slovenské).

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Z důvodů krátké existence Výboru (viz výše) neuvedeno.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Ve městě je dlouhodobě činné *Kulturní sdružení občanů německé národnosti*, nově též existuje občanské sdružení *Savore Roma Kepeske* a *Sdružení občanů na podporu rozvoje celé osobnosti dítěte*, zřízené z iniciativy pedagogů Zvláštní a Praktické školy ve Vejprtech.

4. Otevřené otázky (problémy)

Nedostatek obecních finančních prostředků, vysoká nezaměstnanost (20 %), celkově slabý socioekonomický status příslušníků romské komunity.

• Vělopolí

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

Obec patří k nejmenším jak rozlohou, tak počtem obyvatel v ČR. V současné době čítá 205 obyvatel (z toho 39 se hlásí k polské národnosti, jeden ke slovenské). V obci není škola a děti dojíždějí za vyučováním do okolních obcí a měst. S ohledem na specifiku obce nebylo nutno dosud vydat či hodnotit jakákoliv opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Jedinou zájmovou organizací, která sdružuje občany všech zde žijících národností, je základní organizace *Českého zahrádkářského svazu*. Národnostní menšiny nemají samostatnou organizaci, z toho důvodu dotační politika na jejich aktivity ze strany obce není uplatňována.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Jelikož v obci samostatná organizace příslušníků národnostních menšin není dosud zřízena, obecní úřad a členové zastupitelstva s nimi spolupracují v záležitostech týkajících se běžného chodu obce. Možno dodat, že někteří občané jsou členy organizací sdružujících národnostní menšiny ve vedlejších obcích nebo městech (např. *PZKO*).

4. Otevřené otázky (problémy)

Souhrnně lze říci, že - s ohledem na specifika obce - otevřené otázky národnostně menšinové politiky v rámci působnosti obecního úřadu prozatím neexistují.

• Vendryně

1. Legislativní i nelegislativní opatření ve vztahu k právům příslušníků národnostních menšin

V obci byl zřízen pětičlenný Výbor. Největší národnostní skupinou a prakticky jedinou je polská menšina, jež podle posledního sčítání dosahuje 35,5% celkového počtu všech obyvatel. Veřejné budovy jsou označeny dvojjazyčně, otázka názvu obce zůstává otevřená. Je to otázka vzájemného rozhodnutí Výboru, zastupitelstva a občanů (petice apod.). Realizace školského zákona a výjimky ohledně počtu žáků je bez problémů. Obec má dostačující kapacity pro své žáky, problém se může vyskytnout v budoucnu v případě jejich úbytku. Situace pro obec z finančního hlediska bude určitě těžší. Finanční pomoc státu v budoucnu pro tyto situace by určitě

přispěla k dobrému soužití, které je v národnostně smíšených oblastech velice důležitá. Dosud není třeba řešit problém financování s jinými obcemi v rámci menšinových školních zařízení.

2. Dotační politika (podpora ad hoc projektů na aktivity národnostních menšin)

Dotační politika obce je pro menšinovou skupinu velmi příznivá. Dotace pro naplňování plánu a činnosti národnostní menšiny (např. místní skupina PZKO) se uskutečňuje částečně z položek obce. Polská menšina je v obci dobře organizována a její spolky vyvíjejí stálou aktivitu. Kromě PZKO jde o turistickou organizaci *Beskid Śląski* a sdružení rodičů a přátel školy - *Matice školská (Macierz szkolna)*.

3. Spolupráce se zástupci a organizacemi příslušníků národnostních menšin

Polská menšina se aktivně podílí na komunálním životě. Je početně zastoupena v zastupitelstvu obce, jeho výborech a komisích. Podílí se na širokém spektru kulturní, sportovní a společenské aktivity v obci. Vzájemná spolupráce je vstřícná a bez větších problémů, které by měly dopad na vzájemné soužití menšiny a ostatních občanů obce.

4. Otevřené otázky (problémy)

Výbor prozatím neřešil větší problémy ve vzájemném soužití občanů v obci. Jeho členové se shodují v názoru, že je třeba učit se vzájemně tolerovat již od útlého mládí, tj. v předškolní a školní výchově. To je jeden z hlavních úkolů vyplývajících z jeho činnosti ve spolupráci s dalšími oprávněnými osobami. Že to nejsou jen fráze, či prázdná slova, potvrzuje fakt, že již řadu let vzorně v obci (v lokalitě Zaolší) funguje smíšená mateřská česko-polská školka, ve které dorozumívání v českém nebo polském jazyce (popř. nářečí) není pro učitele a děti vůbec žádnou překážkou. Domů odcházejí naopak obohaceni o další jazyk a s bohatší slovní zásobou. Určitě je to i posláním *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků*.

6. Národnostní menšiny ve vlastním pohledu

Sekretariát Rady požádal zástupce národnostních menšin v Radě, aby pro tuto Zprávu aktualizovali svá hodnocení z roku 2001. Následující text je tedy strukturován stejně jako ve Zprávě za rok 2001, upraven je pouze redakčně. Po obsahové stránce je text ponechán v původní podobě, jak byl zpracován zástupci národnostních menšin.⁵⁶

6.1. BULHARSKÁ MENŠINA

Do podkladu zástupce bulharské národnostní menšiny v Radě byly po jednání Rady 15. května 2003 zapracovány podněty představitelů bulharských občanských sdružení v Praze. Tento text rozšiřuje údaje o menšinových aktivitách Bulharů nejen za rok 2002, ale i za předešlé období.

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

V České republice žije v současnosti více než 10 000 Bulharů,⁵⁷ z nichž téměř 80% jsou osoby starší 18 let. Většina z nich již přijala české občanství, nemalá část má v ČR trvalý pobyt. Značně menší je pak skupina s přechodným pobytem. Je obtížné určit počet příslušníků skupiny emigrantů po listopadu 1989. Část příslušníků bulharského etnického společenství má v ČR postavení cizinců, žijí s bulharským pasem, a to především ve větších městech.

Bulharská národnostní menšina žije v ČR rozptýleně po celém území státu: v hlavním městě Praze žije v současnosti více než 3500 osob, ve Středočeském kraji cca 500, v Jihočeském

⁵⁶ Tam, kde nebyla během roku 2002 zaznamenána změna, je uvedena formulace „stav oproti roku 2001 nezměněn“. Text Zprávy za rok 2001 je uveřejněn na www stránce Rady vlády pro národnostní menšiny (<http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>).

⁵⁷ Podle definitivních výsledků sčítání lidu v roce 2001 jde o 4 363 osoby (viz PŘÍLOHA č. 7).

kraji cca 300, v Plzeňském kraji cca 600, v Karlovarském kraji cca 400, v Ústeckém kraji cca 500, v Libereckém kraji cca 300, v Královéhradeckém kraji cca 250, na Poděbradsku cca 200, v kraji Vysočina cca 250, v Jihomoravském kraji více než 1900, v Olomouckém kraji cca 500, v Moravskoslezském kraji cca 350 a na Znojemsku cca 350 osob.

Výraznou zvláštností, která odlišuje příslušníky bulharské národnostní menšiny od ostatního obyvatelstva, je věková charakteristika. Velký podíl osob starších 50 let kontrastuje s překvapivě malým počtem dětí mladších 15 let a mladých lidí ve věku od 15 do 20 let. Děti do 15 let představují pouze 5-6% příslušníků bulharské menšiny. Proporcionálně není zastoupena ani věková skupina 15-20letých (tvoří sotva 2-3 %). Naopak nejpočetnější věkovou skupinou jsou osoby starší 50 let, jichž je 60%.

Rozvoj bulharského etnického společenství v ČR zjevně závisí na nové imigraci. Bulharské společenství stárne jak v důsledku regulace migrace, tak i v důsledku vlastního vnitřního vývoje. Logickým následkem jsou smíšená manželství a následná orientace dětí na české prostředí a českou národnost. Stejnou proměnu prožívají ve druhé a třetí generaci i potomci čistě bulharských rodin, a to i v případech, kdy si zachovali nejen vědomí svého původu, ale i rodinné svazky s Bulharskem.

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Přítomnost bulharské menšiny v českých zemích má počátek oficiálně v roce 1880, kdy byl v říjnu v Praze založen spolek *Bulharská sedjanka*. Později vznikala různá krajanská hnutí - zájmová sdružení studentská, zahradnická aj. Po roce 1948 postupně vznikaly místní krajanské skupiny, které soustřeďovaly osoby podle zájmů, vzdělání a profesí. Značně vzrostl počet studentů - v hlavním městě Praze studovalo tehdy celkem 950 Bulharů a v Brně, Bratislavě, Olomouci a Plzni, celkem více než 1800. V těchto oblastech začaly vznikat i kluby, které se postupně spojily v *Bulharskou kulturně-osvětovou organizaci* (BKOO) - faktického následníka *Bulharské sedjanky*. Dnes je BKOO občanským sdružením. V čele organizace stojí Rada předsedů s předsedou, místopředsedou a výkonným tajemníkem. Nejvyšším orgánem BKOO je shromáždění *Bulharských kulturně-osvětových klubů* (BKOK) v ČR. Tyto kluby mají právní subjektivitu: BKOK v Praze, Brně, Ostravě, Olomouci, Plzni, BKOK sv. Cyrila a Metoděje v Ústí nad Labem, Mladé Boleslavi, Chomutově, Kladně a Mostě. Každý klub má vlastní vedení - 5 až 9 členů v čele s předsedou, místopředsedou a organizačním tajemníkem. Organizace i jednotlivé kluby mají nezávislé revizní komise, obvykle tříčlenné, které kontrolují jejich činnost a především dodržování stanov a tok finančních prostředků.

V roce 1992 se v Praze zaregistrovala BKOO sv. *Cyrila a Metoděje*. V říjnu roku 2001 vzniklo též občanské hnutí *Vazražďane*. V roce 2002 vznikla ještě další hnutí: *Pirin* - brněnský folklorní taneční soubor, *Zaedno* - sdružení Bulharů a jejich přátel v ČR a *Sdružení pro Bulharsko*.

2. b) Členská základna

Členskou základnu BKOO tvoří cca 2000 osob - především českých občanů bulharské národnosti, Bulharů trvale žijících v ČR a menší počet členů se statutem cizince s přechodným pobytem. BKOK v Praze, který je vedoucím klubem, soustřeďuje největší počet členů a sympatizantů - více než 800. V jeho rámci působí pomocné komise: kulturně-osvětová, organizační, sociální a stavební a sekce: mládeže, žen, seniorů a romská. BKOK v Ostravě má přibližně 250 členů, v Brně 150, v Olomouci 120, v Ústí nad Labem 60, v Mostě 120, v Kladně 90, v Chomutově 50, v Plzni 100 a v Mladé Boleslavi 20 členů. BKOO sv. Cyrila a Metoděje v Praze deklaruje 40 členů, občanské sdružení *Vazražďane* 30 a občanské sdružení *Pirin* 20 členů.

2. c) Priority

Stav oproti roku 2001 nezměněn.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Akce různých bulharských organizací v ČR jsou orientovány do tří hlavních směrů:

a) Bulharské státní svátky: 1. leden - Nový rok, svátek sv. Vasil-Vasiljovden; 3. březen - Osvo-bození Bulharska od osmanské poroby; 1. květen - Svátek práce; 6. květen - Den statečnosti a bulharské armády, svátek sv. Jiří-Gergjovden; 24. květen - Den bulharského školství a kultury a slovanského písemnictví; 6. září - Sjednocení Bulharska; 22. září - Den nezávislosti 24., 25. a 26. prosince - Štědrý den, Narození Páně.

b) Tradiční slavnosti: 6. a 7. leden - Jordanovden, Ivanovden jsou svátky, které slaví všichni Bulhaři, a ti, kteří jsou nositeli jmen Jordan, Bogomil a Ivan; 21. leden - „babí den“, svátek porodních bab; 1. nebo 14. únor - „Trifon Zarezan“ - svátek bulharských vinařů; 1. březen - „Baba Marta“; 6. květen - Georgjovden-svátek sv. Jiří; 15. srpen - Nanebevzetí Přesvaté Matky Boží - možná po Vasilici (1. nebo 14. leden) nejposvátnějším pro bulharské pravoslavné Romy; 1. až 6. listopad - Zadušnica-Dušičky; 21. listopad - Uvedení Bohorodičky do chrámu; 6. prosinec - Nikulden-sv. Mikuláš.

c) Specifické akce jednotlivých organizací: V Domě Bulharů v Praze se pořádá každý druhý pátek Večer seniorů a každý poslední pátek Sedjanka - Beseda, Posezení; každý třetí čtvrtek v měsíci se zde scházejí bulharisté a takzvaní repatrianti; 19. únor a 20. duben jsou památnými dny bulharských dějin; 19. února je připomínána památka buditele Vasil Levského; 14. února a 8. prosince se scházejí mladí příslušníci bulharské komunity v Praze; 7. května v předvečer dne připomínajícího vítězství nad fašismem; 1. červen - Mezinárodní den dětí; 2. červen - Den padlých v boji za svobodu; 3. květen, 6. a 29. červen - mužstvo bulharské komunity se účastní fotbalových turnajů družstev cizinců; od roku 1999 1. listopad - Den buditelů.

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

BKOO a BKOK v Praze: <http://www.cmail.cz/bgklub>, občanské sdružení Vazrazhdane: <http://www.sweb.cz/vazrazhdane>, občanské hnutí Zaedno: <http://www.sweb.cz/3a1>.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a) Sdružování

Podle zástupce menšiny v Radě existuje v současné době pět registrovaných organizací - občanských sdružení. Z celkového počtu 4 500 osob bulharské národnosti je v jednotlivých organizacích sdružováno 450 osob, tedy pouze 10%. V souvislosti s menšinovým zákonem se očekává nárůst počtu členů organizací bulharské menšiny.

Podle dalších existuje a vyvíjí činnost sedm registrovaných organizací. Občané bulharského původu a jejich rodiny se sdružují dobrovolně ve dvou občanských organizacích: v BKOO s jejími 10 regionálními kluby a v občanském hnutí Vazrazhdane. Ostatní výše uvedené organizace nemají přímo znaky národnostní menšiny, avšak spolupracují se všemi bulharskými organizacemi v ČR. Nárůst členské základny se zatím neočekává. Liberalizace podmínek pro pobyt cizinců v ČR může mít tento stav pozitivně ovlivnit. Pokud se nám podaří ustavit v některých místech například internetové kluby, mělo by to kladný účinek. To je však bohužel spojeno s většími investicemi, na něž v současnosti chybějí prostředky. Vstup ČR do Evropské unie v roce 2004 a plánované přijetí Bulharska v roce 2007 pravděpodobně přispějí ke zvýšení početního stavu bulharské komunity v ČR.

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Stav oproti roku 2001 nezměněn.

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

OS *Vazraždane* organizuje od podzimu 2002 výuku bulharského jazyka pro děti ze smíšených manželství.

3. d) Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Většina příslušníků bulharské menšiny kritizuje připojování přechylování ženského příjmení. V důsledku toho si ženy často ponechávají rodné příjmení. To však nelze zachovat u dětí ženského pohlaví. Toto pravidlo činí z dětí (dcer) v jejich druhé vlasti, Bulharsku, automaticky cizince, ačkoli mluví většinou dokonale bulharsky a cítí se tam jako doma. S takto formulovaným stanoviskem však část příslušníků bulharské menšiny vyslovuje nesouhlas. Poukazuje se, že existují případy kladného vyřízení zapsání ženského příjmení v osobních dokladech v nepřechýlené formě, podle bulharského jazykového úzu.

3. e) Vzdělávání

V Praze působí již 55 let bulharská střední škola Dr. Petra Berona při ZÚ Bulharské republiky s dvanáctiletou výukou. Navštěvuje ji 100-120 žáků. Je řízena podle bulharských učebních osnov s rozšířenou výukou českého jazyka. Jsou však i děti, které chodí do českých nebo cizích jazykových škol. Je nemálo případů, kdy děti z bulharských i smíšených rodin pokračují ve studiu v zahraničí, nejráději v Bulharsku. Pro naše nejmenší krajany, kteří nechodí do bulharské školy Dr. Petra Berona, pořádá občanské hnutí *Vazraždane* nedělní školu bulharského jazyka.

3. f) Kulturní činnost

Kulturní akce pořádají jednotlivé organizace podobně jako v roce 2001.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Bulharská menšina, konkrétně BKOO v ČR, vydává periodický časopis - *Roden glas*. Občanské hnutí *Vazraždane* vydává časopis *Balgari*. BKOO sv. Cyrila a Metoděje vydává sporadicky bulletin *Rodna reč* a BKOK v Praze vydává podle potřeby bulletin *Inform*. V klubech v rámci BKOO v Praze, Olomouci a Mladé Boleslavi jsou instalována zařízení, jejichž prostřednictvím lze denně od 13.00 do 24.00 hodin přijímat satelitní programy Bulharské národní televize a 24 hodin denně programy Bulharského národního rozhlasu Horizont a Christo Botev. Kluby v Praze a v Olomouci mají předplatné bulharských deníků, které přicházejí pouze s jednodenním zpožděním (což je umožněno díky pravidelným autobusovým linkám Sofie-Praha). Prostřednictvím Státního úřadu pro Bulhary v zahraničí dostává bulharská menšina i některé týdeníky, které se řadí do edic: *Léčitel*, *Vše pro ženy*, *Církevní list*, *Literární fórum* aj. Bulharské satelitní programy přijímá i mnoho bulharských rodin, především v Praze a obyvatelé obytného areálu bulharského ZÚ v Praze.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Podle stanoviska zástupců brněnských organizací příslušníků bulharské menšiny je v menšinovém nedostatečná osvětová činnost. Dále postup, podle něhož stát dotuje do 85% nákladů na vydávání periodického tisku národnostních menšin, je praktickou překážkou realizace projektu, neboť zbývajících 15 % je dost vysoká finanční částka pro tak malou menšinu, jako je bulharská.

5. Pocitované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Podle zástupce menšiny v Radě je v současné době největším problémem bulharské menšiny vyřešení dislokace pražských sdružení pro jejich činnost. Na dislokační problémy poukazují rovněž zástupci organizací, které působí v Brně.

6. Problémy v životě menšiny

Podle stanoviska zástupců BKOO jsou největšími problémy bulharské menšiny vnitřní problémy, zvláště v Praze. Od roku 1992 zde vzniklo čtyři nebo pět sdružení. Problémem je koordinace jejich činnosti a především předcházení duplicit akcí, aby měli všichni zájemci možnost účasti na všech akcích. Zbytečná a umělá konkurence, k níž docházelo, neprospívá nikomu. Objevily se i nezdravé tendence o získání práv vůči bulharské škole, o přednostní spolupráci s Bulharským kulturním institutem. Tyto problémy však jsou již naštěstí překonány. Pražská sdružení se zavázala nepřekážet si vzájemně v práci, tolerovat se a řešit své eventuální spory rozumně. Pokud jde o Dům Bulharů v Americké ulici v Praze 2 - ten patří všem Bulharům. Existují určité finanční problémy. Pokud nezíská komunita dotace na svůj menšinový tisk, bude obtížné udržet periodicitu časopisu *Roden glas*, jediného celostátního tiskového orgánu naší menšiny. Představuje živé pouto mezi Bulhary a jejich rodinami. Bulharský duch tak vstupuje do každého krajaňského domu, uchovává se ve všech koutech ČR.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Zástupci menšiny vítají iniciativu vlády poskytnout pro potřeby národnostních menšin po rekonstrukci *Dům národnostních menšin* v Praze. Za dobrou praxi pokládají rovněž řešení otázky podpory akcí pořádaných menšinami prostřednictvím grantů poskytovaných magistráty, krajskou správou a místní samosprávou, resorty kultury a školství, mládeže a tělovýchovy a vládou ČR.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Bulharská národnostní menšina se těší u české veřejnosti dobré pověsti. Pozitivní obraz bulharského etnika je dán především přátelským chováním jejích příslušníků, jejich příslovečnou pracovitostí, pružnou přizpůsobivostí podmínkám a českému prostředí, jejich národní hrdostí a snahou zachovat si tradiční bulharské hodnoty. „Dře jako Bulhar“, jedinečné české přirovnání, je svérázným klíčem k pochopení bulharské motivace k práci v českých zemích. Toto české úsloví odráží znaky bulharské národní identity a sociálního chování.

6.2. CHORVATSKÁ MENŠINA

Zástupce chorvatské menšiny v Radě k bodům 2. a), 3. a), 3. c), 3. d), 3. e), 3. f) a 3. g) neuvedl nové skutečnosti, které by se lišily od textu uveřejněného ve Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2001.

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Stav oproti roku 2001 nezměněn; pouze do výčtu obcí, kde v roce 2002 žili čeští občané chorvatské národnosti, byl zařazen Bohumín.

2. Přehled o organizacích

2. b) Členská základna

Členskou základnu představuje cca 50 osob.

2. c) Priority

V souladu se stanovami i programem sdružení jsou základními cíli rozvoj osvětové kulturní činnosti Chorvatů, jejich lidových tradic, uchování kulturního a historického dědictví, rozvoj spolupráce s Gradišćanskými Chorvaty z rakouské spolkové země Burgenland, hlavně však s republikou Chorvatsko. Je to velmi náročné vzhledem k dispersnímu usídlení po roce 1948 a navíc k výpadku, který nastal po dobu totality bez vzdělání v mateřském jazyce a jakékoliv pomoci.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Každoročně se koná počátkem září *Chorvatský kulturní den* v Jevišovce, dříve Frélichově (okr. Břeclav). Akce oživuje chorvatské tradice, folklór (např. hody) v jedné z největších bývalých chorvatských vesnic na jižní Moravě do roku 1948. Je také příležitostí setkání členů vysídlených rodin, vzpomínání na opuštěný domov a hlavně setkání s Gradišćanskými Chorvaty z Rakouska.

2. e) *Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)*

Není.

3. *Podmínky výkonu práv národnostních menšin*

3. b) *Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)*

V minulosti se jednalo bez účasti zástupce chorvatské národnosti, s odůvodněním malého početního zastoupení menšiny. Od 7. listopadu 2001 usnesením č. 1163 vláda ČR jmenovala jako člena Rady vlády pro národnostní menšiny i zástupce chorvatské menšiny. Ten byl po parlamentních volbách v roce 2002 opětovně jmenován členem Rady.

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Vlivem propagandy KSČ po roce 1948 se chorvatská menšina ještě dnes potýká s názorem, že je nepřátelskou menšinou, jež kolaborovala s Němci. Přetrvává intolerance hlavně z řad „novousídlenců“ Jevišovky, Dobrého Pole, Nového Přerova a od pracovníků jihomoravských archivů (stává se každým rokem po *Chorvatském kulturním dni*, který se koná v Jevišovce, že místní občané žádají obecní úřad, aby Chorvaté takovou akci nepořádali a aby byla zakázána). Bylo by proto vhodné informovat tyto úřady o prohlášení vlády ČR k usnesení č. 1048 ze dne 6. října 1999 o současném postavení chorvatské menšiny v České republice. Chorvatská menšina pociťuje diskriminaci hlavně v dědickém právu. Soukromé vlastnictví je v ČR chráněno zákonem, avšak v tomto případě je třeba se o něj domáhat soudní cestou. Zástupce chorvatské menšiny konstatuje, že soudy v ČR jsou sice nezávislé, avšak jejich rozhodování je poznamenáno dědictvím KSČ.

5. *Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nespecifikováno.

6. *Problémy v životě menšiny*

Problémem chorvatské menšiny je dispersní usídlení v ČR po roce 1948, jehož důsledkem je, že příslušníci menšiny nemohou mít žádné vzdělání ve své mateřské řeči a žijí v nucené asimilaci jako nerovnoprávní občané ČR.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Chorvatská menšina se po roce 1989 plně zapojila do společenského života a snaží se o vytvoření přátelských vztahů s našimi sousedy a o most přátelství mezi ČR a republikou Chorvatsko, což je nepochybně nutné pro EU.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Chorvatská menšina žije na území ČR od roku 1531 a silně ovlivnila slovanské cítění a obohatila velkou měrou kulturu jihomoravského slováckého Podluží. Skoro 55 roků žije ve vyhnanství, bez práva na domov, v nucené asimilaci. Vůbec nejhorší je, že do dnešních dnů není v ČR politická vůle řešit problém chorvatské menšiny. Dne 30. ledna 2002 *Sdružení občanů chorvatské národnosti* odeslalo petici adresovanou předsedovi petičního výboru Poslanecké sněmovny, předsedovi podvýboru pro národnostní menšiny petičního výboru

Poslanecké sněmovny a předsedkyni podvýboru pro aplikaci Listiny základních práv a svobod petičního výboru sněmovny (též na vědomí velvyslanci Chorvatské republiky v Praze). Stále čekáme na jakoukoliv zprávu, ale marně. Chorvaté se jen pomalu srovnávají s tím, že svých občanských, menšinových práv se musí složitě domáhat, a to i soudní cestou, protože majoritní společnost reprezentovaná Parlamentem ČR jim tyto záruky neskýtá.

6.3. MAĎARSKÁ MENŠINA

Zástupce maďarské menšiny v Radě neuvedl nové skutečnosti, které by se lišily od textu uveřejněného ve Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2001.

6.4. NĚMECKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

K německé menšině se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo 39 106 osob. Ve dvou svazech menšiny je registrováno zhruba 8 500 osob, což je necelá čtvrtina z celkového počtu. Příčinou je realita německého obyvatelstva v poválečných letech a v letech totalitního režimu, je to důsledek šikanování a strachu se veřejně přiznat ke své národnosti. I když se dnes poměry změnily, a menšina se dnes může volně scházet a seberealizovat, strach a obavy přetrvávají.

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Stav nezměněn; menšina se organizuje ve 2 svazech, *Kulturním sdružení občanů německé národnosti ČR (KSONN)* a *Shromážděním Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku („Shromáždění“)*. Vzhledem k tomu, že se po roce 1989 mohla založit nová sdružení, zastřešená *Shromážděním*, rozhodli se někteří z členů k dvojímu členství.

2. b) Členská základna

KSONN změnu neuvedlo, *Shromáždění* zastřešuje 21 svazů včetně jejich 30 regionálních organizací o celkovém počtu cca 5 800 členů (v tom nejsou zahrnuti děti a mládež, která se sice eviduje, ale pro velkou proměnlivost stavu neuvádí do celkových počtů). Jednotlivé svazy jsou občanská sdružení evidována u ministerstva vnitra. Tato občanská sdružení mají své stanovy a svoji náplň práce. Počet členů je velmi rozličný. Nejvíce členů mají svazy v průmyslových oblastech a ve Slezsku. Nejpočetnějšími svazy jsou: Chebsko (cca 1 200 členů), Liberecko (800 členů), Šumpersko (600 členů), Opavsko (370 členů), Slezsko a Chomutovsko (vždy 280 členů), Jablonecko, Plzeňsko a Těšínsko (po 260 členech). Ostatní svazy mají kolem 100 – 180 členů. Průměrný věk členů je 62 let. Průměrný věk členů KSONN je 69 let.

2. c) Priority

K prioritám činnosti KSONN patří kulturní vyžití členů se zachováním kulturního dědictví a mateřského jazyka, včetně zachování dialektů v jednotlivých oblastech. Prezentace sdružení je prostřednictvím týdeníku *Prager Volkszeitung* a účast na vysílání v němčině v ČRo. Sdružení bojuje proti každé formě šovinismu a podporuje všechny snahy, které mají za cíl přátelské soužití všech národů a národností světa a Spojenou Evropu na bázi dokumentů OBSE.

Pro uskutečnění těchto zásad a cílů se chce sdružení podílet na vypracování zákonů a nařízení, pokud se dotýkají práv národnostních a etnických menšin.

Hlavním cílem *Shromáždění* je seberealizace německé národnostní menšiny. Tohoto cíle dosahuje pomocí kultury, vydáváním novin a informací pro další vzdělávání, udržením a vylepšením znalostí němčiny, zachováním kulturního dědictví německé menšiny a spoluprací s ostatními kulturními a neziskovými institucemi. Cílem *Shromáždění* je také podpora

zrovnoprávnění německé menšiny s majoritním národem. Při prosazování tohoto cíle *Shromáždění* respektuje Ústavu ČR, orientuje se podle mezinárodních právních norem o lidských a občanských právech a svobodách, jakož i o právech národnostních menšin. Také prosazuje účinnou spolupráci jak s českými spoluobčany, tak i s jinými menšinami žijícími v ČR, spolupracuje také s krajanskými sdruženími v Německu.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Pro zachování kulturního dědictví *KSONN* pečuje o místní nářečí, tradiční folklór a hledají se možnosti k prosazování účinných opatření k záchraně historicky cenných objektů na domovském území. Sdružení prezentuje pravidelně svoji osvětovou činnost ve čtrnáctideníku *Prager Volkszeitung*.

Shromáždění pořádá kursy němčiny, semináře pro mládež i seniory s různou tematikou, kulturní akce na udržení tradic – masopust, velikonoce, den matek, advent a vánoce. Dětské tábory, kroužky pěvecké a taneční, výstavy, dny kultury. Ve spolupráci s českými občany a s krajany pomoc při obnově kostelů, restaurování památek a sociální výpomoc slabším a nemocným osobám. *Shromáždění* se prezentuje ve svém tisku *Landes Zeitung*, který vychází za finanční podpory Ministerstva kultury jednou za 14 dnů. Jednotlivé svazy vydávají svoje informativní listy, podle potřeby se prezentují v denním tisku a regionálním tisku. O činnosti svazu je také informován rozhlas, který na regionální úrovni informuje širokou veřejnost. Existuje také německé vysílání ve čtvrtek a v sobotu cca 20 minut v Českém rozhlase.

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Některé svazy a *Landes Zeitung* (www.landeszeitung.cz/index.htm) se prezentují v Internetu.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a) Sdružování

Registrace v jednotlivých svazech by se měla více podporovat, aby se mohl každý občan německé národnosti podílet na řešení otázek týkajících se menšinových práv. Je důležité vědět, zda má menšina zájem řešit otázky týkající se života menšiny. Praxe je poněkud jiná, o čemž svědčí statistika z sčítání lidu.

Zájem o řešení otázek týkajících se menšinových práv se v současné době zúžil, německý občan žijící na území ČR je svým okolím sotva vnímán, členství ve svazu je závislé na atraktivitě činnosti základní organizace.

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Stav nezměněn; vlivem rozptýlu německé menšiny na území celé České republiky je situace pro působení v národnostních sborech obtížná. Všeobecné mínění starší generace je, že německý občan žijící na území ČR je sotva vnímán jako takový a o jeho právech se téměř nejedná. Jsou výjimky, kdy pracuje v komisích pro občanské záležitosti v obcích a městech. Tam, kde jsou v kraji národnostní komise, je německá menšina také zastoupena (Brno, Ostrava, Praha, Liberec, Krnov a Nové Město pod Smrkem). Magistráty hl. m. Prahy, Brna, Ústí n. L., Jablonce n. N. a Chomutova podporují finančně činnost *KSONN*.

V ostatních regionech se menšina podle možností podílí na různých úsecích veřejného života, většinou však nejsou vnímáni jako Němci, ale jako občané. Po komunálních volbách s nástupem nových činitelů se situace v některých regionech zhoršila. Také zrušením okresních měst a převedením pravomocí na kraje se situace změnila k horšímu. Některé magistráty sdělily menšinám, že jejich problematika spadá do státní zprávy, ne do samosprávy měst (Jihlava).

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Stav nezměněn; starší generace občanů německé národnosti se zdráhá hovořit na veřejnosti německy, protože se stále obává diskriminace, což je pozůstatek z doby minulé. Dnes se však jen výjimečně stává, že je někdo osočen, když hovoří v jiném jazyce. V menších městech a obcích, kde se lidé vzájemně znají, je určitá tolerance, také s přihlédnutím k turistickému ruchu, který přivádí do země cizince.

Německá menšina nemá možnost v České republice navštěvovat kulturní domy, divadla, muzea apod., s programem v němčině, tak, jak to je u některých ostatních menšin.

3. d) Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Stav nezměněn; problém nastává i s křestním jménem, které je často převáděno do češtiny („křtěn Hans Maxmilián – v dokladech pouze Jan“).⁵⁸

3. e) Vzdělávání

Německé menšině by velmi pomohlo zavedení rozšířené výuky němčiny v regionech s větším počtem rodin německého původu, a to na všech stupních škol.

Vzdělání lze doplňovat ve *Střediscích česko-německého porozumění* a dálkovým studiem germanistiky nebo semináři *Goethe Institutu*. Pro tyto případy však chybí doplňující učební materiál, finanční prostředky na pronájem učeben a honoráře pro vyučující.

3. f) Kulturní činnost

Stav oproti roku 2001 nezměněn.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Stav oproti roku 2001 nezměněn.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Stav oproti roku 2001 nezměněn; za intoleranci je považována v některých regionech také neznalost lokální historie, překrucování faktů, nezájem a ignorace veřejnosti v otázce společných dějin, ničení německých kulturních památek, neúcta k předkům (ničení hrobů apod.). Ochrana hrobů a společných památek je sice zakotvena v Česko-německé deklaraci, ale v praxi je skutečnost jiná.

5. Pocitované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Menšina vnímá nedostatky v zákonech, chybí v mnoha případech prováděcí předpisy k právům národnostních menšin. Týká se to úpravy menšinového školství, otázek dvojího občanství, majetkově-právních záležitostí (restituční zákony jsou pro občany německé národnosti nespravedlivé). Chybí prováděcí předpisy při uplatňování nároku na tlumočnicka při úředním jednání, hlavně na nejnižším stupni samospráv.

Předpisy státní administrativy k financování menšinových organizací včetně menšinového tisku jsou natolik omezené, že znemožňují provoz řídicího článku, např. financování sekretariátu a u menšinových novin pouze 70% nákladu na vydávání tisku.

Nedostatky jsou i v ustanovení předpisů při uplatňování dvojjazyčných názvů obcí a měst. Kroniky měst udávají vznik s původními názvy a muzea ve svých sbírkách také toto označení uvádějí. Proč by názvy měst a obcí nemohly být v oblastech původu dvojjazyčné, když reklamě cizojazyčné výrazy nezakazují?

6. Problémy v životě menšiny

⁵⁸ Hodnocení ilustruje nejednotnou praxi ve výkonu státní správy, přičemž podle MV by takový stav neměl nastat.

Stav oproti roku 2001 nezměněn; KSONN nemá finanční prostředky k provozu sekretariátu s tajemníkem, neboť stát tyto prostředky neposkytuje. S tím jsou spojeny potíže s koordinací činnosti základních organizací a neúčast funkcionářů na některých celostátních aktivitách menšiny.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Stav oproti roku 2001 nezměněn.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

V roce 2002 bylo v předvolebním období cítit averzi vůči německému etniku, která byla aktuálně rozvířena výroky tehdejších politických činitelů apod.

6.5. POLSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Na rozdíl od jiných menšin rozptýlených po celém území ČR je polská menšina soustředěna v oblasti Těšínského Slezska (zvláště v tzv. Zaolží). Sčítání lidu z roku 1991 vykazovalo pro tehdejší ČSFR 61 542 obyvatel polské národnosti, z nichž 58 573 bydlelo na území její české části, dnešní ČR. Naprostá většina Poláků žila v Zaolží. Podle vlastních propočtů to bylo celkem 43 479 osob. Poslední sčítání lidu z roku 2001 vykazovalo další snížení počtu příslušníků menšiny v okresech Karviná a Frýdek-Místek, celkem o 7995 osob. V současnosti tedy žije v Zaolží cca 37 000 Poláků. Mimo toto území žije zhruba dalších 15 000 Poláků (Praha, Brno východní Čechy). Statistické údaje asi věrně zrcadlí realitu. Takže současný počet Poláků v ČR je 51 968. Optimisté odhadují 60 000 – 65 000. Soustředěnost Poláků na území Těšínského Slezska je zvýhodňuje vůči jiným menšinám, ale tato homogenita se trvale rozměšňuje a prodělává trvalou erozi.

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Poláci v ČR jsou velmi dobře organizováni. Všech 25 organizací je sdruženo v *Kongresu Poláků v ČR*. Ke spolkům uvedeným v předchozí Zprávě přibyl: *Polonus - Klub Polski w Brnie*, *Spolek - Towarzystwo Avion*, *Stowarzyszenie Kurier Praski w Pradze* a *Zaolziańskie Towarzystwo Fotograficzne*. Je nutno zvláště zdůraznit význam *PZKO*, který vyvíjí činnost v 87 místních skupinách a sdružuje necelých 16 000 členů. Mnohé místní skupiny vlastní své budovy, které jsou místem konání kulturních akcí všech polských organizací působících v jednotlivých obcích a splňují úlohu obecních kulturních center.

2. b) Členská základna

Členskou základnu tvoří nejen občané ČR, ale i osoby s polským státním občanstvím, trvale žijící v ČR.

Kongres Poláků byl založen 3. března 1990 v Českém Těšíně na I. sjezdu Poláků v Československu. Zastupuje polskou národnostní menšinu ve vztahu k majoritní společnosti, orgánům státní správy a samosprávy, sdělovacím prostředkům; koordinuje činnost působících v ČR polských spolků, jež se v něm sdružují. Kongres vydává „Głos Ludu“ (noviny v polském jazyce, vycházející třikrát týdně) a knihy polských autorů, působících v ČR. K dalším aktivitám patří pořádání diskusních setkání, besed s politiky, školení a seminářů pro dobrovolníky z řad členů občanských sdružení, která zastřešuje, a řady kulturních akcí. Zástupci Kongresu reprezentují polskou menšinu jak na úrovni obecních samospráv, tak v Radě pro národnosti vlády ČR a poradním orgánu MŠMT pro záležitosti národnostního školství.

Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej (HPC) je obdobou organizace Skaut-Junák. Sdružuje děti i dospělé a je nástupnickou organizací původního předválečného Harcerstwa. Organizačními jednotkami jsou oddíly a instruktorské kruhy (nyní je činných 21 oddílů zuchů, 12 harcerských a 4 instruktorské kruhy). Celkem HPC sdružuje více než 600 osob. Vydává časopis „Nasza Gazetka“ a organizuje množství akcí, z nichž hlavní jsou:

„Festiwal Pieśni Harcerskiej“ (Festival harcerské písně), „Złaz Zuchowy“ a Harcerski Rajd Beskidzki (Harcerský beskydský pochod). K základní činnosti patří pořádání letních táborů, sportovních a turistických soutěží. HPC je členem „Seskupení mládežnických organizací“ se sídlem v Praze.

Klub Polski w Pradze (Polský klub v Praze) obnovil činnost v roce 1991 a navázal tak na Polský klub v Praze založený v r. 1887 - jeden z nejstarších krajanských spolků na českém území. Cílem Klubu je posilování národního vědomí. Vedle toho také popularizuje polskou kulturu v české společnosti, pořádá přednášky, diskusní večery a společenská setkání. Členové Klubu se účastní různých akcí konaných v Polském institutu, oslav polských státních svátků a jiných výročí pořádaných Velvyslanectvím Polské republiky apod.

Kolo Polskich Kombatantów w RC (Kroužek polských válečných veteránů) vzniklo v roce 1991, ale jeho začátky sahají do období Pražského jara, kdy v rámci PZKO působil Klub Polskich Kombatantów (Klub polských veteránů). V období normalizace přestal existovat a teprve v polovině 80. let obnovil činnost. Sdružuje účastníky boje za svobodu a nezávislost v polských a spojeneckých vojenských útvech nebo v odboji z let 1939-1945. Sdružení pomáhá členům řešit problémy s důchodovým zabezpečením. Pořádá rovněž vzpomínkové slavnosti, konference, výstavy, a podporuje historické bádání s cílem zabezpečení dokumentace o odboji. Spolek má asi 140 členů, vydává čtvrtletník „Wiarus“ a je také sdruženo ve Světové organizaci polských veteránů v Londýně.

Macierz Szkolna w Republice Czeskiej (Matice Školská v ČR) je nástupnickou organizací z meziválečného období Macierzy Szkolnej w Czechosłowacji, a vznikla v roce 1991. V současnosti má asi 4000 členů (především rodičů a přátel škol). Posláním Matice je péče o rozvoj polského školství na území ČR, pomáhá také při vybavení škol a školských zařízení s polským jazykem vyučovacím. Pořádá kulturní a sportovní akce, z nichž nejznámější jsou. „Baginiecki Festyn Szkolny“ (Bahenecké školní radovánky), „Górski Wyścig Rowerowy“ (Horský cyklistický závod), Turniej Piłki Nożnej o Memoriał Alojzego Adamca (Turnaj v kopané o memoriál A. Adamce). Organizuje mimoškolní činnost žáků a spolupracuje s mimovládními organizacemi v Polsku, hlavně s Maticí Těšínskou (Macierz Ziemi Cieszyńskiej) a sdružením Wspólnota Polska.

Společnost „Polonus – Klub Polski w Brně“ („Polonus“ – Polský klub v Brně) byla registrována v roce 1997. Sdružuje občany polské národnosti žijící v Brně a okolí. Cílem je posilování národního vědomí, popularizaci polské kultury v české společnosti. Klub spolupracuje s Magistrátem města Brna a jeho poradcem pro národnostní menšiny, s polskými zastupitelskými orgány v ČR, Polským institutem v Praze a také se sdružením „Wspólnota Polska“. Pořádá přednášky, společenská setkání a diskusní večery. V sídle klubu je Nedělní škola, kde se děti seznamují s polským jazykem, zvyky a tradicemi. Klub se rovněž podílí na organizaci Polských dnů v Brně. V současné době má asi 140 členů.

Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych (Polský svaz bývalých politických vězňů) vznikl v roce 1998 a úzce spolupracuje s Českým svazem bojovníků za svobodu. Organizace navazuje na tradice založeného v roce 1947 Klubu Gusenowców. Pořádá setkání s politiky, novináři, mládeži věnovaná životu v podmínkách okupačního teroru. V současné době svaz má asi 30 členů.

Polskie Towarzystwo Medyczne (Polská společnost zdravotníků v ČR) vzniklo v roce 1991. Je pokračovatelem činnosti Klubu Medyka při HV PZKO, jenž působil od listopadu 1975. Sdružuje osoby polské národnosti, pracující ve zdravotnictví: lékaře, farmaceuty a zdravotní sestry. Spolupracuje s organizacemi v resortu zdravotnictví, osobnostmi medicíny, zdravotnickými organizacemi, s polskými spolky a se sdruženími Poláků žijících v cizině, i s mládeží - zejména se studenty zdravotnických směrů. Organizace rovněž vyvíjí vydavatelskou a školící činnost. Je členem Federace polských lékařských spolků v cizině, která zajišťuje členům možnost lékařských stáží v zahraničí, hlavně v Německu, Francii a Švédsku, ale také umožňuje stáže lékařům polského původu z jiných zemí. V Polsku je jeho partnerem Lékařská komora.

Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica“ (Polská umělecká společnost „Ars Musica“) vznikla v roce 1999. Jejím cílem je propagace kultury polské národnostní menšiny v ČR, hlavně hudební, lidové a divadelní tvorby. Zajišťuje organizační i finanční pomoc souborům. Spolek sdružuje asi 20 osob, hlavně učitele, umělce a podnikatele. Kromě toho je zde sdruženo 6 souborů: studentský sbor „Collegium Iuvenum“, smíšený sbor „Canticum Novum“, sbor „Musicae Amantes“, horalská kapela „Zorómbek“, horalská kapela „Sómsiek“ a studentský soubor „SZKAPA“. Sdružení organizuje „Przegląd Kapel Ludowych“ (Přehlídka lidových kapel), je spolupředatelem „Przeglądu Szkolnych Zespołów Śpiewaczych“ (Přehlídka školních pěveckých souborů), Festiwalu Pieśni Dziecięcej (Festivalu dětské písně) a recitační soutěže „Kresy“.

Polskie Towarzystwo Śpiewacze „Collegium Canticorum“ (Polské pěvecké sdružení „Collegium Canticorum“) vzniklo v roce 1992 a usiluje o propagaci sborového, komorního i sólového zpěvu. Zároveň je zřizovatelem polského smíšeného sboru „Collegium Canticorum“ (vznikl v roce 1986, původním zřizovatelem byl HV PZKO). Sbor je členem Polského svazu sborů a orchestrů se sídlem ve Varšavě a Unie českých pěveckých sborů. Jeho repertoár tvoří klasická díla, úpravy lidových písní i taneční hudby a také současná i experimentální díla. Sbor měl několik významných úspěchů na zahraničních i tuzemských festivalech. Za svou kariéru nahrál několik

kompaktních desek. Členové sdružení věnují zvláštní péči hudební výchově školní mládeže, především na ZŠ s polským jazykem vyučovacím. Je rovněž patronem dětských sborů „Wiolinki“ a „Crescendo“.

Polskie Towarzystwo Turystyczne „Beskid Śląski“ (Polská turisticko-sportovní společnost „Beskid Śląski“) vznikla v roce 1991 jako nástupnická organizace PTTŚ „Beskid Śląski“ v Československu, který vznikl v roce 1922. Společnost propaguje turistiku a poznávání regionu. Pravidelně pořádá turistické akce, jejichž účastníci mohou získat turistické odznaky. K nejznámějším sportovním akcím sdružení patří turnaj ve stolním tenisu, konaný od roku 1993. Od roku 1995 se koná zimní výšlap, od 1996 novoroční výšlap a vítání jara. Pořádá také „Rajd o Kyrpce Macieja“ (Pochod o Matějovy kyrpce), který se koná každoročně jako doprovodná akce folklorní přehlídky „Gorolski Świąto“. Od roku 1999 působí v rámci sdružení „Klub '99“, který organizuje mj. setkání starých pánů – hráčů bývalých polských fotbalových klubů a pořádá různé sportovní akce pro mládež. V současnosti má sdružení 402 členů. V letech 1993 – 2001 uspořádalo asi 230 pěších a 50 autobusových výletů, cyklistické a další akce.

Polski Związek Kulturalno-Oświatowy (Polský kulturně-osvětový svaz - PZKO) je se svými asi 16 tisíci členy nejpočetnější polskou organizací sdruženou v Kongresu Poláků. PZKO bylo založeno 27. 6. 1947. V průběhu let svaz vybudoval rozsáhlou organizační strukturu. Činnost vyvíjí jak místní skupiny, tak i Hlavní výbor PZKO, při kterém působí sekce historická, taneční, divadelní a literárně-umělecká. V rámci spolku působí desítky pěveckých, divadelních a tanečních souborů. Místní skupiny PZKO, kterých je celkem 87, společně s HV organizují ročně stovky kulturně-osvětových akcí po celém území Těšínska. Nejpopulárnější akcí, pořádanou PZKO každoročně od roku 1946, je „Gorolski Świąto“ v Jablunkově, které je největší folklorní přehlídkou a zároveň kulturně-společenskou akcí polské národnostní menšiny. „Gorolski Świąto“ se již několik let koná v rámci spolupráce na česko-polském pomezí jako součást tzv. Týdne beskydské kultury. Jednou za dva roky se konají akce „Festiwal PZKO“, kterých se účastní tisíce osob. Na posledním festivalu dne 25. 5. 2002 v Karvině se předvedlo 8 folklorních souborů a 24 pěveckých sborů, působících v rámci spolku. PZKO také provozuje profesionální loutkové divadlo „Bajka“ a je vydavatelem měsíčníku „Zwrot“, „Kalendarza Śląskiego“ a dalších publikací. V rámci spolku působí desítky tanečních a divadelních skupin.

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich (Sdružení polských novinářů) vzniklo v roce 1995. Sdružení je dobrovolnou nepolitickou organizací polských novinářů, reprezentující jejich zájmy v tuzemsku i zahraničí.

„Spolek – Towarzystwo Avion“ vznikl v roce 2000 jako česko-polské umělecké sdružení, jejímž zakladateli byli Renata Putzlacher-Buchtová, Jaromír Nohavica a Zbigniew Siwek. Spolek navázal na česko-polská setkání v kavárně Těšínského divadla, která se konala od roku 1996. Pořádá literárně-hudební večery, koncerty a divadelní představení. Revue „Genius Loci (loce) Slezska“ spolek prezentoval v roce 2000 v pražském Divadle na zábradlí a v divadle Husa na provázku v Brně (v nové verzi v roce 2001 na velké scéně Těšínského divadla).

Stowarzyszenie Emerytów Polskich (Sdružení polských důchodců) vzniklo v roce 1991. V současnosti reprezentuje zájmy důchodců z celé ČR, kteří dříve pracovali v Polsku a teď jsou příjemci částečného nebo plného důchodu z Polska. Sdružení má asi 120 členů.

Stowarzyszenie „Kurier Praski“ w Pradze (Sdružení „Kurier Praski“ v Praze) vzniklo v roce 1994 za účelem vydávání měsíčníku „Kurier Praski“ (původně od roku 1992 byl vydáván konzulárním oddělením Velvyslanectví Polské republiky v Praze). Cílem sdružení je hlavně podpora Poláků, žijících v Praze a okolí a šíření polské kultury.

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej (Sdružení polské mládeže - SMP) je nástupnickou organizací původního spolku, který působil v letech 1947-1952, později 1968-1970. Kromě toho navazuje na činnost klubů mladých PZKO (z doby, kdy SMP oficiálně neexistovalo). Sdružení pořádá kulturní, společenské a jiné akce. K nejznámějším patří dvoudenní „Rajd Filipka“ (Výšlap na Filipku), „Dni Kultury Studenckiej“ (Dny studentské kultury) a akce „Pozegnanie szkoły“ u příležitosti ukončení školního roku, která se koná ve středisku HV PZKO v Košariskách. V současné době SMP sdružuje asi 120 registrovaných členů a má mnoho příznivců.

Stowarzyszenie Osób Pracujících i Uczących się za Granicą (Sdružení osob pracujících a učících se v cizině) sdružuje osoby polské národnosti s českým nebo polským státním občanstvím, trvale žijící na území ČR a pracující nebo studující v zahraničí. Sdružení těmto osobám pomáhá řešit problémy, které tato situace přináší (např. sociální a zdravotní pojištění, každodenní přechod hranice). V současné době má asi 250 členů.

Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Książki (Sdružení přátel polské knihy) vzniklo v roce 1999 se záměrem propagace polské literatury, včetně tvorby autorů z Těšínska. Sdružení spolupracuje s knihovnami, školami, organizacemi a spolky na Těšínsku. Nejdůležitější akcí je „Výstava polské knihy“, na které prezentuje knihy největších polských nakladatelství, různých literárních žánrů a také regionální literaturu Těšínského Slezska. Z dalších akcí lze jmenovat čtenářskou soutěž pro žáky základních škol a „Diskusní forum“ pro středoškolskou mládež. Sdružení má asi 60 členů.

Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska“ (Sdružení „Katyňská rodina“) vzniklo v roce 1991 jako spolek příbuzných polských válečných zajatců zavražděných v období II. světové války na území Sovětského svazu. Sdružení působí

v bývalých okresech Karviná a Frýdek-Místek a spolupracuje s obdobnými spolky v Polsku. V současné době má více než 50 aktivních členů.

Stowarzyszenie „Szkoła Polonijna“ w Pradze (Sdružení „Škola Polonie“ v Praze) je členem Kongresu Poláků od roku 1993. Tato organizace sdružuje zájemce o polský jazyk, kulturu, vědu, umění a tradice. Zabývá se organizací výuky polského jazyka a šířením poznatků o dění v Polsku.

Towarzystwo Nauczycieli Polskich (Společnost polských učitelů - TNP) vzniklo v roce 1990 a je nástupnickou organizací Towarzystwa Nauczycieli Polskich v Czechosłowacji (působilo od roku 1921 a po II. světové válce nemohlo obnovit činnost). Cílem TNP je chránit zájmy polských učitelů a polského školství v ČR. Pomáhá s přípravou učebních osnov, s vydáváním učebnic a s organizací odborného vzdělávání svých členů. Pořádá metodické konference pro učitele a účastní se různých akcí polských škol. V současnosti TNP má asi 400 členů.

Zaolziańskie Towarzystwo Fotograficzne (Fotografická společnost Těšínského Slezska - ZTF) vznikla v roce 2000. Fotografové sdružení v ZTF publikují své fotografie ve Zwrocie, Kalendarzu Śląskim a v Głosie Ludu, pořádají přednášky, umělecké dílny, výstavy a rozvíjejí spolupráci s obdobnými organizacemi v tuzemsku i v zahraničí.

Zrzeszenie Literatów Polskich (Sdružení polských literátů) vzniklo v roce 1990. Organizace je kolektivním členem Obce spisovatelů i Moravsko-slezské obce spisovatelů. Spolupracuje se sdružením Grupa Literacka 63. (Literární skupina 63- GL 63). ZLP pořádá autorské večery a soutěže pro mládež. Vede také vydavatelskou činnost. V současné době sdružuje asi 15 spisovatelů.

Zrzeszenie Śpiewaczo-Muzyczne „Przyjaźń“ (Pěvecko-hudební sdružení „Przyjaźń“) sdružuje smíšený soubor „Przyjaźń“, který vznikl již v roce 1958. V letech 1966 – 1993 působil při Kulturním domě Dolu ČSA v Karviné a od roku 1993 je samostatným souborem. V souboru působí 51 členů a dvacetičlenný orchestr. Repertoár souboru je různorodý: od sakrálních a operních skladeb po populární a muzikálovou hudbu. Soubor již za svou kariéru získal několik významných ocenění.

Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich w RC (Sdružení polských elektrotechniků v České republice- SEP) vzniklo v roce 1999. Sdružuje osoby s elektrotechnickým vzděláním a studenty elektrotechnických směrů. Pořádá semináře, školení, konzultace, výlety a vydává vlastní věstník „Biuletyn“. Spolupracuje s obdobnými organizacemi v tuzemsku i v zahraničí. Z polských organizací to jsou hlavně Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich w Gliwicach a SEP w Bielsku-Białej.

Kromě všech těchto sdružení je třeba ještě vzpomenout jeden spolek, který není sdružen v Kongresu Poláků, a to **Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich**.

Před nedávnem bylo založeno **Zrzeszenie Inteligencji Chrzescijańskiej** (Sdružení křesťanské inteligence), které v nejbližší době bude žádat o registraci.

Vedle občanských sdružení existuje ještě obecně prospěšná společnost **Klub Kultury** se sídlem v Třinci. K největším akcím této organizace patří filmový festival „Těrlické filmové léto“, jehož 10. ročník se konal v září 2002 a během jeho desetileté historie bylo promítáno více než 300 filmů. Další akcí je „Złoty Rajd“ („Zlatý pochod“), „Biały Rajd“ („Bílý pochod“) pro žáky základních škol a divadelní přehlídka „Melpomenki“. Spolu s Kongresem Poláků organizuje také rockový festival „Złot“.

2. c) Priority

Nehledě na své rozdílné názory a politické cíle se všechny polské spolky po roce 1989 shodly na těchto prioritních cílech polské menšiny v nových podmínkách:

- zachovat etnickou identitu a kulturní dědictví Poláků v ČR v nejširším slova smyslu (kultura, umění, tradice, osvěta, výchova mládeže, školství),
- vytvořit společnou reprezentaci vůči polským a českým úřadům,
- vytvořit ze Zaozlí „kulturní most“ mezi Polskem a Českou republikou.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Viz výše.

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Nejnámější jsou tyto stránky: www.polonica.cz (Kongres Poláků), www.pzko.cz (PZKO), www.arsmusica.cz (sdružení Ars musica), www.moucha.cz (regionální informační server s odkazy na stránky organizací, škol, spolků a kulturních souborů), oczechach.info a opolsku.cz (komerční stránky – informační servis o Polsku a Česku v polském a českém jazyce).

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a) Sdružování

Podmínky jsou velmi dobré. Pro sdružování neexistují žádné překážky.

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Polská menšina je zastoupena v obecních zastupitelstvech na území Těšínského Slezska, a to zejména zastupiteli zvolenými za politické hnutí Coexistentia - Soužití, ale také za jiné politické strany a nezávislé kandidáty. V 38 obecních zastupitelstvech je přes 100 zastupitelů polské národnosti. Výbory pro národnostní menšiny v jednotlivých obcích aktivně spolupracují s polskými organizacemi. Je však nutno zmínit, že tyto výbory teprve hledají cíle své činnosti. V zastupitelstvu Moravskoslezského kraje jsou dva příslušníci polské národnosti, i zde byl zřízen výbor pro národnostní menšiny. V komisi zastupitelstva hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin dlouhodobě působí člen Kongresu Poláků v ČR. V Parlamentu ČR je polská menšina zastoupena v Senátu (dvěma senátory, a to po jednom za US-DEU, KSČM), v Poslanecké sněmovně je zastoupena polská menšina jedním poslancem za US-DEU. Tito zastupitelé však nejsou reprezentanty polských zájmů v pravém slova smyslu, jelikož především reprezentují zájmy své politické strany. Na parlamentní úrovni není zřízen žádný orgán, který by zaručoval menšinám pravidelnou možnost účasti na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin. Na úrovni vlády a ministerstev kultury a školství, mládeže a tělovýchovy jsou zřízeny poradní orgány, kde jsou zastoupeni příslušníci polské menšiny (V Radě třemi členy, v poradních orgánech resortů po jednom).

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

V soukromém životě užívají příslušníci polské menšiny polštinu (popř. tzv. těšínské nářečí) bez zábran a omezení. Ve veřejném životě a úředním styku není vytvořena příznivá atmosféra pro bezproblémové užívání mateřského jazyka. Je to výsledek absence dvojjazyčných nápisů na úřadech a veřejných budovách a neochoty úředníků.

3. d) Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Přestože zákon o matrikách je vstřícnější k užívání jmen a příjmení v polském jazyce, přetrvává v úřadech tendence jejich počešťování. Matriční úřady velmi neochotně vyhovují žadatelům o vydání výpisu (rodného listu) s uvedením křestního jména v mateřštině (čili v té podobě, v jaké bylo zapsáno v matriční knize při narození).⁵⁹ Jedinou cestou je žádost o změnu jména se správním poplatkem ve výši 1 000,- Kč.

3. e) Vzdělávání

V ČR je polské národnostní školství součástí státního školství. I přes silný asimilační tlak (v roce 1960 bylo totiž v polských školách ještě celkem 10 700 žáků, zatímco v roce 1989 již jen 5400 žáků) se stále jedná o nezanedbatelnou a v poměrech ČR unikátní soustavu škol. Na počátku školního roku 2002/2003 se tato soustava skládala z 28 ZŠ, z toho 16 neúplných, z 1 gymnázia a polských tříd ve 4 dalších středních školách. Vedle toho existovalo 36 mateřských škol. Základní školy s polským jazykem vyučovacím měly ve školním roce 2002/2003 ve všech typech škol zhruba 3500 žáků. Tato soustava se však ke dni 1. ledna 2003 výrazně mění, protože všechny školy byly nuceny vytvořit vlastní právní subjekt, nebo v případě malého počtu žáků spojit se s jinou školou a vytvořit společný právní subjekt. V důsledku této reformy, která se realizovala ve

⁵⁹ Hodnocení ilustruje nejednotnou praxi ve výkonu státní správy, přičemž podle MV by takový stav neměl nastat.

druhé polovině roku 2002, byly zlikvidovány jako samostatné instituce téměř všechny polské mateřské školy (ze 36 zůstaly samostatné pouze 4, ostatní mateřské školy se spojily do jednoho subjektu s nejbližší polskou nebo českou školou). Síť škol s polským vyučovacím jazykem byla také podstatně omezena. Z 28 samostatných škol zbylo pouze 20. Šest malých škol se připojilo k větším polským školám (jako jejich dislokovaná pracoviště) a dvě školy (v Košařiskách a Ropici) byly podřízeny českému právnímu subjektu, čímž v těchto obcích zaniklo samostatné polské školství. Touto reformou se stát, zcela v rozporu s proevropskou integrační politikou a evropskými standardy, zřekl své odpovědnosti za menšinové školství, a tato odpovědnost spadla na obce, které často nemají potřebné peníze k zajištění provozu jedné školy, natož pak dvou, české i polské. Ode dne 1. ledna 2003 zákon neukládá sousedním obcím povinnost kompenzovat náklady na žáka, pokud v obci už jedna škola je. Zapomnělo se však na specifiku Těšínska, kde kromě českých škol jsou v některých obcích také spádové školy s polským jazykem vyučovacím. Vzdělávání učitelů pro školy s polským jazykem vyučovacím probíhá v rámci ČR především na Ostravské univerzitě. Další vzdělávání učitelů, přípravu učebních osnov, plánů a učebnic, výběr a případné překlady učebnic pro polské školy od ledna 1995 zajišťuje Pedagogické centrum pro polské národnostní školství se sídlem v Českém Těšíně, zřízené resortem školství, mládeže a tělovýchovy. Pro zachování dosavadního stavu polského školství je jednoznačně nutná účast a podpora státu. Absolutní většina polských škol vinou malé početnosti žáků v třídách musí žádat o získání výjimky ze zákona ohledně počtu žáků v jedné třídě.

3. f) Kulturní činnost

Stav oproti roku 2001 nezměněn.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Díky státním dotacím jsou vydávána 4 periodika v polštině: obdeník *Głos Ludu*, čtrnáctideník *Nasza Gazetka* a měsíčníky *Zwrot* a *Kurier Praski*. Dále jsou vydávány měsíčníky *Jutrzenka* a *Ogniwo*, sloužící jako pedagogické pomůcky. Bez státní podpory je vydáván čtvrtletník válečných veteránů *Wiarus*. Rozhlasové vysílání v polském jazyce zabezpečuje Český rozhlas Ostrava v rozsahu 15 minut denně. Intenzivně se jedná o vysílání polských programů v regionálních pořadech ČTV Ostrava.

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Projevy intolerance a diskriminace ve vztahu k polské menšině se veřejně a prokazatelně projevují jen velmi zřídka. Když se už objeví, jedná se o jednání jednotlivců. Jde například o pokusy o omezování dlouhodobě zavedené dvojjazyčné česko-polské praxe v různých institucích (například omezování polštiny při konání bohoslužeb).

5. *Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nejproblematictějším zákonným opatřením ve vztahu k polské menšině je ustanovení § 29 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, které vyžaduje, aby se příslušníci menšiny dožadovali formou petice uvádění názvu obce, označení budov státních orgánů a podobně také v polštině. Toto ustanovení je diskriminační, podněcuje národnostní vášně, rozeštvává Poláky proti Čechům a naopak a je návodem k pořizování seznamu nepohodlných příslušníků národnostní menšiny. Důkazy pro takové tvrzení lze hledat v desítkách článků v českém tisku.

Negativní je rovněž zákonná úprava menšinového školství. Zřizování, rušení a provoz základních škol je zcela v kompetenci obcí a stát se vyhýbá odpovědnosti za menšinové školy. Stát obcím finančně nepřispívá na zvýšené náklady spojené s provozem menšinových škol.

6. *Problémy v životě menšiny*

Polská menšina jako zvlášť nepříjemný problém pociťuje povrchní informovanost absolventů a žáků českých škol o historii polské národnostní menšiny na Těšínském Slezsku. V důsledku této neznalosti jsou Poláci považováni za přistěhovalce, exotické cizince, kteří „jedí český chleba a drze při tom zpívají polské písně“. Na tento problém menšina upozorňuje již několik let. Bohužel v minulosti nebyl nijak řešen, a tak se stále prohlubuje. Absolventi českých škol si ze školních lavic neodnesou pozitivní obraz o Polácích v ČR. Obrovským problémem je rovněž skutečnost, že Moravskoslezský kraj vede vůči menšině takovou politiku, která je v příkrém rozporu s národnostní politikou vlády a centrálních úřadů. Menšina pociťuje jako křivdu, že nemůže rozhodovat sama o věcech, které se jí týkají. Příkladem je skutečnost, že v případě výběrového řízení na místo ředitele školského zařízení, nemá možnost delegovat do výběrové komise svého zástupce jako pravoplatného člena komise. Místo s poradním hlasem (nabídnuté v lepším případě) menšinu neuspokojuje. Mnoho rozruchu působí problémy se získáním povolení k výkonu lékařského povolání v ČR pro absolventy polských vysokých škol. Od roku 1997 udělí Ministerstvo zdravotnictví povolení k výkonu povolání lékaře na území ČR českému státnímu občanu, který získal odbornou způsobilost v Polsku, jen pokud vedle nostrifikace lékařského diplomu vykoná i tzv. aprobační zkoušku, která má „prověřit kompatibilitu a úroveň vzdělání vzhledem k požadavkům českého zdravotnictví“. Povinnost složit tuto zkoušku cítí občané ČR polské národnosti jako křivdu. Poláci jsou přesvědčeni, že v případě lékařů se jedná o přímou diskriminaci, o pokus zamezit posílení počtu polské inteligence v Zaozří, neboť občané ČR polské národnosti jsou při své snaze o získání povolení k výkonu povolání lékaře na území ČR posuzováni na stejné úrovni jako cizinci z exotických zemí, kteří nemají s ČR nic společného, snad kromě toho, že zde chtějí pracovat. Obdobné problémy jiné povahy měli donedávna absolventi právnických fakult. Ti však věc řešili soudní cestou a byli úspěšní.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Dobrá komunikace s některými centrálními úřady, pochopení a vstřícnost ze strany některých osob.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Polská menšina je velmi aktivní ve všech oblastech své činnosti. Je dobře zorganizována a chová se akčním způsobem. Jako menšinová společnost vyžaduje pro svůj rozvoj mít určitý

komfort konzervatismu. To se může někdy mylně jevit jako negativní vlastnost. Poláci jsou příliš zahlceni řešením svých problémů, které v mnoha případech nejsou sami schopni uvést do pořádku. Očekávají podporu české společnosti, a té se jim někdy dostává, častěji však nikoliv. Stát jim tuto pozici nijak neulehčuje.

6.6. ROMSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Stav oproti roku 2001 nezměněn. Zástupce menšiny připomíná, že přihlásit se k romské národnosti se odhodlává v ČR stále menší počet lidí. Je to alarmující a lze předpokládat, že situace se bude i nadále horšit (dále viz bod 4).

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Stav v podstatě nezměněn; většina organizací je spíše lokálního rázu a s mnohdy velmi omezenou působností (někdy jen v rámci jedné širší rodiny). Organizací s větší působností je jen několik: *Demokratická aliance Romů* Valašské Meziříčí (DAR); *Dženo* Praha; *Sdružení regionálních představitelů* Rokycany; *Společenství Romů na Moravě* Brno. Stále častěji se romská sdružení hodlají přetransformovat v obecně prospěšné společnosti. Ty totiž nabízejí víc možností (v poskytování služeb atd.)

2. b) Členská základna

Stav v podstatě nezměněn; za zmínku stojí ještě občanské sdružení mladých studentů *Athinganoi*, nově vznikající sdružení mladých profesně úspěšných lidí (např. *Romea*).

2. c) Priority

Prioritou každého romského občanského sdružení je realizovat co nejvíce projektů pro využívání volného času dětí a mládeže ze znevýhodněného prostředí. K tomu, aby realizovala své cíle, je potřeba zajistit konkrétního pracovníka, jako např. romského poradce při městských úřadech, aktivistu, dobrovolníka, studenta zabývajícího se romskou problematikou, k vypracovávání projektu a zaškolení určitých Romů, členů občanských sdružení v práci ve sdružení, v hospodaření a dalších činnostech. Další prioritou je vytvořit v každém regionu co nejvíce komunitních center, aby měli Romové kde realizovat své činnosti. Je zapotřebí oslovit samosprávy městských, krajských úřadů, se žádostí o přidělení nebytových prostor pro romská občanská sdružení. V romských organizacích, i když velmi pozvolna, se začíná objevovat nový a velmi pozitivní trend. Romská centra (s kolísavou podporou místních romských komunit) - dosud orientovaná především na oblíbené hudebně-taneční či sportovní volnočasové aktivity - dnes tu a tam realizují kroužky, jejichž cílem je doučovat romské děti a pomáhat jim s přípravou do školy. Ta je pro ně totiž v domácím prostředí mnohdy problematičtější. V rámci těchto aktivit dochází někdy i k navázání spolupráce se studenty středních a vysokých škol v dané obci či městě, kteří se stávají relativně kvalifikovanými učiteli dětí v podobných zařízeních. Tento nenápadný jev by bylo vhodné ze strany státu podpořit a umožnit rozšíření jeho základny. Doučovací kroužky by se měly také zaměřit na cílenou přípravu vytipovaných romských žáků k přijímacím zkouškám na střední a vysoké školy. Dalšími výraznými oblastmi je sport, kultura a společenské akce. Velmi významnou prioritou je také vydávání romských periodik; vedle státem dotovaných (viz níže) např. občasníku *Nevo dživipen*, který je vydáván stejnojmenným sdružením v Českých Budějovicích.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Viz výše. Postupně roste popularita Mezinárodního dne Romů (8. duben).

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Stav oproti roku 2001 nezměněn; nově také www.romea.cz (sdružení mladých profesně úspěšných Romů).

Z dostupných informací od zmíněných neziskových organizací a stran v Jihočeském regionu žádná organizace nemá vytvořeny vlastní internetové stránky. Jsou dostupní jenom na internetových adresách městských úřadů a magistrátů. Do budoucna je potřeba získat a přesvědčit tyto organizace k tomu cíli, vytvořit své vlastní internetové stránky.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a) Sdružování

Není bráněno ve sdružování. Každý jedinec, skupina lidí může založit svou organizaci bez jakýchkoliv překážek.

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Příslušníci romské menšiny nemají ani jednoho zástupce v Poslanecké sněmovně. Na centrální úrovni státní správy pracuje šest romských pracovníků (ministerstvo vnitra: 2, ministerstvo práce a sociálních věcí: 1, ministerstvo zahraničních věcí: 1, ministerstvo dopravy a spojů: 1, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: 1).

Romové mají také zástupce v poradních orgánech vlády:

- a) Radě vlády pro záležitosti romské komunity, jež má 26 členů, z toho 14 Romů reprezentujících jednotlivé kraje) a 12 zástupců státní správy (náměstci klíčových resortů), v Kanceláři Rady pracovali v roce 2002 tři Romové;
- b) Radě vlády pro národnostní menšiny - romská menšina je zde zastoupena třemi členy, v sekretariátu Rady pracuje jeden Rom.

Na každém krajském úřadě nově zřízená funkce romského koordinátora romských poradců, fungují pracovníci při pověřených obecních úřadech (malá účast Romů), pedagogičtí asistenti, terénní pracovníci. Poměr pracovníků zabývajících se romskou problematikou je nedostatečný. Po parlamentních volbách v roce 2002 skončilo zastoupení Romů v Poslanecké sněmovně P ČR (poslankyně za Unii svobody Monika Mihaličková již nekandidovala).

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Romština je v českém prostředí stále více vytlačována jako mateřský jazyk a nahrazována nezvládnutou, pojmově chudou a špatně strukturovanou češtinou. Opouštění romštiny je často spojeno se snahou zbavit se vlastního romství („romipen“), jež souvisí hlavně s celospolečenským naladěním - protiromskou averzí a která notně vyčerpává i jedince s původem vyrovnané a vede je, když ne k absolutnímu, tedy alespoň občasnému zamlčení romského původu.

Jednak je však vytlačování romštiny usnadněno i tím, že se s tímto jazykem mimo domov v podstatě není možné nikde setkat. Platí to zejména pro mladé lidi; romštinu neuslyší z televize, jen výjimečně z rozhlasu. Ve škole nezbyvá na romštinu žádný prostor, což je logické vzhledem k tomu, že ani o celé romské kultuře se romský i neromský žák základní školy nedozví vůbec nic. Přitom dnes je možno se setkat s romskými studenty převážně středních a vysokých škol, kteří již romsky neumějí, ale velmi rádi by se k jazyku vrátili a oživili svoje romství. Jejich šance na splnění tohoto přání jsou však zatím mizivé. Proč takové přání mají zpravidla až středoškoláci, je zcela jasné, k uvědomění si vlastní identity je snazší dospět po získání jistého vzdělání, které poskytuje nejen rozhled, ale v případě Romů i nezbytné sebevědomí. Na základních školách s větším počtem romských žáků by ti to měli mít možnost kultivovat svůj jazyk a především naučit se jeho písemnou podobu, což se doma

prostě naučit nemohou. Umožnit zavedení nepovinné výuky romštiny, ať už na základních, středních či vysokých školách u nás, je dnes téměř nerealizovatelné vzhledem k citelnému nedostatku romistů, resp. lidí schopných jazyk kvalifikovaně vyučovat. Za dané situace i těch několik málo desítek mladých Romů, kteří touží vrátit se ke svému romství, bude muset zůstat jen na půl cesty. Potřebné jako první krok k realizaci tohoto cíle je zvýšit počet studentů romistiky, postupně otevírat tento studijní obor i na jiných univerzitách než jen v Praze. Vůle představitelů vysokých škol k tomuto kroku by byla, zatím však chybí odborníci, kteří by mohli takový obor vyučovat.

Snad nejhůře jsou na to děti, jejichž rodiče doma nemluví romsky, ale jejich čeština je špatná. V romských rodinách žijících na území ČR většinou mluví svým „rodným“ jazykem, nejvíce slovenským (východoslovenským přízvukem). Dosavadní vývoj svědčí aspoň u nás spíše pro alternativu druhou: romština přežije jako jazyk krásných příběhů a písní, jako jazyk tradičního folklóru a jako jazyk, kterým budou spolu Romové rozmlouvat při slavnostních příležitostech, aby tím vyjádřili - někdy snad až rituálně svoji národní identitu. Mezi sebou, a to i v rodinách, budou běžně mluvit jazykem většiny a při mezinárodních setkáních se budou navzájem domlouvat jako většinou dosud anglicky.

Zvláštního uznání romskému jazyku se dostalo při rozhodnutí ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Petry Buzkové zařadit mezi oceněné pedagogy také romistku Milenu Hübschmannovou a etnografku Evu Davidovou. Kromě toho také ocenění ministra kultury Evě Davidové lze považovat za velmi pozitivní gesto. Nejcenějším je ale vyznamenání Mileny Hübschmannové a Ing. Karla Holomka prezidentem republiky Václavem Havlem, a to III. stupněm medaile Za zásluhy.

3. d) *Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny*

Romská příjmení se i nadále zachovávají, ale existují i tací jedinci (smíšené rodiny), kde si nechávají změnit příjmení podle své partnerky či partnera z řad majoritní společnosti. Romská jména nejčastěji používaná se neustále drží ve svém kontextu, ale mladá generace přiděluje jména svým dětem podle módního trendu, jako jsou jména např. ze Švédska, z Anglie a jména po známých osobnostech světové kinematografie.

3. e) *Vzdělávání*

Zásadní význam pro romskou komunitu má vzdělání. Většina problémů, především v sociální oblasti, souvisí přímo s nízkou či žádnou úrovní vzdělání. Pro mnoho romských dětí je obtížné obstát v českém vzdělávacím systému. Když ve věku šesti let začnou chodit do školy, často ještě nemají společenské, motorické a jazykové dovednosti požadované pro vstup do první třídy základní školy. Řada romských dětí nemluví doma česky a neovládá (nebo jen málo) český jazyk. To znamená, že neznají českou kulturu a český životní styl a dostávají se tedy do obtíží, chtějí-li obstát ve školní třídě, kde tvoří převážnou většinu čeští žáci.

Mnoho těchto dětí žije ve více problémových rodinách trpících dlouhodobou nezaměstnaností, finančními problémy, sociální propastí. V důsledku toho si relativně velká část těchto rodin vypěstovala nedůvěru v českou společnost, včetně škol. Proto nemají žádnou motivaci, aby usilovali a povzbuzovali vzdělávání svých dětí. Vzhledem k tomu relativně mnoho romských dětí nemá okamžitou možnost vstoupit do první třídy základní školy nebo jsou z první třídy vyřazeny během školního roku. V těchto případech mohou být přeřazeny do „přípravné třídy“, kde výuka probíhá v malých skupinách společně s českými dětmi, které mají odklad školní docházky, výukové problémy a psychické nedostatky.

Cílem této přípravné třídy je připravit žáky během jednoho roku na vstup do první třídy normální základní školy. Zatím posílá své děti již v pěti nebo šesti letech do přípravné třídy jen málo romských rodičů. Tato neochota má několik důvodů:

- romští rodiče často nemají pocit, že vzdělávání je pro budoucnost jejich dětí důležité
- zdá se, že existuje finanční hranice, která má tlumící účinek (např. placení obědů, školních pomůcek, školného atd.)
- další významnou hranicí představuje vzorec chování v dlouhodobě nezaměstnaných rodinách. Během let si rodiče vybudovali změněný celodenní rytmus a neochotu, co se týká dodržování závazků. To jim znemožňuje vypravit ráno děti do školy, postarat se, aby se včas umyly, oblékly a najedly a poslat je samotné nebo je doprovodit do školy. To je ovšem také problém dětí, kterým je šest a více let, a proto mají povinnost chodit do školy. Absence a záškoláctví jsou tedy problémy, které vyžadují pozornost.

Zde zástupci romské menšiny pocítují asi největší rezervy v řešení otázek spjatých s postavením jejich společenství u nás. Pokud společnost přijme jako fakt, že většina romských dětí přichází do prvních tříd s jistým jazykovým i sociálním handicapem (nikoliv mentálním), pak se bude snažit tento problém adekvátně a konstruktivně řešit. Jednou z cest je využít ustanovení funkce romského pedagogického asistenta v pokud možno největším počtu tříd s romskými žáky. Ještě před tím je však třeba se zamyslet, zda standardní pedagog má již potřebnou kvalifikaci na to, aby mohl vzdělávat děti z romské menšiny. Jde o to, že v době přípravy na své povolání se budoucí učitel prakticky nesetká ani se základními informacemi o romské kultuře, dějinách apod. Pro takového pedagoga musí být obtížné správně přistupovat k romským žákům ve třídě. Jeho úkolem by totiž mělo být i fundovaně a hned od počátku zamezit případným intolerantním reakcím neromských spolužáků, vysvětlit příčinu zjevných i méně nápadných rozdílů, které obě strany vnímají. Bohužel ani samotná výuka na základní škole neumožňuje poskytnout dětem objektivní informace o romské kultuře, které by jim umožnily správně nahlédnout do složitého problému soužití i integrace Romů. Absenci informací o romské kultuře potvrzují i učební materiály pro základní školy, které jsou v současné době k dispozici. Na středních školách umožnila snahu o jistý posun v myšlení studentů organizace *Člověk v tísni, o.p.s.*, která vytvořila manuál interkulturní výchovy nejen pro pedagogy, který mj. obsahuje samostatnou publikaci *Kapitoly z dějin Romů*. Otázkou však zůstává, zda je vůbec využívána a v jaké míře.

Na druhou stranu je škoda, že důležitá doba pro vytváření pevných základů budoucích názorů – doba docházky na ZŠ – je v ČR po stránce interkulturní výchovy v podstatě promarněna. Faktem je, že školní prostředí zůstává totiž pro mnohé Romy nepřátelským. Mezi romisty je známo, že pokud romské dítě má mít ve škole naději na úspěch, je nutno, aby škola (učitel) navázala osobní přátelskou komunikaci s rodinou. Jinak řetězec neúspěšnosti pokračuje dál a není šance na jeho přerušení. Znamená to pro učitele mnohem více energie a práce, kterou není ani možno za běžného chodu třídy zvládnout. Ale jiná efektivnější možnost, než odlehčení pro „hlavního“ učitele v podobě jeho asistenta Roma, není.

Ukazuje se, že jistou výchovnou funkci plní také některá romská média, zejména časopisy. Významnou roli má kromě výše uvedeného též nadace *Nová škola* a také *Vudud*. Stále však chybí zařazení některých informací o Romech a jiných menšinách do školních osnov, například do dějepisu, hudební výchovy, literatury atd.⁶⁰

⁶⁰ Stálo by za to oslovit některé mladé Romy, aby vypracovali zajímavé projekty a pak je dát k posouzení. Mělo by se využít nejmodernější technologie, tj. CD apod. Na vypracování projektu tohoto druhu nyní pracuje sdružení ROMEA v čele s předsedkyní Jarmilou Balážovou.

3. f) Kulturní činnost

Silnou stránkou romské kultury jsou romské písně a básně, romské pohádky, hudba, tanec, výtvarné umění a pseudokultura.

Mezi Romy najdeme hodně básníků, spisovatelů hudebníků, kteří již po několika letech se udržují na špici tzv. romské reprezentativní kultury. Romy nejvíce obohacuje tradičně hudba a tanec. Co Rom to muzikant! Tento slogan neplatí doslova, nicméně svérázný, často vynikající hudební projev patří nesporně k největším přínosům romského národa a je tradiční oporou jeho identity. Naši Romové jsou stále vynikajícími profesionálními hudebníky. Některé jejich hudební skupiny jsou jedinečné - nejsou však komerčně příliš úspěšné, jsou tedy mediálně převážně „němé“. Jsme velice rádi, že se zachovávají různé tradice řemesel, literatury apod.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Byla vydávána 4 romská periodika, částečně v romském jazyce: *Amaro Gendalos*, *Kereka*, *noviny Romano Kurko*, *Romano Hangos* a na rok 2003 podán projekt na vydávání časopisu *Romano vod'i*. Některí realizátoři těchto projektů pro vydávání národnostního tisku mají problémy s vyúčtováním a další provozní problémy. Letos bude vyhlášen nový program státních dotací.

Rozhlasové vysílání v romském jazyce *O Roma vakeren* v ČRo i nadále má své vymezené vysílání, co nás velice těší a díky občanskému sdružení „Dženo“ se vytvořilo jako jediné v ČR první internetové rádio s názvem *Radio Rota International*. Velmi atraktivní vysílání s novými informacemi v romském, českém a anglickém jazyce dodává posluchačům do celého světa nejlepší informace a novinky ze světa, o Romech, romské hudební hitparády a další.

Konkrétně České televizi je možno vytknout absenci pořadu, v němž by zaznívala romština. Ke škodě je také absence dokumentů z romské kultury – výborný byl cyklus *Děti okamžiku* (byl vysílán v roce 1999), který stačil ve stopáži 20 minut poskytnout mnohdy i umělecky kvalitní dokumenty na nejrůznější témata z oblasti „romipen“ a romské kultury. Jako nedostatek je pocíťováno, že pokud se Romové vyskytnou v nějakém diskusním nebo jiném pořadu ČT, pak pouze v takovém, v němž se přímo o romské otázky jedná. Pokud však mají Romové být naprosto samozřejmou součástí společnosti, proč prostě nemohou být v jakémkoliv jiném pořadu, bez toho, že by se jeho téma nutně muselo zabývat otázkami o Romech? Daný stav dokládá, že takto zatím Romové vnímání nejsou; vždyť i pracovníci v televizi jsou jen běžní občané tohoto státu. Na druhou stranu je však i málo diskusních pořadů, v nichž by se o této ožehavé a aktuální problematice hovořilo fundovaně a konstruktivně (především se zřetelem na konkrétní výstupy). Výzkumy veřejného mínění opakovaně dokazují, že pro majoritní společnost představuje jejich soužití s Romy jeden z největších problémů, při pohledu na televizní obrazovku to však vypadá, že je to problém zanedbatelný.

Za významné počiny označují zástupci menšiny zřízení obchůdku *Romen* v Praze a *Světový romský festival Khamoro*. Podle některých se tříští finanční podpora vlády a jednotlivých resortů mezi spousty malých festivalů, volby Miss apod., a nepodporují se spíše projekty s dlouhodobějším efektem. Podle jiných jsou regionální kulturní akce zapotřebí právě proto, že jsou místní, a tedy dostupné Romům kdekoli mimo Prahu. Jediný festival nepomůže udržovat romskou kulturu po všech regionech republiky.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Romové se stále více obávají přiznat k svému původu, neboť se stále častěji dostávají do situací, kdy jim je jejich původ překážkou. Svědčí o tom případ Romky z Hradce Králové, již dokonce písemně do dokladu úřadu práce potenciální zaměstnavatel napsal jako zdůvodnění jejího nepřijetí právě romskou národnost. Tento případ se podařilo mediálně zpracovat a

dotyčná má snad šanci u soudu uspět.⁶¹ Její případ je ale (s výjimkou oficiálního zdůvodnění) naprosto běžnou zkušeností mnoha Romů.

Neustále trvající slovní, fyzické a další ponižující napadání se nedaří postupnou prací odbourávat. Další neblahou a dlouhodobou tradicí je nepouštění zejména mladých Romů na diskotéky, do klubů atd.. To je velmi ponižující a mladí lidé leckdy opravdu zoufale touží vydávat se spíše za příslušníky jiných národností.⁶² Udělal se malý krůček k odbourání těchto záležitostí s pomocí ČOI v ČR: řešíme postupně veškerá neobsloužení, urážky, vykázaní z prostor, vše, co se týká se zákonu o ochraně spotřebitele a dalších věcí. Bohužel stále neutuchá rasismus fyzický (viz mnohá úmrtí, stovky napadení atd.).

5. *Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Reforma veřejné správy neproběhla z hlediska Romů a hlavně romských poradců v pořádku, snížil se počet romských zaměstnanců zabývajících se touto problematikou. Dodnes funkce romského poradce a asistenta není v katalogu prací na úřadech práce.

Nedostatečné je využívání zákonů při postihování projevů rasismu v nejrůznějších formách. Schází zákon o odstranění všech forem diskriminace. Více zaměstnaneckých pobídek pro všechny Romy v ČR a bytová situace se také od roku 1993 pozastavila a mladé romské rodiny mají neskonalejší problém získání bytů či koupi domu, nebo bytu. Větší podpora a aktivita romského neziskového sektoru.

Je třeba urychlit přípravu a projednání antidiskriminačního zákona (který je podmínkou vstupu ČR do EU). Zatím není bohužel ještě ani ve stadiu legislativní přípravy.⁶³ Jeho přínos by měl být zejména v tom, že při prověřování případné diskriminace je důkazní břemeno na tom, který je z diskriminace obviněn, nikoliv na oběti, jak toho býváme svědky dosud.

Zákon o právech národnostních menšin je formální a nedostačující, neboť neumožňuje aktivní přístup zástupců menšin k samosprávám. Výbory národnostních menšin jsou tvořeny z volených zástupců samospráv, aniž by tito byli příslušníky menšin.

Česká obchodní inspekce ve většině případů není s to adekvátně potrestat původce diskriminace Romů (ve službách, veřejných zařízeních); nedochází k postihu diskriminujících vlastníků veřejných provozoven. Nevede k odejmutí živnosti při opakovaném provinění a téměř nelze podat trestní žalobu za úhonu na důstojnosti. Zejména mladí Romové si i nadále (a se stále větší samozřejmostí) odvykají navštěvovat jisté typy neromských podniků ve svých městech; za nejistější volbu považují návštěvu zařízení provozovaného romským vlastníkem. Tím se však podporuje odvěký a nedobrý trend jejich izolace.

Problém sociálního vyloučení Romů neřeší ani odsouvání problematických romských nájemců z obecních bytů do tzv. holobytů. Tato praxe se u nás stále více rozšiřuje; nejvíce zhoršením bytových podmínek trpí už tak z pohledu učitele „problematické“ romské děti. Jejich úspěšný start do života je jejich odsunutím do holobytu ještě více ohrožen. Na druhou stranu ani neromský zbytek společnosti odsunem problematických Romů do holobytů nic nezíská, naopak „zadělává si“ na podstatně větší problém. Nad touto situací je třeba se zodpovědně zamyslet a dále v tomto trendu nepokračovat.

⁶¹ Bylo by vhodné iniciovat vznik skupiny, jež by se zabývala mapováním podobných případů a sama by působila jako „testovací“ tým a shromažďovala důkazy.

⁶² Stojí za úvahu v příštím roce při organizování eventuálních kampaní proti rasismu zapojit rovněž významné romské a neromské osobnosti, které by motivovaly a pobízely Romy. Jejich příklad by mohl být pozitivním signálem rovněž směrem k většinové společnosti.

⁶³ Pozn. předkladatele: Věcný záměr návrhu zákona o zajištění rovného zacházení a ochraně před diskriminací má být podle legislativního plánu práce vlády předložen do 31. března 2003 (ke dni 14. března 2003 je ukončeno meziparlamentní připomínkové řízení). Paragrafované znění tohoto zákona bude vládě předloženo do 31. srpna 2003.

Dále za nedostatek, který je možno odstranit, považují absenci vzdělávání státních policistů a městských strážníků v interkulturních otázkách. Zasažení policistů všeobecnou protiromskou averzí je někdy více než zřejmé; vzhledem k tomu je při snaze o její překonání v celé společnosti věnovat zvláštní pozornost právě policistům.

Problémem je i obecná lhostejnost veřejnosti k situaci jakýchkoliv menšin u nás. To napovídá něco o stavu společnosti. Zejména ve veřejnoprávní televizi by v čase a programu nikoliv vedlejším nebo menšinovým měla být přijatelnou formou vedena na pokračování veřejná diskuse na podobné téma.

6. Problémy v životě menšiny

Velká nezaměstnanost vede romské obyvatelstvo do velké propasti chudoby, bylo by lepší ze strany vlády ČR vypracovat určitý program (koncept) k odstranění hrozící nezaměstnanosti. Ve školství více přesvědčovat romské obyvatelstvo o důležitosti sebevzdělávání a hlavně věnovat velkou pozornost vzdělávání dětí a mládeže. Začínat již v předškolním věku začleněním dítěte do mateřských škol, předškolních tříd, kterých máme skoro v každém městě v ČR. Bydlení se stalo největším problémem romské komunity. Nedostatek finančních prostředků na placení nájmu a služeb dostává romské obyvatelstvo do velkých problémů s uchováním bydlení rodin. Mladé rodiny mají více dbát o vlastní možnosti získat bydlení (stavební spoření, hypotéky, půjčky atd.).

Rasismus - odstranit veškeré extremistické organizace, zamezit jejich demonstrace, útoky vůči všem občanům bez rozdílu rasy a přesvědčení. Odbourat tzv. latentní rasismus (skrytý) vůči ostatním občanům a přizpůsobit své vnímání a úsudek k multikulturní společnosti před vstupem do EU. Podle jiných není řešením odstranit extremistické organizace. Tím se společnost extremistů nezbaví, jen je dostane do ilegality, kde by mohli dál a více škodit. Navíc by ještě v očích svých přívrženců získali aureolu „hrdinů“. Je zapotřebí naopak mít tyto organizace velmi dobře pod kontrolou, proto se doporučuje i povolení jejich veřejných demonstrací, kde budou pod dozorem mužů zákona, což je lepší, než aby ve skrytu a nepozorovaně konspirovali.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Od roku 1990 jsme svědky zcela zřetelného pozitivního postupu řešení otázek ohledně Romů. Desítky jich studují ve středních a vysokých školách, další neustále přibývají. Stále více mladých lidí z majority má zájem zapojit se do společného úsilí v této věci. Přístup samotného státu začíná být ve vztahu k Romům otevřený a je naděje, že existuje skutečná snaha začít problém řešit. Za ocenění stojí schválená nová koncepce integrace romské komunity do společnosti, realizace různých programů vlády ČR k integraci romské komunity (např. Program podpory romským studentům středních a vysokých škol, terénní program pro dané pracovníky, vytvoření funkcí na krajských úřadech v celé republice - celkem 14 koordinátorů, přípravné třídy, podpora neziskového sektoru, pokračování v pilotním programu přijetí občanů národnostních menšin do služebního poměru příslušníka Policie ČR, romští pedagogičtí asistenti a další). Mnohé konkrétní postupy jsou však stále ještě těžkopádné a mnohdy málo koordinované.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Mnohé se zlepšilo, ale mnohem více ke zlepšování toho ještě zůstává před námi.

6.7. RUSÍNSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Kvalifikovaný odhad v této oblasti je velmi obtížný, neboť počet Rusínů v ČR (i historicky) vykazuje značnou variabilitu. Málokterá národnost byla totiž postižena úředně nařízenou likvidací svého „názvu“. V případě Rusínů se tak stalo poté, když po druhé světové válce bylo území Podkarpatské Rusi přičleněno k SSSR. Zatímco tedy podle sčítání obyvatelstva z roku 2001 žije v ČR 1 106 osob hlásících se k rusínské národnosti, ve skutečnosti je tento počet mnohem vyšší. Odhaduje se zhruba na 10 000 lidí. Je to důsledek skutečnosti, že rusínská národnost byla oficiálně „zrušena“ a její příslušníci v celém tzv. východním bloku byli nuceni hlásit se k ukrajinské, nebo - v tehdejší Československu - k české či slovenské národnosti. Ač je prokazatelné, že po připojení Podkarpatské Rusi k SSSR se mnoho Rusínů (desítky tisíc) rozhodlo přesídlit do tehdejšího Československa, postupem let se museli smířit s tím, že národnost, jejíž součástí se cítili být, oficiálně neexistuje. Je pochopitelné, že pak si zvolili raději českou nebo slovenskou - spíše než ukrajinskou - národnost. (Na sčítacích formulářích rubrika „rusínská národnost“ neexistovala.)

Tito lidé a jejich potomci se v průběhu let neztratili, ale postupně asimilovali, popř. během komunistického režimu rezignovali na své kořeny, ztratili motivaci, potřebu národní identifikace s etnikem, k němuž původně patřili. Tento stav víceméně přetrvává i nyní. Nicméně řada Rusínů i v uplynulých letech přesídlila do ČR ze Slovenska a také v dřívějších letech z Rumunska (žijí např. na severu ČR).

Navíc v ČR dlouhodobě pobývá a pracuje silná (i když početně obtížně odhadnutelná) skupina osob z Podkarpátí, která se - pokud s nimi dochází k „neúřední“ komunikaci (bohužel se to daří jen příležitostně) - hlásí k rusínské národnosti.

Rusíni jsou v ČR usídlení roztroušeně, nejvíce jich žije v Praze, v severních Čechách a na severní Moravě, zastoupení této národnosti lze vysledovat i na střední a jižní Moravě.

Poměrně spolehlivým „indikátorem“ počtu Rusínů je řeckokatolická popř. pravoslavná církev a její liturgie, poutě atd., jichž se účastní mnoho věřících z církevních komunit po celé zemi.

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Společnost přátel Podkarpatské Rusi (dále jen „SPPR“) s rusínskou sekcí (založena r. 1990). Původním názvem navázala na obdobnou organizaci působící v ČSR před druhou světovou válkou. *SPPR* sdružuje vedle příslušníků rusínské menšiny také české příznivce podkarpatoruského regionu, rodáky z tohoto území, zájemce o historii, současnost, přírodu PR, o turistiku na tomto území atd. *SPPR* je členem *Světové organizace Rusínů* a je zastoupena v jejím nejvyšším orgánu – *Světové radě Rusínů*. Má své odbočky v Brně, Jindřichově Hradci a Českém Těšíně. Pořádá každoročně svou valnou hromadu, která hodnotí činnost v uplynulém období, schvaluje program další činnosti a volí výkonný výbor. Další organizací je *Obščestvo Rusinov* sdružující Rusíny na území České republiky.⁶⁴

2. b) Členská základna

SPPR má v současné době 902 členů plus další desítky formálně neorganizovaných příznivců (předplácejí si např. časopis). Celkem má na 1000 členů a příznivců.

Organizace má také členy žijící v zahraničí, kteří se na činnosti podílejí mj. články v časopise *Podkarpatská Rus*, lektorskou účastí na přednáškách pořádaných Národním muzeem, sponzorskými dary (jsou většinou určeny na humanitární pomoc Rusínům na Podkarpatské Rusi).

2. c) Priority

⁶⁴ O reálném počtu členů *Obščestva Rusinov* nemá *SPPR* konkrétní informace, nicméně s touto organizací spolupracuje, mj. v roce 2003 se společně připravuje výstava o Rusínech.

Obnova a rozvoj rusínské identity, podpora rusínských aktivit doma i v zahraničí, poznávání a studium dějin a aktuálních problémů Rusínů; kulturní, vzdělávací, ediční aj. činnost, podpora poznávacích a turistických zájezdů na Podkarpatskou Rus, spolupráce s organizacemi rusínských národnostních menšin v SR, Maďarsku, na Podkarpatské Rusi, v Polsku, USA a Kanadě aj. Soustřeďování dokumentů, fotografií i věcných předmětů z historie Rusínů (před několika lety byla uzavřena dohoda s oddělením soudobých dějin *Národního muzea v Praze*, s jehož pomocí jsou tyto dokumenty shromažďovány a archivovány).

K významným prioritám pro nejbližší období patří ještě výraznější rozšíření členské základny *SPPR* (i formálně neorganizovaných zájemců o činnost organizace) o příslušníky rusínské menšiny a získání většího podílu mladých lidí na aktivitách organizace.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Prioritou jsou kulturně vzdělávací a ediční aktivity. Dále pak Přednášky, besedy atd. a spolupráce při přednáškové a výstavní činnosti s jinými organizacemi (Národní muzeum, Masarykovo demokratické hnutí, další kulturní instituce), pořádání výstav, především fotografických (kupř. výstava snímků uměleckého fotografa Rudolfa Štursy z Podkarpatské Rusi, která měla putovní charakter, a s úspěchem putovala výstavními sály mnoha měst v ČR včetně Brna a Prahy a je o ni zájem i nadále; další výstavy se konaly a budou konat v Jindřichově Hradci, Novém Strašecí, Mělníku, připravují se nové v dalších místech ČR). *SPPR* vydává ediční řadu *Podkarpatská Rus*, v níž vyšlo již několik desítek odborných studií, sborníků dokumentů, historických a politologických prací i beletrie (v edici *Verchovina*). Šestkrát ročně je vydáván časopis *Podkarpatská Rus*, od r. 2003 zčásti v rusínštině. *SPPR* každoročně vydává společně s rusínskými organizacemi Zakarpátí Česko-rusínský kalendář. V roce 2002 byla ve spolupráci s těmito organizacemi (zejména s Klubem T. G. Masaryka v Užhorodě) realizována a v Užhorodě odhalena busta TGM od akademického sochaře Josefa Vaice za účasti předsedy Senátu Parlamentu ČR Petra Pitharta a dalších politiků. *SPPR* podporuje pořádání pravidelných poznávacích a turistických zájezdů na Podkarpatskou Rus („minicestovka“ při *SPPR* Subcarpatia; každoročně zhruba 10 zájezdů). Ve věci zájezdů je situace už po několik sezón značně ztížena zavedením vízové povinnosti s Ukrajinou, nicméně se daří zájezdy nadále uskutečňovat.

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

V současné době se pracuje na internetových stránkách organizace.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a) Sdružování

Jak je uvedeno výše, příslušníci národnostní menšiny žijí roztroušeni po celém území ČR; vzájemný kontakt je udržován prostřednictvím valných hromad *SPPR*, schůzek a besed pořádaných odbočkami a kulturních i společenských akcí, atd. (v Praze např. pravidelné schůzky v kavárně *Lávka*). Významnou základnou pro výměnu názorů a vzájemnou komunikaci je časopis. Důležitouází vzájemné komunikace rusínské menšiny jsou církve (řeckokatolická, s níž má naše organizace kontakt, který však je potřebné podstatně prohloubit, a také pravoslavná, s níž se navázání kontaktu připravuje).

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Spolupráce s Radou vlády pro národnosti menšiny, Ministerstvem zahraničí, Ministerstvem kultury, Českým ústavem zahraničním, Magistrátem hl. města Prahy, Brna i se samosprávou dalších měst (např. Karviné).

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Vzhledem k nevelkému počtu Rusínů žijících na území ČR není problém, již několik let je vydáván dvojjazyčně *Česko - rusínský kalendář*.

3. d) Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Nespecifikováno.

3. e) Vzdělávání

Několik let trvaly cykly přednášek o dějinách i současné problematice rusínského národa, o území, na nichž žije (žilo) rusínské etnikum, o otázkách Podkarpatské Rusi. Ve spolupráci s oddělením soudobých dějin *Národního muzea* se chystá další obdobný projekt. Rovněž některé akce (besedy, přednášky) na půdě *Masarykova demokratického hnutí* mají vzdělávací charakter, stejně jako publikace v edici *Podkarpatská Rus*. Podobně přednáškové i publikační aktivity představitelů *SPPR* v médiích i při dalších kulturních a vzdělávacích příležitostech atd.

3. f) Kulturní činnost

Viz výše - 2 c) a d).

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Viz výše - 3 c).

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Příslušníci rusínské menšiny nemají zkušenosti s projevy intolerance, nesnášenlivosti či diskriminace, spíše naopak. V českém většinovém prostředí se většinou setkávají se sympatiemi a pochopením, podporou a v případě potřeby s ochotou pomoci. Dokladem může být značný ohlas výzev k humanitární pomoci (např. v případě záplav a sesuvů půdy na Podkarpatské Rusi před několika lety). Sympatie pramení jistě i z vědomí historické sounáležitosti s rusínským národem - se společnými dějinami, které jej spojují s Čechy i Slováky. Existuje např. povědomí i o tom, že v řadách zahraniční čs. armády za druhé světové války statečně bojovaly tisíce Rusínů.

Pokud jde o přístup představitelů oficiálních organizací a institucí, také zde se *SPPR* setkává s pochopením a v případě možnosti s podporou. Znovu zde stojí za připomínku, že k odhalení Masarykovy busty přijelo do Užhorodu několik předních politiků ČR. K těmto vzájemným projevům vstřícnosti přispívá jistě i skutečnost, že Rusíni na Podkarpatské Rusi v poslední době uplatňují realistický, nikoliv romantizující přístup k dějinám, současnosti a zejména k budoucnosti. Pozitivně pozoruhodné dále rovněž je, že obecné „české“ povědomí v podstatě nespojuje Rusíny s působením kriminálních mafií z bývalého SSSR na našem území, a dokáže mezi nimi rozlišovat.

5. *Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nespecifikováno.

6. *Problémy v životě menšiny*

V poslední době se podařilo navázat pracovní kontakt s velvyslanectvím Ukrajiny a rovněž s některými organizacemi sdružujícími ukrajinskou národnostní menšinu. Hroty, které se v uplynulých letech občas projevovaly, byly v podstatě obroušeny. Stalo se tak mj. i díky příznivé pracovní atmosféře panující na půdě Rady vlády pro národnostní menšiny. Lze věřit, že v brzké budoucnosti dojde i k prospěšné spolupráci s Ukrajinci.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Za všechny ostatní lze v současné době uvést - vedle již zmíněné Rady vlády pro národnostní menšiny - také národnostní komisi Magistrátu hlavního města Prahy či konstruktivní zájem brněnských orgánů o práci odbočky *SPPR* v Brně.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Z výše uvedených skutečností je patrné, že rusínská národnostní menšina je v ČR poměrně nepočetná. Její postavení ve společnosti tomu v podstatě odpovídá, i když by se Rusíni mohli v řadě případů projevovat daleko výrazněji, více se prosazovat. Např. v kulturním životě ČR hrají velmi významnou roli někteří původem rusínští umělci, ať po obou či alespoň po jednom z rodičů (např. hudebník Štěpán Rak, malíř Jiří Sopko, divadelník Ladislav Smoljak a další). Když se jich kupř. některý novinář v rozhovoru zeptá, rádi se ke svým kořenům hlásí, mnohdy i nadšeně, ale z vlastní iniciativy málokdy vystoupí na veřejnosti také jako příslušníci rusínské národnosti. Nemusí to však být jen známé osobnosti; Rusíni vůbec se stále ještě nenaučili být výrazně hrdí na svou národnost, víc ji uplatňovat v kulturních a dalších vhodných souvislostech v rámci Česka. A to je škoda.

6.8. RUSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Odhad se pohybuje v rozpětí 16 - 20 000 osob, přesnější určení je problematické z celé řady důvodů.⁶⁵ Ruskojazyčná emigrace většinou necítí potřebu vymezovat se národnostně, mj. i proto, že jak v bývalém Ruském impériu, tak v bývalém SSSR došlo k významnému smíšení národností, spojených ruskojazyčnou kulturou. Geografické usídlení je v ČR celoplošné, s větší mírou koncentrace v Praze, Karlových Varech, Brně a dalších větších městech.

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Většina organizací má status občanského sdružení (*Ruská tradice*, *Ruský institut*, *Ruská obecina*, *Očag*), některá společenství jsou naprosto neformální, nejsou ani zaregistrována.

2. b) Členská základna

Formálně organizovaných členů se odhaduje na cca 3000.

2. c) Priority

Priority se liší podle zaměření organizace. Společné pro všechny je dosažení dobrých vztahů a lepšího vzájemného poznání s většinovou společností, dosažení dobrých vzájemných vztahů, lepšího vzájemného poznání a důvěry mezi jednotlivými uskupeními a vlnami ruskojazyčné emigrace, které se výrazně liší jak motivy emigrace, tak životní zkušeností a kulturou, vzájemné kulturní obohacení, zájem na dobrých a vzájemně výhodných vztazích ČR a původní vlasti, zájem na vstupu ČR do Evropské unie, od něž si slibují vedle hospodářské prosperity i větší otevření se jiným kulturám.

2. d) Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Společenská setkání u příležitosti významných svátků, kulturní programy (koncerty vážné hudby, autorské večery, večery poezie, výstavy výtvarného umění aj.), vydávání ruskojazyčných periodik, vydávání děl místních ruskojazyčných autorů.

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

V roce 2002 z finančních důvodů skončila činnost webových stránek Spolku ruskojazyčných studentů ARTEK a stránek Ruského institutu. Nadále působí jen stránky na komerční bázi, jako www.i-ru.cz , www.gazeta.cz , www.prahaclub.cz , www.delpraga.cz a další. Na některých z nich probíhají diskusní fóra a komunikují na nich příslušníci menšiny formálně neorganizovaní. Vzhledem k narůstajícímu významu tohoto média připravují organizace sdružené při redakci časopisu *Ruské slovo* spuštění společných vícejazyčných www stránek.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a) Sdružování

Největší překážkou realizace spolkového života a sdružování ruské národnostní menšiny je nedostatek finančních prostředků a zejména pak neexistence vhodných prostor, kde by bylo možné umístit knihovnu, videotéku, fonotéku, archivy, pořádat společenské a kulturní akce, věnovat se práci s mládeží v rámci prohlubování znalostí českých dějin, české státnosti, národní kultury a společenských zvyklostí, stejně jako navazování na kulturní tradice Ruska, přervané bolševickým převratem.

Ruská menšina se v mnohem větší míře než v občanských sdruženích tradičně sdružuje v Pravoslavné církvi. Tak dochází ke zdánlivému paradoxu, že je Pravoslavná církev v českých

⁶⁵ Podle definitivních výsledků sčítání lidu v roce 2001 jde o 12 369 osob (viz PŘÍLOHA č. 7).

zemích jedinou církví, kde se počet věřících v posledních letech výrazně zvětšil a odhaduje se v současné době na 100 000 občanů. Tato církev spojuje v českých zemích vedle ruské také ukrajinskou, běloruskou, bulharskou, řeckou, srbskou, rusínskou a další menšiny (ostatní církve zaznamenaly pokles počtu věřících v uplynulých deseti letech o 30 – 50%).

Pravoslavná církev v českých zemích, pod vedením Vladyky Kryštofa, arcibiskupa pražského a českých zemí, věnuje podstatnou část svého úsilí práci s novými imigranty a mládeží, jejich orientaci na morální a etické hodnoty křesťanské civilizace a hodnot demokratické společnosti. Zmíněný nárůst zájemců o tyto hodnoty ale způsobil, že se většina těchto lidí ani nevejde do současných chrámů a jsou nuceni stát za jakéhokoli počasí venku před chrámem. Naprostý nedostatek prostor omezuje možnosti pořádání besed, nedělních škol apod. Pravoslavná církev již za první republiky vlastnila v Praze 1 na Mariánském náměstí pozemek pro stavbu katedrálního chrámu. Po dohodě s Magistrátem ale tento pozemek tehdy předala městu, aby na něm mohla být postavena Nová radnice. Součástí této dohody byl příslib Magistrátu, že pravoslavné církvi přidělí náhradou jiný vhodný pozemek, jakmile vznikne potřeba postavit novou katedrálu. Vinou politického vývoje tato potřeba nastala až nyní, ale Magistrát se zmíněným závazkem z dvacátých let minulého století již necítí být vázán. Bohužel, i při všech dosavadních jednáních o koupi vhodného pozemku je dávana přednost komerčním zájmům podnikatelských subjektů. Tento postup pokládáme za krátkozraký, mimo jiné i s ohledem na současný trend nárůstu kriminality mládeže a nárůstu drogových závislostí. Známa je i stoupající kriminalita některých občanů států bývalého SSSR, kteří k nám přijíždí za prací, žijí zde v zoufalých podmínkách, společenské izolaci a jsou často zneužíváni kriminálními živly. Pravoslavná církev má dostatek zkušeností, zájmu a ochoty zabývat se těmito problémy a předcházet jim. A právě lidé ze zemí bývalého SSSR, kteří se ocitli v těžké životní situaci, se na pravoslavnou církev spontánně obrací. Bez odpovídajících prostor a technického zázemí, které by měly být součástí nové katedrály, není možné účinnou pomoc a prevenci v potřebném rozsahu poskytovat. Právě zde vidí ruská národnostní menšina možnost řešení palčivých problémů, které tíží jak tuto menšinu, tak český stát, a to s vynaložením minimálních nákladů a jejich velmi rychlou návratností.

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Předseda občanského sdružení *Ruská tradice* pracuje jako člen Komise rady Hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin. V ostatních městech probíhá tato účast ad hoc, při řešení jednotlivých problémů nebo zajišťování konkrétních akcí

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

V soukromém životě menšiny je jazyk používán velmi intenzivně, a to i při komunikaci s příslušníky ruské diaspory po celém světě. Ve veřejném životě se všichni snaží co nejdříve naučit a používat češtinu. Příbuznost jazyků ale svádí pomíjet odbornou výuku češtiny, a tak dochází k častým záměnám pojmů a nedorozuměním. Komplikace to způsobuje zejména při jednáních na úřadech. Záleží pak jen na lidských kvalitách a vstřícnosti úředníků, popř. policistů, zda se z nedorozumění stane konflikt. Ruská menšina má proto zájem odstraňovat tyto komplikace v rámci adaptačních seminářů, na něž chce získat finanční podporu státu.

3. d) Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Komplikace vznikají zejména při přepisu příjmení žen do češtiny, ale to není problém jen ruské národnostní menšiny.

3. e) Vzdělávání

V ČR působí několik středních a vysokých škol s ruským vyučovacím jazykem. Výuka je ale zpravidla placená, a tak není dostupná pro všechny sociální vrstvy menšiny. Zástupkyně *Ruského institutu* jedná s MŠMT o zřízení gymnázia s rozšířenou výukou ruštiny. Domníváme se, že tento problém pomůže vyřešit stále rostoucí poptávka po výuce ruštiny, motivovaná ekonomickými zájmy českých i zahraničních firem o expanzi na ruský trh.

3. f) Kulturní činnost

V roce 2002 se občanskému sdružení *Ruská tradice* podařilo získat finanční podporu magistrátu pro několik úspěšných projektů. Jedná se o vydávání knih mapujících osudy ruské emigrace, zahájení série koncertů vážné hudby na téma „Prolínání a vzájemné obohacování české a ruské hudební kultury v 19. a 20. století“, vytvoření redakční rady a příprava na vydávání časopisu *Ruské slovo*, který si klade za cíl stát se informačním zdrojem a sjednocujícím prvkem ruské diaspory a jejích organizací. Probíhají společenské večery, zpravidla spojené s koncertními vystoupeními, presentace nových knih pražských ruskojazyčných autorů, autorské večery hudby a poezie atd. Omezujícím faktorem je nedostatek akusticky vhodných a finančně dostupných prostor v Praze. Částečné zlepšení tohoto stavu očekáváme od připravovaného vybudování Domu národnostních menšin v Praze.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

V ruštině vychází celá řada komerčně orientovaných periodik, která se ale rovněž věnují otázkám života menšiny, problémům adaptace, kultuře atd. Český rozhlas vysílá v ruštině denně třicetiminutový blok, Česká televize má pouze pořad věnovaný romské menšině. V roce 2002 bylo občanským sdružením *Ruský institut* vydáno pět čísel titulu *Vesti*, vydavatel však byl kvůli nedodržení podmínek pro poskytnutí dotace ze státního rozpočtu nucen tuto činnost koncem roku přerušit.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Tyto problémy citlivě vnímá zejména mládež. Jde o ojedinělé případy diskriminace, kdy pořadatelé odmítají pouštět na diskotéku Ukrajince a Rusy. Za mnohem závažnější ale pokládáme jednání některých příslušníků cizinecké a dopravní policie. Tyto případy jsou sice ojedinělé, ale široce diskutované uvnitř menšiny. Nedůvěra v objektivitu orgánů státní správy vede bohužel k tomu, že se postižení bojí toto jednání dosvědčit, a tak zůstává nevyšetřené. První případ, kdy je postižený ochoten svědčit, máme až v roce 2003. Menšinová komunita obzvláště negativně hodnotí počínání některých policistů, kteří by měli chránit jejich krajany, kteří zde pracují, mnohdy za nelidských podmínek na draze zaplacené pracovní povolení a za minimální mzdy, před vyděrači a kriminálními živly. Místo toho tito policisté sami, pod nejrůznějšími záminkami, vyžadují úplatky. Pro mnohé lidi je to jejich první praktická zkušenost se západní demokracií.

5. Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Podstatná část menšiny bohužel vnímá postoj většinové společnosti (ale i orgánů státní správy) k sobě jako k trpěnému zlu. To posiluje tendence uzavírat se do sebe a přispívá to k rezervovanému postoji jak vůči státním orgánům, tak vůči té části menšiny, která se tyto vztahy snaží zlepšit.

6. Problémy v životě menšiny

Výše zmíněná názorová roztržičnost, skepse a nedůvěra, plynoucí předchozích historických a politických zkušeností. Emigrace, která zde hledala asyl před politickým pronásledováním a snažila se osvětou zabránit komunistickému puči v ČSR, byla za tyto projevy loajality vůči

nové vlasti potrestána již v letech 1945 a 1946 protiprávním vydáním do Gulagu nebo na popravu. K nechuti většinové společnosti, rozlišovat oběti a pachatele, přispěla i okupace v roce 1968 a u mnohých i špatné svědomí z kolaborace s okupanty. Současné povrchní zpravodajství některých sdělovacích prostředků, zaměřené na senzace, zase vytváří obraz ruské komunity, složené převážně z profesionálních zločinců.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Velice pozitivně byly v řadách menšiny hodnoceny vstřícné kroky Magistrátu hlavního města Prahy, Magistrátu Pardubic a Ministerstva kultury ve formě poskytnutí finanční podpory pro vydání knihy *Praha a Rusko mimo Rusko* Mgr. I. P. Savického, finanční podpory pro zahájení série koncertů „Prolínání a vzájemné obohacování české a ruské hudební kultury v 19. a 20. století“, příslibu finanční podpory pro vydávání ruskojazyčného periodika *Ruské slovo*, poskytování prostor pro společenské a spolkové aktivity apod. Velice dobrá je spolupráce s rozhlasovou stanicí ČRo 7 – Rádio Praha, která aktivitám menšiny poskytuje mediální podporu. Tradičně dobrá je spolupráce s *Českou asociací rusistů* a s řadou významných českých publicistů. Tato spolupráce pomáhá lepšímu vzájemnému poznání menšinové a většinové společnosti. Rádi bychom takto získané poznatky využili, jakmile to finanční situace dovolí, k zahájení adaptačních seminářů pro nové přistěhovalce.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Postavení ruské národnostní menšiny má stále ještě daleko ke stavu, který by byl důvodem ke spokojenosti. Příčiny jsou naznačeny výše. Je ale nutné s potěšením konstatovat, že se situace v průběhu roku 2002 změnila k lepšímu. Co je nejpodstatnější, tento trend nadále trvá a spíše zesiluje. Přispěly k tomu zejména postoje Rady vlády pro národnostní menšiny, Magistrátu hl. města Prahy a ostatních státních orgánů a orgánů samosprávy. Určité negativní excesy několika jednotlivců jsou kompenzovány vstřícnými a přátelskými postoji řady významných osobností kulturního, společenského a politického života. Škoda, že vyhlášení podpory vlády Ruské federace ruskojazyčným menšinám v zahraničí zatím zůstává jen na deklarativní úrovni. O to více si příslušníci menšiny cení jakékoli podpory, poskytnuté vládou České republiky a orgány místní samosprávy.

6.9. ŘECKÁ MENŠINA

Zástupce řecké menšiny v Radě k bodům 2. a), 2. c), 2. d), 3. a), 4. a 8. neuvedl nové skutečnosti, které by se lišily od textu uveřejněného ve Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2001.

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Řecká komunita se nachází na celém území ČR. Nejvíce Řeků žije v Moravskoslezském kraji (Krnov, Ostrava, Šumperk, Jeseník, Třinec, Karviná, Bohumín, Havířov, Vrbno pod Pradědem, Město Albrechtice, Osoblaha, Dívčí Hrad, Rudoltice, Krásné Loučky, Staré Purkartice, Jindřichov, Zlaté Hory), v Jihomoravském kraji (Brno, Znojmo, Mikulov, Hevlín) a v Praze. Osamocené rodiny se nacházejí i v dalších místech (např. Jablonec nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Vyškov, Olomouc, Strážnice).

Snahou všech řeckých organizací je dlouhodobé a systematické zjišťování počtu příslušníků řecké menšiny na území České republiky. Jednotlivé *Řecké obce* vytváří vlastní přehledy občanů. Na základě vzájemné spolupráce odhadujeme celkový počet přibližně 5 000 osob.⁶⁶

2. Přehled o organizacích

2. b) Členská základna

Asociace řeckých obcí v ČR má 775 členů ve 12 obcích (Praha 110 - neaktualizováno, Krnov 100 - neaktualizováno, Ostrava 87, Brno 70, Šumperk 69, Jeseník 62, Třinec 61 - neaktualizováno, Krnov-město 58, Karviná 54, Bohumín 50 - neaktualizováno, Havířov 36, Vrbno pod Pradědem 18 - neaktualizováno). *Lyceum Řekyň* v ČR má 109 členů, *Česká společnost novořeckých studií* má 50 členů, *Společnost přátel Nikose Kazantzakise* 51 členů (neaktualizováno) a *Klub přátel Řecka* 164 členů.

2. e) Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

www.dialogos-kpr.cz (*Asociace řeckých obcí* v ČR, *Řecká obec Praha*, *Klub přátel Řecka*), www.sweb.cz/hellenika (*Hellenika nadační fond*, *Řecká obec Brno*, *Lyceum Řekyň* v ČR, *Česká společnost novořeckých studií*), www.rokm.aktualne.cz (*Řecká obec Krnov-město*), www.reckaobec.zde.cz (*Řecká obec Ostrava*), <http://mujiweb.cz/www/csspnk/index.htm> (*Společnost přátel Nikose Kazantzakise*).

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. b) Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny na úrovni krajů, magistrátních měst a obcí apod.)

Řecká menšina je zastoupena v Radě vlády pro národnostní menšiny jedním zástupcem, který je zároveň i členem Výboru Rady vlády pro národnostní menšiny pro spolupráci s orgány samosprávy. Menšina má od roku 2002 svého zástupce i ve Výboru Rady vlády pro národnostní menšiny pro dotační politiku, v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin, v Poradním sboru náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury a také člena v mediální komisi rozhlasu. Předseda *Řecké obce Praha* a další členka správní rady jsou členy Komise pro oblast národnostních menšin na území hlavního města Prahy Rady hlavního města Prahy. Předseda *Řecké obce Brno* je členem Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva města Brna, člen *Řecké obce Karviná* je členem Výboru pro národnostní menšiny v Karviné. *Řecká obec Jeseník* je zastoupena v komisi pro řešení otázek národnostních menšin při městském úřadu Jeseník.

3. c) Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

V soukromém životě je řecký jazyk používán individuálně dle znalostí jednotlivců. Ve veřejném životě používán není. Ministerstvo spravedlnosti eviduje 21 tlumočnicků novořeckého jazyka.

3. d) Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Stav od roku 2001 nezměněn; řecká menšina trvá na právu zapisovat v matrikách řecká ženská příjmení v nepřechýlené podobě.

3. e) Vzdělávání

Stav od roku 2001 nezměněn; výuku řeckého jazyka pro předškolní děti umožňuje i *Řecká obec* v Brně.

3. f) Kulturní činnost

⁶⁶ Podle definitivních výsledků sčítání lidu v roce 2001 jde o 3 219 osob (viz PŘÍLOHA č. 7).

Kulturní činnost řecké menšiny je velmi bohatá a podílejí se na ní všechny organizace. K nejvýznamnějším kulturním svátkům, jež výrazně obohatily kulturní život v ČR v uplynulém období, patří Sedmý řecký festival v Krnově (organizovala *Řecká obec Krnov-město* z pověření *Asociace řeckých obcí v ČR*) Páté řecké dny v Brně (*Řecká obec Brno*, *Hellenika nadační fond*, *Lyceum Řekyň v ČR*, *Česká společnost novořeckých studií* a *Ústav klasických studií Masarykovy univerzity v Brně*) a První slavnost Lycea Řekyň v ČR (*Lyceum Řekyň v ČR* s podporou *nadačního fondu Hellenika*). Spoluobčanům pořadatelé přiblížili nejen řeckou historii, ale i současnost, lidovou kulturu, kinematografii i gastronomii. Uspořádali přednášky univerzitních pedagogů, besedy významných osobností, hudební, taneční a divadelní představení, výstavy a přehlídku krojů. Všechny Řecké obce připravují kulturní a společenský program ke státním svátkům Řecké republiky 25. března a 28. října, ukončený tradiční řeckou lidovou zábavou s hudbou a tancem.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Přijímání informací v řeckém jazyce považujeme za nezbytné, ale finančně velmi nákladné a v současnosti nedostatečné. *Řecká obec Praha* vydává s podporou hlavního města Prahy čtvrtletník *Kalimera*. *Řecká obec Brno* prezentuje přehled událostí v elektronické podobě pod názvem *Mantatoforos tou Brno*. Aktuální informace lze získat na www stránkách *Řecké obce Krnov-město*. Individuální je satelitní příjem řecké stanice EPT. Televizní a rozhlasové vysílání českých médií v řeckém jazyce není zabezpečováno vůbec.

5. Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Přestože žijí Řekové na území ČR již 55 let, jsou někteří naši krajané, kteří nemají české občanství, vedeni jako cizinci s povinností prodlužování pobytu. Tito spoluobčané se dostávají do problémů při studiu, nemohou uzavřít pracovní poměr na dobu neurčitou, mají omezený přístup ke získání úvěru nebo hypotéky na bydlení.

6. Problémy v životě menšiny

Nevyřešeným problémem zůstává úhrada nájmu za pronajaté nebytové prostory pro činnost většiny řeckých organizací, výjimkou jsou hlavní město Praha a Krnov.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Dobrou spolupráci se samosprávou hodnotí představitelé *Řecké obce Krnov-město*, jako příklad uvádějí spolupráci na *Sedmém řeckém festivalu v Krnově* v červnu 2002, kde byla v rámci festivalu podepsána partnerská dohoda mezi Krnovem a Aténami – čtvrtí Pefki a pro činnost Řecké obce byl poskytnut bezplatně nebytový prostor. Jako dobrou označuje spolupráci s orgány veřejné správy dále jen *Řecká obec Jeseník*.

6.10. SLOVENSKÁ MENŠINA

Zástupci slovenské menšiny v Radě neuvedli - s výjimkou bodu 1. - nové skutečnosti, které by se lišily od textu uveřejněného ve Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2001.

1. Vlastní odhad počtu příslušníků menšiny a její geografické usídlení

Podle definitivních výsledků sčítání obyvatelstva k 1. březnu 2001 žije v ČR 193 190 občanů slovenské národnosti (při sčítání v roce 1991 - za federace - to bylo více než 314 tisíc). Nejvíce

Slováků žije v Moravskoslezském kraji (43 637), v Ústeckém kraji (22 214), v Praze (19 275), Jihomoravském kraji (16 029), Středočeském kraji (15 287) a Karlovarském kraji (14 079).

6.11. UKRAJINSKÁ MENŠINA

Zástupce ukrajinské menšiny v Radě neuvedl k bodům 1., 2. d), 2. e), 3. a), 3. b), 3. c), 3. d), 3. f), 5. a 8. nové skutečnosti, které by se lišily od textu uveřejněného ve Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2001.

2. Přehled o organizacích

2. a) Typy organizací a jejich organizační struktury

Stav oproti roku 2001 nezměněn; *Společnost krajanů a přátel Ukrajiny* vznikla před koncem roku 2002, jejími členy jsou občané Ukrajiny. V budoucnu hodlají své aktivity zaměřovat převážně na skupiny zahraničních pracovníků.

2. b) Členská základna

Stav oproti roku 2001 nezměněn; *Spolek ukrajinských žen* má 70 členů, *Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny* 150 členů, *Forum Ukrajinců* 10 členů.

2. c) Priority

Stav oproti roku 2001 nezměněn; vydávání periodika *Porohy*.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. e) Vzdělávání

Vzhledem k rozptýlenému usídlení menšiny nelze využít možnosti nabízené státem, např. v oblasti základního školství. S podporou *Ukrajinské iniciativy v ČR* (UIČR) funguje pro děti krajanů *Ridna škola*, v roce 2002 obdržel tento projekt poprvé dotaci z prostředků MŠMT.

3. g) Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, Internet apod.)

Stav nezměněn; rozhlasové vysílání stanice Regina v ukrajinštině bylo bohužel téměř po deseti letech v roce 2002 ukončeno. Pravděpodobně pro nezájem provozovatele o tento druh vysílání. Snad všechny menšiny v ČR všeobecně sdílí pocit nedostatku možnosti přístupu např. k regionálnímu rozhlasovému vysílání. Proto by za podstatný zlom byla pokládána možnost vysílat pro menšiny, byť v krátkém časovém úseku a zcela mimo hlavní „atraktivní“ vysílací čas.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Komunita registruje některé častější projevy intolerance i xenofobie od jednotlivců či skupin směrem k ukrajinské menšině. Tyto projevy však nelze označit za jakousi masovou záležitost. Je však zarážející, když komerční televize poskytne prostor „zábavnému“ pořadu, kde dochází k nechutné produkci „legrace“ na téma Ukrajinci (někteří „tvůrci“ si ve svém pojetí autorské licence mohou dovolit i urážet).

6. Problémy v životě menšiny

Koncem roku byla z podnětu UIČR svolána schůzka představitelů ukrajinských organizací v ČR. Přesto, že se nejedná o jakési sjednocování, došlo toto setkání ke konkrétním závěrům: možnost prezentace na stránkách periodika *Porohy* pro všechny organizace, odstranění

duplicity některých kulturních akcí, častější společné prezentace při těchto i jiných akcích a volný pohyb členů dle jejich zájmu. Lze očekávat, že tato dohoda napomůže k částečnému odstranění některých problémů v organizacích. Na setkání byla konstatována potřeba navázání bližších kontaktů se společenstvím Rusínů, především z důvodů nutnosti odstranění „dědičných“ rozporů a navázání spolupráce.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Ukrajinská menšina má dobré zkušenosti s prací Magistrátu hl. m. Prahy, Ministerstva kultury a dalšími institucemi. V r. 2002 byla poskytnuta podpora ze strany Kanceláře prezidenta republiky pro vznik pamětní desky (ta bude instalována v roce 2003 v Užhorodě jako poděkování bývalým spoluobčanům za účast na osvobození někdejšího Československa; tento akt odstraňuje letitý morální dluh ČSR-ČSSR ke svým bývalým občanům pocházejícím z tohoto kraje).